

**Ο καταναλωτής ηλεκτρικής ενέργειας: ελληνική πραγματικότητα και
ευρωπαϊκές προκλήσεις.**

Αθήνα, 2021

Η Νικολοπούλου Ηλιάνα βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Ηλιάνα Νικολοπούλου

Η παρούσα διπλωματική αφιερώνεται στους ανθρώπους που με στήριξαν κατά την εκπόνησή της, καθώς και στους συναδέλφους μου που με παρότρυναν να την εμπλουτίσω με την εμπειρία μου, κατά τα τελευταία έτη, στην αγορά της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας.

Ευχαριστώ επίσης θερμά τον Καθηγητή κ. Φαραντούρη για την κατανόηση, τον ενθουσιασμό και την ευελιξία που επέδειξε κατά τη διάρκεια της συνεργασίας μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Εισαγωγή

II. Η ελληνική αγορά προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας

- A. Οι ενεργειακές δραστηριότητες – η προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας
- B. Οι έννοιες του πελάτη, του τελικού πελάτη και του καταναλωτή
  - 1. Ο πελάτης στον Ν. 4001/2011
  - 2. Τα είδη των πελατών και ο καταναλωτής
- Γ. Η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας
  - 1. Βασικές Αρχές
  - 2. Δικαίωμα αλλαγής προμηθευτή
    - i. Γενικά
    - ii. Εκσυγχρονισμός τρόπου σύναψης σύμβασης προμήθειας
    - iii. Το δικαίωμα υπαναχώρησης
  - 3. Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές – η ΣΤΕ 1888/2020
  - 4. Επίλυση Διαφορών
- Δ. Η σύμβαση ενεργειακού συμφηφισμού
  - 1. Ιστορική αναδρομή
  - 2. Γενικά
  - 3. Είδη ενεργειακού συμφηφισμού

III. Το διεθνές όραμα για τη νέα ενεργειακή εποχή

- A. Εισαγωγικά
- B. Η στρατηγική για τη δημιουργία της Ενεργειακής Ένωσης
- Γ. Το διεθνές ενδιαφέρον και η στοχοθέτηση - Η Συμφωνία των Παρισίων
- Δ. Διεθνής και Ευρωπαϊκή ενεργειακή ... συμπόρευση
  - 1. Η Δέσμη Μέτρων του Κατοβίτσε για το Κλίμα - 2018
  - 2. Η Ευρωπαϊκή νομοθεσία και πολιτική
  - 3. Η Συμφωνία των Παρισίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση
  - 4. Η από 28.11.2018 ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
  - 5. Το ... Καθαρό Πακέτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
  - 6. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

IV. Η Οδηγία 2019/944 και η ελληνική πραγματικότητα

A. Βασικοί προβληματισμοί

- 1. Η έννοια του τελικού πελάτη στην Οδηγία
- 2. Η επιλογή του ευρωπαϊκού νομοθέτη
- 3. Η ελευθερία επιλογής προμηθευτή, η δυναμική τιμολόγηση και τα δικαιώματα του τελικού πελάτη

B. Η σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης

- 1. Γενικά
- 2. Η τιμή αναφοράς στη σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης

3. Το «κατώφλι» των 200.000 πελατών
4. Προσυμβατική ενημέρωση
5. Προκλήσεις της δυναμικής τιμολόγησης
  - i. Η σύγκριση των προσφορών
  - ii. Το προφίλ του δυναμικού καταναλωτή
  - iii. Η σημασία του σήματος στην αγορά άμεσης παράδοσης

Γ. Τα τέλη αποχώρησης από τη σύμβαση προμήθειας

Δ. Η ελληνική αγορά προμήθειας και η Οδηγία

1. Το ελληνικό δίκαιο
2. Η 409/2020 απόφαση της ΡΑΕ και η δημόσια διαβούλευση

Β. Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/NIM/?uri=CELEX:32019L0944>

CEER, Recommendations on Dynamic Price Implementation – Innovation and Retail Markets Work Stream Ref: C-19-IRM-020-03-14, 03 March 2020

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0944&qid=1629643902428&from=EL>

Δαγτόγλου Πρ., Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο Ι, 1985

Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2η έκδ., 2013

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:86d12ffb-6cd4-4cc9-a6f8-7e7f8ffc0b7d.0007.02/DOC_1&format=PDF

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6ccca488-7047-4e79-8898-2d5174e7031e.0007.02/DOC_2&format=PDF

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8bc10888-4e06-453c-9b4f-f81623dd731c.0007.02/DOC_2&format=PDF

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/energy-and-green-deal_el

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

<https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2019/12/12-13/>

<https://www.consilium.europa.eu/media/41780/12-euco-final-conclusions-el.pdf>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0773&qid=1626618970604&from=EL>

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6981-2017-INIT/en/pdf>.

<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/katowice-climate-package>

[https://energy.gov.cy/assets/entipo-iliko/%CE%95%CF%80%CE%B5%CE%BE%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CF%89%CE%BC%CE%B1%20\(%CE%9C%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%AC%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7\).pdf](https://energy.gov.cy/assets/entipo-iliko/%CE%95%CF%80%CE%B5%CE%BE%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CF%89%CE%BC%CE%B1%20(%CE%9C%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%AC%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7).pdf)

<https://www.ipcc.ch/sr15/> και SR15_Chapter3_Low_Res.pdf (ipcc.ch).

Τσέτσα Ηλιάνα – Γεωργία Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία - Προοπτικές και Προκλήσεις (Διπλωματική Εργασία – Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών - Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών) Δεκέμβριος 2020

«Συγκριτική αξιολόγηση της εγκατάστασης έξυπνων μετρητών στην ΕΕ-27 με επικέντρωση στην ηλεκτρική ενέργεια», COM(2014)356

ΔΕΣΜΗ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή, Βρυξέλλες, 25.2.2015 COM(2015) 80 final

https://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris_en.

<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

Λελοβίτης, Στρατηγική ΕΕ για το υδρογόνο και το μέλλον του φυσικού αερίου, Ενέργεια & Δίκαιο, τ. 32^ο

Ανακοίνωση Επιτροπής, Στρατηγική για το υδρογόνο για μια κλιματικά ουδέτερη Ευρώπη, Βρυξέλλες, 8.7.2020, COM (2020) 301 τελικό

<https://www.iea.org/reports/the-future-of-hydrogen>, Ιούνιος 2019.

www.biogas2020.se/wp-content/uploads/2017/11/nr-1-eba-perspectives.pdf.

Barnes, A., & Yafimava, K., EU hydrogen vision: Regulatory opportunities and challenges, OIES Energy Insight, No. 73, Oxford: Oxford Institute for Energy Studies, 2020

Dinos Arkoumanis Shipping&Energy: two converging worlds? Interview to Antonis Papagiannidis for the Greek business file magazine, May - June 2021

https://www.rae.gr/wp-content/uploads/2021/04/%CE%A0%CE%B5%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1_2020_final.pdf

Συντομογραφίες

βλ.: βλέπε

ΔΕΕ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΕΚ: Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΕΣ: Εικονικός Ενεργειακός Συμψηφισμός

Ενέργεια & Δίκαιο: περιοδικό *Ενέργεια & Δίκαιο*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ ΑΘΗΝΑ – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Επιτροπή: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

ΚΔΕΔΔΗΕ: Κώδικας διαχείρισης του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΔΔΗΕ) (ΦΕΚ Β' 78/20.01.2017)

Κώδικας Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες: η υπουργική απόφαση που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ Β' 832/09.04.2013, όπως ισχύει.

Ν. 4001/2011: ο νόμος 4001/2011 (ΦΕΚ Α' /179 19.08.2011) όπως ισχύει

παρ.: παράγραφος

περ.: περίπτωση

ΡΑΕ: η ελληνική Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

σ.: σελίδα

τ.: τεύχος

CEER: Council of European Energy Regulators ή το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας

Co2/Carbon Dioxide: διοξείδιο του άνθρακα

DAM: Day Ahead Market

EEA: European Economic Area

IMO: International Maritime Organization

LNG: Liquefied Natural Gas

NDC: Nationally Determined Contribution

Οδηγία 2019/944: ΟΔΗΓΙΑ (ΕΕ) 2019/944 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 5ης Ιουνίου 2019 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την τροποποίηση της οδηγίας 2012/27/ΕΕ

I. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη θέση του τελικού μικρού πελάτη ηλεκτρικής ενέργειας στην ελληνική αγορά προμήθειας και την διαρκώς εξελισσόμενη σχέση του με τον προμηθευτή του. Η μελέτη αφορά τόσο στο ισχύον ρυθμιστικό και εμπορικό πλαίσιο, αλλά αναπτύσσεται στη συνέχεια και υπό το πρίσμα διεθνών επιταγών και στόχων που, προκειμένου φθάσουν να επηρεάσουν τη σχέση πελάτη και προμηθευτή, περνούν από την πολιτική, ρυθμιστική και νομοθετική βάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σχετική διαδρομή είναι μακρά και πολυδαίδαλη και, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, μη αντιληπτή από τον μικρό πελάτη. Σε τελική ανάλυση, δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει μία πελατοκεντρική προσέγγιση της νέας ευρωπαϊκής ενεργειακής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ο μικρός πελάτης αναμένεται να ωφεληθεί μελλοντικά τόσο σε οικονομικό επίπεδο όσο και από πλευράς διαπραγματευτικής ισχύος του στην αγορά.

II. Η ελληνική αγορά προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας

A. Οι βασικές ενεργειακές δραστηριότητες – η προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας

Η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας ξεκίνησε σταδιακά και η τελευταία διήλθε ποικίλα στάδια προκειμένου να λάβει τη σημερινή της μορφή. Μέχρι πριν δέκα έτη, η ύπαρξη περισσότερων του ενός παρόχων στην αγορά ρεύματος και η συνεπαγόμενη αυτής δυνατότητα επιλογής προμηθευτή δεν ήταν αυτονόητη για τον καταναλωτή ρεύματος. Στην παρούσα θα πραγματευτούμε τη σχέση τελικού πελάτη προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και του αντισυμβαλλομένου του, δηλαδή του προμηθευτή ηλεκτρικής ενέργειας. Η προμήθεια αποτελεί μαζί με την παραγωγή, τη μεταφορά και τη διανομή ρεύματος μία από τις βασικές ενεργειακές δραστηριότητες των συμμετεχόντων της αγοράς και, συνάμα, είναι το τελευταίο στάδιο συναλλαγής για το αγαθό του ρεύματος πριν τούτο αναλωθεί από τον τελικό πελάτη.

B. Οι έννοιες του πελάτη, του τελικού πελάτη και του καταναλωτή

Ο «καταναλωτής» ή «πελάτης» ηλεκτρικής ενέργειας είναι μία έννοια της αγοράς προμήθειας, η οποία, ανάλογα με το ρυθμιστικό κείμενο που κάθε φορά μελετούμε, περιλαμβάνει διαφορετικές κατηγορίες αγοραστών ηλεκτρικής ενέργειας. Προκειμένου να αντιληφθούμε οι κατηγορίες αυτές από ποιες ρυθμίσεις διέπονται, πρέπει αρχικά να διαγνώσουμε πώς ορίζει η ελληνική νομοθεσία την προμήθεια της ηλεκτρικής ενέργειας. Το βασικό νομοθέτημα είναι ο νόμος 4001/2011 όπως ισχύει.

1. Ο πελάτης στον Ν. 4001/2011

Η προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί μία από τις βασικές ενεργειακές δραστηριότητες που προβλέπει η νομοθεσία¹. Η προμήθεια είναι η πώληση, περιλαμβανομένης της μεταπώλησης, Φυσικού Αερίου (περιλαμβανομένου του συμπιεσμένου Φυσικού Αερίου και του ΥΦΑ, ακόμη και για λόγους χρήσης του ως καυσίμου σε κινητήρες μέσων θαλάσσιας και χερσαίας μεταφοράς) και ηλεκτρικής ή θερμικής ενέργειας σε Πελάτες². Δηλαδή, προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας είναι η πώληση και η μεταπώληση ηλεκτρικής ενέργειας σε πελάτες ηλεκτρικής ενέργειας. Το ακριβές πεδίο εφαρμογής των διατάξεων για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας θα διακριβωθεί αφού πρώτα αναζητήσουμε και την έννοια

---

¹ *Ενεργειακή Δραστηριότητα: Η Παραγωγή, Μεταφορά, Διανομή και Προμήθεια Ηλεκτρικής Ενέργειας ή Φυσικού Αερίου, η Εμπορία Ηλεκτρικής Ενέργειας, η παραγωγή, η διανομή και η προμήθεια θερμικής ενέργειας, η Εκπροσώπηση δυναμικά Συμμετεχόντων παραγωγών ή καταναλωτών Ηλεκτρικής Ενέργειας για ένα ή περισσότερα σημεία σύνδεσης στην αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας καθώς και η Χρήση Εγκατάστασης Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου και η Χρήση Εγκατάστασης Αποθήκευσης Φυσικού Αερίου* (άρθρο 2 παρ. 1 περ. (η) Ν. 4001/2011).

² Άρθρο 2 παρ. 1 περ. (κα) Ν. 4001/2011.

του Πελάτη και της μεταπώλησης ενέργειας στον ίδιο νόμο. Πελάτης (ή καταναλωτής) ηλεκτρικής ενέργειας είναι σύμφωνα με τον νόμο³ ο πελάτης ηλεκτρικής ενέργειας, εξαιρουμένων των Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς ή Δικτύων Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας. Για τους σκοπούς αυτού του νόμου οι πελάτες διακρίνονται σε πελάτες χονδρικής και σε τελικούς πελάτες. Δηλαδή, αντιλαμβανόμαστε ότι πελάτης ηλεκτρικής ενέργειας λογίζεται οποιοσδήποτε αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια, είτε είναι πελάτης χονδρικής είτε τελικός πελάτης. Περαιτέρω, προκειμένου ο νόμος να είναι πιο συγκεκριμένος, έχει και τους εξής ορισμούς: Πελάτης χονδρικής είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που προμηθεύεται ηλεκτρική ενέργεια με σκοπό τη μεταπώλησή της εντός ή εκτός του συστήματος όπου είναι εγκατεστημένο⁴, ενώ τελικός πελάτης είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια αποκλειστικά για δική του χρήση⁵.

Σύμφωνα λοιπόν με τον Ν. 4001/2011, ο Πελάτης είναι και ο πελάτης χονδρικής, δηλαδή ο έμπορος που αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια ώστε να την μεταπωλήσει στον τελικό πελάτη. Συστηματικά, ο έμπορος – αγοραστής ηλεκτρικής ενέργειας δικαιολογείται να ενταχθεί στο αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της ενεργειακής δραστηριότητας της προμήθειας δεδομένου ότι και αυτός είναι πελάτης ηλεκτρικής ενέργειας. Ο νομοθέτης ορίζει ότι η προμήθεια αφορά σε πελάτες, ήτοι πελάτες χονδρικής και τελικούς πελάτες. Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι στα λοιπά σημεία του Ν. 4001/2011 όπου γίνεται αναφορά στον Πελάτη, ο νομοθέτης ήθελε να καλύψει αμφότερες τις ανωτέρω κατηγορίες.

Ανασύροντας όμως τις επιμέρους διατάξεις που κάνουν αναφορά σε «Πελάτη» σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, είναι φανερό ότι για το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών, ο νομοθέτης, εκφράστηκε ευρύτερα απ' ό τι ήθελε και, κατ' ουσίαν, ήθελε να κάνει αναφορά σε Τελικό Πελάτη: συγκεκριμένα, στο άρθρο 24 με τίτλο «Προστασία των Καταναλωτών», από το περιεχόμενο της διάταξης είναι φανερό ότι ο νομοθέτης δεν αναφέρεται και σε πελάτες ηλεκτρικής ενέργειας που αγοράζουν «χονδρική»: οι φράσεις «προστασία Πελατών», «δεδομένα κατανάλωσης Πελατών» και «καταγγελίες Πελατών» προσιδιάζουν μόνο σε Τελικούς Πελάτες. Το ίδιο συμβαίνει και στα άρθρα 46-58Α και 138 του ίδιου νόμου.

Ο πελάτης χονδρικής και ο τελικός πελάτης σύμφωνα με τις παρακάτω έννοιες είναι δύο είδη πελατών που έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και αγοράζουν ηλεκτρική ενέργεια για διαφορετικό σκοπό. Οι ανωτέρω διατάξεις που προστατεύουν τον πελάτη προμήθειας δεν θα ήταν εύλογο να αφορούν ως πελάτη και τον έμπορο ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά μόνο τον τελικό πελάτη, δηλαδή αυτόν που αγοράζει από τον προμηθευτή ηλεκτρική ενέργεια για δική του χρήση. Ο τελικός πελάτης αγοράζει την ηλεκτρική ενέργεια για δική του χρήση και επομένως, λόγω της σημασίας της ως βασικού αγαθού, πρέπει να διασφαλιστεί ότι η συναλλακτική σχέση που θα αναπτύξει με τον προμηθευτή του θα μπορεί να του εξασφαλίσει την αδιάκοπη παροχή της και μία τιμολόγηση που έχει εκ των προτέρων συμφωνηθεί με τον προμηθευτή. Η σχέση προμήθειας μεταξύ του προμηθευτή και του τελικού πελάτη ηλεκτρικής ενέργειας ρυθμίζεται στο ειδικό νομοθέτημα που προβλέπει ο Ν. 4001/2011 στο άρθρο 138.

2. Τα είδη των πελατών και ο καταναλωτής

Σε συμμόρφωση με το άρθρο 138, ο κανονιστικός νομοθέτης εξέδωσε τον Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες με τον οποίο ρυθμίζονται τα γενικά και ειδικά ζητήματα της σχέσης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ του προμηθευτή και του πελάτη που προμηθεύεται ηλεκτρική ενέργεια για δική του χρήση (εφεξής ο «Κώδικας»): «2. Ως Πελάτης με την έννοια του παρόντος νοείται

³ Άρθρο 2 παρ. 1 περ. (ιδ) Ν. 4001/2011.

⁴ Άρθρο 2 παρ. 1 περ. (ιε) Ν. 4001/2011.

⁵ Άρθρο 2 παρ. 1 περ. (ιστ) Ν. 4001/2011.

ο Τελικός Πελάτης, δηλαδή το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια αποκλειστικά για δική του χρήση. Οι δύο όροι χρησιμοποιούνται αδιακρίτως. (άρθρο 1 παρ. 2 Κώδικα)». Ο Κώδικας είναι το βασικό νομοθέτημα που οριοθετεί τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων καθ' όλη τη διάρκεια της σχέσης προμήθειας, αλλά και κατά το προσυμβατικό στάδιο και κατά την σύναψή της. Όπως θα αναπτυχθεί κατωτέρω, η σχέση προμήθειας διέπεται, στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων⁶, από τους όρους της σύμβασης προμήθειας που συνάπτεται μεταξύ προμηθευτή και τελικού πελάτη.

Ο πελάτης στον Κώδικα είναι ο πελάτης που προμηθεύεται ηλεκτρική ενέργεια για να την χρησιμοποιήσει ο ίδιος, είτε στην οικία του είτε στην επιχείρησή του. Ο πελάτης μπορεί να είναι βιομηχανικός πελάτης, έμπορος, καθώς και κάθε οικιακός χρήστης ρεύματος. Οποιοδήποτε πρόσωπο δεν μπορεί να καλύψει μόνο του τις ανάγκες του για ηλεκτρική ενέργεια, προμηθεύεται ρεύμα από την απελευθερωμένη αγορά και είναι πελάτης ή τελικός πελάτης ηλεκτρικής ενέργειας.

Με αφετηρία τον σκοπό που υπηρετεί ο Κώδικας κατά τα ανωτέρω, δεν μπορούν να τύχουν της ίδιας αντιμετώπισης από τον Κώδικα το νοικοκυριό, ένας βιομηχανικός πελάτης και ένα εμπορικό κατάστημα. Οι οικονομικές και διαπραγματευτικές ισχύος διαφορές μεταξύ των πελατών αυτών αναγνωρίζονται ρητά στον Κώδικα, ο οποίος κάνει τις εξής βασικές διακρίσεις μεταξύ των πελατών (άρθρο 3 παρ. 2):

- i. Ανάλογα με τον σκοπό τελικής χρήσης της ηλεκτρικής ενέργειας που προμηθεύονται, οι πελάτες διακρίνονται σε οικιακούς (οικιακή χρήση) και σε μη οικιακούς (μη οικιακή χρήση),
- ii. Ανάλογα με την ισχύ παροχής και το μέγεθός τους, οι πελάτες διακρίνονται σε μικρούς και μεγάλους. Μικροί είναι όλοι οι οικιακοί πελάτες και οι μη οικιακοί πελάτες με ισχύ παροχής μέχρι 25kVA για μεμονωμένες εγκαταστάσεις, ενώ μεγάλοι είναι οι υπόλοιποι,
- iii. Με κριτήριο το επίπεδο της τάσης σύνδεσής στο σύστημα ή το δίκτυο, κατατάσσονται σε πελάτες υψηλής τάσης (ΥΤ), μέσης τάσης (ΜΤ) και χαμηλής τάσης (ΧΤ),
- iv. Ανάλογα με το αν πληρούν ορισμένα οικονομικά ή/και κοινωνικά κριτήρια, διακρίνονται σε ευάλωτοι (ή άλλης ειδικής κατηγορίας) πελάτες.

Το εύρος και το περιεχόμενο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του προμηθευτή και του πελάτη διαφοροποιούνται ανάλογα με την κατηγορία στην οποία υπάγεται κάθε πελάτης. Όπως είναι ευνόητο, οι πελάτες που τυγχάνουν σε διαπραγματευτική ανισότητα με τον προμηθευτή, πρέπει να προστατευτούν μέσω διατάξεων αναγκαστικού δικαίου που ισχύουν υπέρ του πελάτη, ακόμα και αν υπάρχει αντίθετη (και, συνεπώς, άκυρη) συμφωνία.

Ο χαρακτηρισμός ενός πελάτη ως μεγάλου ή του μικρού είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι από αυτό καθορίζεται αν ο πελάτης προμήθειας απολαμβάνει ορισμένης προστασίας ή προνομίων που προβλέπονται από τον Κώδικα μόνο για τους μικρούς πελάτες. Περαιτέρω, οι οικιακοί πελάτες και οι ευάλωτοι πελάτες από τους μικρούς πελάτες, προστατεύονται βάσει ειδικών διατάξεων περισσότερο από τους μικρούς μη οικιακούς πελάτες.

Η προστασία του πελάτη δεν περιορίζεται στον Κώδικα. Όποιοι πελάτες ηλεκτρικής ενέργειας είναι και καταναλωτές, απολαμβάνουν επιπλέον και της προστασίας που προβλέπει ο νόμος 2251/1994 «Προστασία των Καταναλωτών», όπως έχει κωδικοποιηθεί με την υπουργική απόφαση υπ' αριθμ. 5338/17/01/2018 (ΦΕΚ Β' 40/17.01.2018). Καταναλωτής σύμφωνα με την περίπτωση 1. του άρθρου 1α του

---

⁶ Εξαίρεση αποτελεί η προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας σε καθεστώς Καθολικής Υπηρεσίας και σε Καθεστώς Τελευταίου Καταφυγίου. Στις περιπτώσεις αυτές, δεν έχει συναφθεί σύμβαση προμήθειας μεταξύ προμηθευτή και πελάτη, αλλά δημιουργείται μία εκ του νόμου σχέση προμήθειας μεταξύ τους.

νόμου αυτού καταναλωτής είναι «κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα». Επομένως, οι διατάξεις του νόμου για την προστασία του καταναλωτή προστατεύουν όλους τους οικιακούς πελάτες του Κώδικα.

Γ. Η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας

Για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας απαιτείται σύναψη σύμβασης προμήθειας⁷. Η σύμβαση προμήθειας είναι η σύμβαση (διμερής συμφωνία) που συνάπτεται μεταξύ προμηθευτή και πελάτη για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας και περιλαμβάνει το τιμολόγιο προμήθειας, τους γενικούς όρους προμήθειας και τυχόν συμφωνηθέντες ειδικούς όρους προμήθειας⁸. Στη συναλλακτική αυτή σχέση, η παροχή είναι η υποχρέωση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας από τον προμηθευτή στον πελάτη κατά τους συμφωνηθέντες όρους και η αντιπαροχή είναι η υποχρέωση του πελάτη για καταβολή του συμφωνηθέντος τιμήματος και η τήρηση λοιπών, παρεπόμενων υποχρεώσεων. Η σύμβαση συνάπτεται στη βάση προσφοράς προμήθειας που υποβάλει ο προμηθευτής στον πελάτη μετά από αίτηση του τελευταίου. Για την προστασία του πελάτη, ο Κώδικας παραθέτει αναλυτικά το υποχρεωτικό περιεχόμενο τόσο της αίτησης του πελάτη, όσο και της προσφοράς του προμηθευτή.

Στην πράξη, η προσφορά του προμηθευτή εντάσσεται εντός του εντύπου της αίτησης του πελάτη το οποίο έντυπο, εφόσον γίνει αποδεκτό από αμφοτέρωτα τα μέρη, θα αποτελεί τη σύμβαση προμήθειας. Με την αίτησή του ο πελάτης γνωστοποιεί στον προμηθευτή τα απαραίτητα⁹ έγγραφα για τη σύναψη της σύμβασης προμήθειας και, εφόσον ο προμηθευτής διαπιστώσει ότι δύναται να αποδεχθεί τον πελάτη, αποδέχεται την αίτησή του και έτσι η σύμβαση έχει συναφθεί. Ανάλογα με τον τρόπο που έχει λάβει χώρα η πώληση – προώθηση του προϊόντος, ποικίλλει και ο τρόπος σύναψης της σύμβασης. Ο Κώδικας ωστόσο ορίζει ότι η σύμβαση προμήθειας συνάπτεται *εγγράφως* (σύμφωνα με το άρθρο 18 παρ. 2 του Κώδικα, «*Η Σύμβαση Προμήθειας καταρτίζεται εγγράφως [...]»*). Ανατρέχοντας στη διάταξη 160 του ελληνικού Αστικού Κώδικα¹⁰, η έγγραφη κατάρτιση της σύμβασης σημαίνει ότι η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας συνάπτεται μόνο με *ιδιόχειρη υπογραφή* του πελάτη, δηλαδή μόνο εάν ο πελάτης έχει υπογράψει την αίτηση και τους όρους της σύμβασης με το χέρι του.

Δηλαδή, για να συναφθεί η σύμβαση προμήθειας σύμφωνα με τον Κώδικα δεν αρκεί ο πελάτης να αποκριθεί θετικά στην τηλεφωνική πώληση ή εν γένει στην πώληση εκτός εμπορικού καταστήματος ή ακόμα και στην πώληση εντός του καταστήματος του προμηθευτή. Αν ο πελάτης έχει συμπληρώσει τα στοιχεία του στην αίτηση για τη σύναψη σύμβασης, αλλά δεν έχει ιδιοχείρως υπογράψει σε αυτήν, καθώς και στους γενικούς και ειδικούς της όρους, η σύμβαση προμήθειας δεν έχει συναφθεί. Όπως θα αναλυθεί στην επόμενη ενότητα, η έγγραφη σύναψη σύμβασης εδώ και ενάμιση έτος δεν αποτελεί πλέον προϋπόθεση της έγκυρης σύναψης της σύμβασης προμήθειας.

Επειδή στόχος της παρούσας εργασίας δεν είναι να παραθέσει εξαντλητικά τη διαδικασία σύναψης σύμβασης προμήθειας και τη λειτουργία της σχέσης των μερών, στην παρούσα ενότητα θα παρουσιάσουμε τις θεμελιώδεις αρχές και πτυχές που διέπουν τη σχέση προμήθειας και τον τρόπο επίλυσης διαφορών που τυχόν ανακύπτουν, ενώ στην επόμενη ενότητα θα παρουσιάσουμε τον ρόλο τρίτων προσώπων σε αυτήν, προτεραιότητες του νομοθέτη και πρόσφατες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις σχετικές με τη σύμβαση προμήθειας. Με τον τρόπο αυτόν,

⁷ Άρθρο 6 παρ. 1 του Κώδικα.

⁸ Άρθρο 2 παρ. 1 περ. δ του Κώδικα.

⁹ Σχετικά με το περιεχόμενο των εγγράφων αυτών, παρακαλούμε δείτε παρακάτω.

¹⁰ «*Αν ο νόμος ή τα μέρη όρισαν για τη δικαιοπραξία έγγραφο τύπο, το έγγραφο πρέπει να έχει την ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη.*».

θα αποσαφηνίσουμε τη θέση του πελάτη στην ελληνική αγορά προμήθειας, αποφεύγοντας την απλή και τυπική καταγραφή των επιμέρους διατάξεων του Κώδικα.

1. Βασικές αρχές

Τα βασικά χαρακτηριστικά της σύμβασης και της σχέσης προμήθειας θα αναλυθούν υπό το πρίσμα της θέσης του μικρού πελάτη, επειδή ο *μικρός πελάτης* βρίσκεται στο επίκεντρο της παρούσας εργασίας. Ο προμηθευτής οφείλει να τηρεί συγκεκριμένες υποχρεώσεις προς τον μικρό πελάτη πριν και κατά τη σύναψη της σύμβασης προμήθειας καθώς και κατά την εκτέλεσή της.

i. Κατ' αρχάς, οφείλει να αντιμετωπίζει κατά τον ίδιο τρόπο τους πελάτες με ίδια χαρακτηριστικά, δηλαδή να τηρεί την υποχρέωση ίσης μεταχείρισης των πελατών και των υποψήφιων πελατών. Η αρχή αυτή έχει ποικίλες εκφάνσεις. Πρώτον, τα τιμολόγια προμήθειας πρέπει να διαμορφώνονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μην αποκλείουν μερίδα μικρών πελατών με ίδια χαρακτηριστικά από την υπαγωγή σε αυτά. Μόνο υπό τις προϋποθέσεις που επιτρέπει η νομοθεσία, δύναται ο προμηθευτής να προσφέρει κάποιο τιμολόγιο σε ορισμένο αριθμό μικρών πελατών. Με την αρχή αυτή συνδέεται και η υποχρέωση του προμηθευτή να αποδεχθεί κάθε μικρό πελάτη που αιτείται τη σύναψη σύμβασης προμήθειας σε αυτόν. Εξαιρέση αποτελούν οι περιπτώσεις που αφορούν στην οικονομική αφερεγγυότητα του πελάτη ή σε ελλείψεις της αίτησής του¹¹, οπότε ο προμηθευτής μπορεί να αρνηθεί την αίτηση του υποψήφιου πελάτη.

Δεύτερον, ο προμηθευτής υποχρεούται να προτείνει τους ίδιους συμβατικούς όρους στους υποψήφιους πελάτες του, καθώς και να εφαρμόζει τα απορρέοντα εκ της συμβάσεως υποχρεώσεις και τα δικαιώματά του κατά τον ίδιο τρόπο σε όλους τους μικρούς πελάτες με τα ίδια χαρακτηριστικά.

Η ίδια αρχή ισχύει και για τις ειδικές διατάξεις που διέπουν τους οικιακούς και τους ευάλωτους πελάτες.

ii. Απόρροια της ανωτέρω αρχής είναι η «τυποποίηση» των γενικών και των ειδικών όρων που διέπουν τις συμβάσεις προμήθειας για τους μικρούς πελάτες. Το περιεχόμενο της προσφοράς προμήθειας που προτείνει ο προμηθευτής στον υποψήφιο πελάτη είναι προκαθορισμένο, ανάλογα με τη βασική ή ειδική κατηγορία στην οποία ανήκει. Ο μικρός πελάτης δεν έχει τη δυνατότητα να διαπραγματευτεί τους όρους της σύμβασης προμήθειας – οι όροι αυτοί είναι Γενικοί Όροι Συναλλαγών ακριβώς επειδή είναι προδιατυπωμένοι από τον προμηθευτή και γίνονται τμήμα της σύμβασης προμήθειας χωρίς προηγούμενη διαπραγμάτευση των μερών. Ο μικρός πελάτης δεν δύναται να τροποποιήσει τους όρους της προσφοράς. Ο προμηθευτής οφείλει να λάβει υπόψη του ότι οι Γενικοί Όροι Συναλλαγών που περιέχουν οι προσφορές του υπόκεινται σε έλεγχο της καταχρηστικότητάς τους σύμφωνα με τον νόμο 2251/1994 «*Προστασία των Καταναλωτών*» όπως ισχύει, καθώς και σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του δικαίου.

iii Ο νομοθέτης δίνει ειδικό βάρος στην προσυμβατική ενημέρωση του υποψήφιου πελάτη σχετικά με το περιεχόμενο των υπηρεσιών και του τιμολογίου που υπέγραψε και τους όρους που διέπουν τη σύμβασή του. Ο προμηθευτής φέρει το αποδεικτικό βάρος ότι πράγματι ενημέρωσε προσηκόντως τον πελάτη του για τις σημαντικές πληροφορίες της σύμβασης. Η διαφάνεια είναι η αρχή που πρέπει να υπηρετεί ο προμηθευτής κατά την κατάρτιση και παρουσίαση των τιμολογίων του. Ήτοι, η μεθοδολογία υπολογισμού της τιμής που θα κληθεί να πληρώσει ο πελάτης πρέπει να είναι σαφής, ακριβής και απλή, ώστε να μπορεί να κατανοήσει τον τρόπο προκύπτει το υπόλοιπο του λογαριασμού του.

2. Δικαίωμα αλλαγής προμηθευτή

---

¹¹ Άρθρο 28 παρ. 1 του Κώδικα.

i. Όλοι οι πελάτες ηλεκτρικής ενέργειας έχουν το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής προμηθευτή¹². Το δικαίωμα αυτό είναι θεμελιώδες για την ορθή λειτουργία μίας απελευθερωμένης αγοράς. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε ξεκινήσει τη διαδικασία της απελευθέρωσης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας των κρατών – μελών ήδη από το έτος 1996. Με την *Οδηγία 2009/72/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/EK* (αιτιολογικές σκέψεις 3, 57 και άρθρο 2 περ. 12)), καθώς και με την προηγούμενη αυτής *Οδηγία 2003/54/EK ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 26ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/EK*, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνώρισε ρητά ότι ο πελάτης δικαιούται να συνάπτει σύμβαση προμήθειας με τον προμηθευτή της επιλογής του. Ήδη η *Οδηγία 2019/944* εξελίσσει αυτό το δικαίωμα και παροτρύνει τα κράτη – μέλη να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε όλα τα εμπλεκόμενα με τη διαδικασία αλλαγής προμηθευτή πρόσωπα να προβαίνουν στις απαραίτητες ενέργειες κατά το δυνατό πιο σύντομα, καθώς και να μην θέτουν φραγμούς στην αλλαγή προμηθευτή. Οι πελάτες δικαιούνται να αναζητούν την κατάλληλη για αυτούς προσφορά ηλεκτρικής ενέργειας και να δύνανται να αλλάζουν προμηθευτή ανά πάσα στιγμή και να μη συναντούν εμπόδια κατά την αλλαγή προμηθευτή, εξ αυτού του λόγου. Όπως θα αναλυθεί και στα επόμενα κεφάλαια, επιδίωξη του ευρωπαϊκού νομοθέτη είναι η ολοκλήρωση της εσωτερικής ενεργειακής αγοράς στην οποία ο καταναλωτής θα μπορεί, χωρίς οικονομική επιβάρυνση και χωρίς τεχνικά εμπόδια ή καθυστερήσεις, να αλλάζει προμηθευτή σύμφωνα με τις εκάστοτε ανάγκες και οικονομικές του δυνατότητες.

ii. Εκσυγχρονισμός τρόπου σύναψης σύμβασης προμήθειας

Όπως αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα, σύμφωνα με το καθεστώς που προβλέπει ο Κώδικας, προκειμένου να συναφθεί έγκυρα και να έχει νομική ισχύ η σύμβαση προμήθειας μεταξύ του πελάτη και του νέου προμηθευτή του, πρέπει η αίτηση σύναψης σύμβασης προμήθειας καθώς και οι γενικοί και ειδικοί όροι της σύμβασης να φέρουν την ιδιόχειρη υπογραφή του πελάτη. Όταν ξέσπασε η πανδημία της νόσου Covid-19 και στην Ελλάδα, η απαγόρευση μετακινήσεων που επακολούθησε κατέστησε σχεδόν αδύνατη τη θέση ιδιόχειρης υπογραφής του υποψήφιου πελάτη στη σύμβαση προμήθειας με τον νέο του προμηθευτή. Ο πελάτης ήταν αδύνατο να «συναντήσει» τον εκπρόσωπο του προμηθευτή για να συνάψει τη σύμβαση προμήθειας που επιθυμούσε (τα εμπορικά καταστήματα ήταν κλειστά, απαγορευόταν η κυκλοφορία των προσώπων, οπότε ούτε σύμβαση εκτός εμπορικού καταστήματος μπορούσε να συναφθεί, άρα η μοναδική λύση για σύναψη σύμβασης προμήθειας ήταν να λάβει ο πελάτης την προς υπογραφή σύμβασή του μέσω ταχυδρομείου). Ο νομοθέτης, ορθά όπως αποδείχθηκε, πρόέβλεψε ότι η διέξοδος αυτή (παραλαβή συμβατικών εγγράφων μέσω ταχυδρομείου) δεν ήταν αρκετή ώστε να μπορεί κάθε πελάτης να αλλάξει προμηθευτή εν καιρώ πανδημίας. Το να μπορεί κάποιος να αλλάξει προμηθευτή ρεύματος αποκλειστικά μέσω ταχυδρομικών υπηρεσιών έθετε ανυπέρβλητα εμπόδια στο δικαίωμα αλλαγής προμηθευτή των πελατών. Δημιουργήθηκε η ανάγκη, λοιπόν, να συνάπτεται η σύμβαση προμήθειας με ηλεκτρονικό τρόπο.

Για τον λόγο αυτό, ο νομοθέτης τροποποίησε τον Ν. 4001/2011 κατά τρόπο που επιτράπη να συνάπτεται η σύμβαση προμήθειας και ηλεκτρονικά, δηλαδή με ηλεκτρονική υπογραφή. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παράγραφο 1 περίπτωση (θ) του άρθρου 48 του Ν. 4001/2011 όπως ισχύει, «1. Οι Προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας και Φυσικού Αερίου, υποχρεούνται ιδίως: [...] (θ) να παρέχουν στους καταναλωτές τη δυνατότητα χρήσης εφαρμογών τηλεπικοινωνιακού δικτύου, του διαδικτύου ή και άλλων κατάλληλων μέσων: (θα) κατά την υποβολή προσφοράς

¹² Άρθρο 47 Ν. 4001/2011.

από τους Προμηθευτές για την παροχή υπηρεσίας Προμήθειας, (θβ) για τη σύναψη και τροποποίηση σύμβασης Προμήθειας, [...]». Η προσθήκη αυτή έλαβε χώρα με το άρθρο πεντηκοστό πέμπτο παρ. 2 της από 30.3.2020 Π.Ν.Π., ΦΕΚ Α` 75/30.03.2020, σύμφωνα με την οποία: "β) Οι διατάξεις της παρούσας καταλαμβάνουν και τις συμβάσεις Προμήθειας που είναι σε ισχύ κατά την έναρξη ισχύος της. γ) Από την έναρξη ισχύος της παρούσας παύουν να ισχύουν διατάξεις νόμου ή κανονιστικών πράξεων που ρυθμίζουν αντίθετα τα θέματα που ρυθμίζονται με την παρούσα". Επομένως, η κατάρτιση της σύμβασης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας δεν γίνεται υποχρεωτικά εγγράφως όπως ορίζει ο Κώδικας, αλλά μπορεί να γίνεται και με ηλεκτρονικό τρόπο σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη του Ν. 4001/2011.

Αν δεν είχε δημιουργηθεί η συνθήκη της πανδημίας, είναι άγνωστο πόσος καιρός θα χρειαζόταν ο νομοθέτης για να ευθυγραμμιστεί με τις ανάγκες της εσωτερικής αγοράς, η οποία ούτως ή άλλως διάγει την ψηφιακή εποχή. Σε κάθε περίπτωση, η εξέλιξη αυτή αποτελεί μία επανάσταση στην αγορά της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας επηρεάζοντάς την πολλαπλώς: αφ' ενός διευκολύνεται η άσκηση του δικαιώματος των πελατών για αλλαγή προμηθευτή με την αύξηση των τρόπων σύναψης σύμβασης προμήθειας και αφ' ετέρου επιταχύνεται ο ρυθμός αλλαγής προμηθευτή στους πελάτες. Αυτό είναι μια πραγματική κατάκτηση που λειτουργεί τόσο υπέρ των πελατών όσο και υπέρ της ανάπτυξης του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά λιανικής.

iii. Το δικαίωμα υπαναχώρησης

Σε ορισμένες συναλλακτικές σχέσεις, ο νομοθέτης αναγνωρίζει το δικαίωμα ενός εκ των προσώπων της συμφωνίας να μετανιώσει που κατήρτισε/υπέγραψε μία ορισμένη συμφωνία, με αποτέλεσμα το πρόσωπο αυτό να μπορεί, χωρίς οικονομική του επιβάρυνση, να την ακυρώσει και να απαλλαγεί από τις υποχρεώσεις που αυτή η σχέση συνεπάγεται. Το δικαίωμα αυτό στον νομικό κόσμο ορίζεται ως «δικαίωμα υπαναχώρησης». Συνήθως, το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται σε συμβάσεις στις οποίες το ένα μέρος είναι οικονομικά ή/και διαπραγματευτικά ασθενέστερο σε σχέση με το έτερο μέρος. Επιδίωξη του νομοθέτη είναι να προστατεύσει, για ορισμένο χρονικό διάστημα, το ασθενέστερο μέρος από τη δέσμευσή του σε μία συμφωνία την οποία τελικά δεν επιθυμεί να συνάψει.

Το δικαίωμα υπαναχώρησης αναγνωρίζεται και στον πελάτη προμήθειας ρεύματος υπό ορισμένες προϋποθέσεις εντός προθεσμίας δεκατεσσάρων (14) ημερολογιακών ημερών μετά τη σύναψη της σύμβασης προμήθειας. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ο πελάτης έχει τη δυνατότητα να ακυρώσει τη σύμβαση που υπέγραψε με τον νέο προμηθευτή του και να εξακολουθεί να προμηθεύεται ρεύμα από τον υφιστάμενο προμηθευτή του. Το δικαίωμα υπαναχώρησης του πελάτη αποτελεί μία έκφανση του δικαιώματος επιλογής προμηθευτή καθώς, όπως ο πελάτης δικαιούται να επιλέξει τον νέο προμηθευτή του, δικαιούται να παραμείνει στον υφιστάμενο προμηθευτή του και να μην προχωρήσει στη νέα σύμβαση προμήθειας. Πρέπει, επομένως, να εξετάσουμε τη διαδικασία της υπαναχώρησης του πελάτη και υπό το πρίσμα της ελεύθερης επιλογής προμηθευτή: η διαδικασία της υπαναχώρησης είναι αναγκαίο να είναι τόσο ευέλικτη όσο και η αλλαγή προμηθευτή διότι κατ' ουσίαν αποτελεί τη δεύτερη όψη του ίδιου... νομίσματος.

Παρακάτω αναλύουμε ζητήματα που έχουν ανακύψει στην πράξη από την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης στην προμήθεια ρεύματος, τα οποία δημιουργούν προσκόμματα, τόσο στους πελάτες όσο και στους προμηθευτές.

(α) Υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής

Κατ' αρχάς, ο Ν. 4001/2011, ο Κώδικας και ο Ν. 2251/1994 προβλέπουν την ύπαρξη δικαιώματος υπαναχώρησης για διαφορετικές κατηγορίες προσώπων, οπότε είναι ερευνητέο ποιοι πελάτες δύνανται να ασκήσουν το δικαίωμα αυτό. Ο Ν.

4001/2011 προβλέπει ότι¹³ «3. Ο Οικιακός Πελάτης έχει δικαίωμα να υπαναχωρήσει αζημίως από τη Σύμβαση Προμήθειας εντός δεκατεσσάρων (14) ημερών, εκτός εάν έχει συμφωνηθεί μεγαλύτερη προθεσμία, αν ο Προμηθευτής δεν παρέδωσε στον Πελάτη τα στοιχεία που αναφέρονται στις περιπτώσεις α', β', γ' και ζ της παραγράφου 1 του άρθρου 48, καθώς και τα στοιχεία της παραγράφου 2 του άρθρου 51, όπως αυτά εξειδικεύονται με τους Κώδικες Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας ή Φυσικού Αερίου.». Παράλληλα, ο νόμος για τον καταναλωτή εφαρμόζεται υπέρ των προσώπων των οποίων η προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών δεν εμπίπτει στην επαγγελματική, βιοτεχνική, βιομηχανική τους δραστηριότητα. Οπότε, στα δύο αυτά νομοθετήματα υπάρχει ταύτιση του υποκειμενικού πεδίου εφαρμογής. Αντιθέτως, ο Κώδικας προβλέπει ότι δικαίωμα υπαναχώρησης από τη σύμβαση έχουν όλοι οι Μικροί Πελάτες και όχι μόνο οι οικιακοί (άρθρο 28 παρ. 3 περ. ε και 5). Επομένως, ο Κώδικας προβλέπει ότι υπαναχώρηση δικαιούται να ασκήσει επιπλέον και μια μεγάλη μερίδα τελικών πελατών, οι μη οικιακοί Μικροί Πελάτες, δηλαδή οι επαγγελματίες τελικοί πελάτες με ισχύ παροχής μέχρι 25kVA. Στο σημείο αυτό δημιουργείται μία διάσταση προβλέψεων ως προς τα πρόσωπα που δικαιούνται να ασκήσουν το δικαίωμα αυτό. Παρ' όλα αυτά, επειδή δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τη ρητή πρόβλεψη του Κώδικα, ορθά γίνεται δεκτό ότι και οι επαγγελματίες πελάτες μέχρι 25kVA έχουν δικαίωμα υπαναχώρησης. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι υπό ποιους όρους μπορούν οι επαγγελματίες πελάτες μέχρι 25kVA να ασκήσουν το δικαίωμα αυτό, και αν οι όροι αυτοί ταυτίζονται με τους όρους των οικιακών πελατών στους οποίους εφαρμόζεται ο νόμος για την προστασία του καταναλωτή. Απάντηση θα προσπαθήσουμε να δώσουμε στη συνέχεια καθώς ίδιον προβληματισμό αντιμετωπίζουμε και στο αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος υπαναχώρησης.

(β) Αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής

Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, υπάρχει ευρεία επιλογή τρόπων σύναψης σύμβασης προμήθειας από τον πελάτη. Ο πελάτης μπορεί να υπογράψει τη σύμβαση προμήθειας είτε στο κατάστημα του προμηθευτή (σύμβαση εντός εμπορικού καταστήματος), είτε ηλεκτρονικά ή εν γένει από απόσταση (σύμβαση εξ' αποστάσεως) είτε εκτός εμπορικού καταστήματος. Μελετώντας τις διατάξεις του Ν. 4001/2011, του Κώδικα και του Ν. 2251/1994 σχετικά με την υπαναχώρηση, παρατηρούμε ότι ο τρόπος σύναψης της σύμβασης προμήθειας είναι το διακριτικό κριτήριο για το αν ο πελάτης έχει ή όχι το δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση προμήθειας.

Σύμφωνα με τον Ν. 4001/2011 (άρθρο 47 παρ. 3), οι πελάτες έχουν δικαίωμα να υπαναχωρήσουν από τη σύμβαση προμήθειας ανεξάρτητα από τον τρόπο που συνήψαν τη σύμβαση προμήθειας, αρκεί ο προμηθευτής να έχει υποπέσει σε συγκεκριμένες παραλείψεις ως προς την πληροφόρηση του (οικιακού) πελάτη.

Σύμφωνα με τον Κώδικα (άρθρα 17 παρ. 1 περ. δ, 28 παρ. 5 και 42 παρ. 2), οι πελάτες έχουν δικαίωμα να υπαναχωρήσουν από τη σύμβαση μόνο αν αυτή συνήφθη εξ αποστάσεως. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι «Η Προσφορά περιλαμβάνει τουλάχιστον τα ακόλουθα: [...] δ. Τη διάρκεια ισχύος της Προσφοράς Προμήθειας, και ενημέρωση σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης του Πελάτη σε περίπτωση που η Σύμβαση Προμήθειας συνάπτεται εξ αποστάσεως.», «5. [...] Ανεξαρτήτως της παραπάνω προϋπόθεσης, δεν θίγεται το δικαίωμα του Μικρού Πελάτη να υπαναχωρήσει από Σύμβαση Προμήθειας που συνήφθη εξ αποστάσεως.» και «2. Ειδικότερα στην περίπτωση σύναψης Σύμβασης Προμήθειας από απόσταση, ο Προμηθευτής προβαίνει στις παραπάνω ενέργειες αποκλειστικά μετά την παρέλευση άπρακτης της προθεσμίας υπαναχώρησης του Πελάτη και το αργότερο εντός τριών (3) ημερών.». Από τις διατάξεις αυτές είναι φανερό ότι ο Κώδικας αναγνωρίζει το δικαίωμα υπαναχώρησης μόνο στους πελάτες που συνήψαν

¹³ Άρθρο 47 παρ. 3 Ν. 4001/2011.

σύμβαση προμήθειας από απόσταση και μάλιστα αναίτια, δηλαδή χωρίς την ανάγκη επίκλησης ορισμένου λόγου.

Παρομοίως, στον Ν. 2251/1994 προβλέπεται ότι η υπαναχώρηση μπορεί να ασκηθεί στις συμβάσεις εξ αποστάσεως και στις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Δημιουργείται έτσι μια ασάφεια ως προς το αντικειμενικό πεδίο άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης, καθώς καθένα από τα ανωτέρω νομοθετήματα προβλέπει κάτι διαφορετικό.

Η απάντηση πιστεύουμε ότι δίνεται από τον ίδιο τον Ν. 4001/2011 όπου στο άρθρο 46 παρ. 1 προβλέπεται ότι «1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του ν. 2251/1994 (Α` 191) οι διατάξεις των Κεφαλαίων Α` και Β` του παρόντος Δεύτερου Μέρους ρυθμίζουν ειδικότερα τα ζητήματα προστασίας των Πελατών στον τομέα Προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και Φυσικού Αερίου.». Οι διατάξεις λοιπόν του Ν. 4001/2011 και του Κώδικα ως προς την υπαναχώρηση, εφαρμόζονται στην περίπτωση που τα ειδικότερα αυτά θέματα δεν ρυθμίζονται με διαφορετικό τρόπο από τις διατάξεις του Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών. Αρχικά, λοιπόν, ανατρέχουμε στον Ν. 2251/1994 σχετικά με το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος υπαναχώρησης του πελάτη. Για να το θέσουμε ορθότερα, στον βαθμό που οι διατάξεις των νομοθετημάτων αυτών δεν αλληλοαποκλείονται, τότε εφαρμόζονται συμπληρωματικά ώστε ο τελικός πελάτης να απολαμβάνει τη μεγαλύτερη δυνατή προστασία.

Σύμφωνα με τα προλεχθέντα, επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο πελάτης ηλεκτρικής ενέργειας διαθέτει το δικαίωμα υπαναχώρησης ανεξάρτητα από τον τρόπο που συνάπτει τη σύμβαση προμήθειας. Η άποψη αυτή ενισχύεται από τη σκέψη ότι βάσει του Κώδικα ο προμηθευτής πρέπει να αντιμετωπίζει με τον ίδιο τρόπο τους πελάτες που έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά. Πιστεύουμε ότι ο τρόπος και τόπος σύναψης της σύμβασης προμήθειας δεν μπορεί να είναι τόσο καθοριστικό για τον Μικρό Πελάτη κριτήριο ώστε αν συνάπτει τη σύμβαση εντός εμπορικού καταστήματος να στερείται του δικαιώματός του να «μετανιώσει» αυτή την επιλογή. Από την άλλη, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι η ερμηνεία περί της ύπαρξης δικαιώματος υπαναχώρησης και στους πελάτες που συνάπτουν τη σύμβαση προμήθειας εντός του καταστήματος είναι μία επιλογή υπέρ της ίσης μεταχείρισης των πελατών η οποία όμως δεν απορρέει ευθέως από τον Κώδικα ούτε από τον νόμο για τον καταναλωτή, αλλά από μία γενική διατύπωση του Ν. 4001/2011.

Επίσης, υπάρχει και έτερο ζήτημα που καλείται ο προμηθευτής να αντιμετωπίσει στην πράξη: *αναλυτική περιγραφή* του τρόπου και των όρων άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης υπάρχει μόνο για τις συμβάσεις προμήθειας που συνάπτονται εξ αποστάσεως και εκτός εμπορικού καταστήματος, ακριβώς επειδή αυτές έχει προβλέψει ρητά η νομοθεσία. Ισχύουν οι ίδιοι όροι για τους πελάτες που συνάπτουν σύμβαση προμήθειας εντός του εμπορικού καταστήματος του προμηθευτή (φυσικά, οι περιπτώσεις αυτές, κυρίως λόγω της πανδημίας της νόσου Covid - 19, έχουν μειωθεί στο ελάχιστο); Η ασάφεια αυτή, σε συνδυασμό με την προαναφερθείσα αμφισβήτηση ως προς το ποια κατηγορία (οικιακοί ή και μη οικιακοί Μικροί) πελατών δικαιούται να ασκήσει δικαίωμα υπαναχώρησης από τη σύμβαση προμήθειας, μπορεί να δημιουργήσει μια πληθώρα υποπεριπτώσεων σύναψης και εκτέλεσης σύμβασης προμήθειας ανάλογα με το αν ο πελάτης είναι οικιακός ή όχι και ανάλογα με τον τρόπο και τόπο που συνάπτει τη σύμβαση προμήθειας. Αυτό βαίνει εις βάρος των πελατών, των προμηθευτών αλλά και της λειτουργίας της αγοράς λιανικής.

Κατ' αρχάς, η δυνατότητα αρκετών υποπεριπτώσεων λόγω μη συνοχής των σχετικών νομοθετικών διατάξεων δίνει τη δυνατότητα σε κάθε προμηθευτή να ερμηνεύει το νομοθετικό πλαίσιο κατά το δοκούν και να «παρέχει» ή όχι το δικαίωμα αυτό ανάλογα με τη θέση που λαμβάνει ως προς την ερμηνεία των διατάξεων αυτών. Το δικαίωμα υπαναχώρησης όμως μπορεί να θεωρηθεί μια ειδική

έκφραση του δικαιώματος αλλαγής προμηθευτή αλλά και ένα βασικό δικαίωμα του Μικρού Πελάτη και, υπό την έννοια αυτή, δεν θα δικαιολογείτο να αποκλειστεί κάποιος Μικρός Πελάτης από το δικαίωμα αυτό αν το μόνο που τον διακρίνει από έναν άλλον Μικρό Πελάτη είναι είτε ότι είναι μικρός επαγγελματίας ή ότι συνήψε τη σύμβαση προμήθειας μέσα στο κατάστημα του προμηθευτή. Η κατάσταση αυτή επιβαρύνει και την αγορά προμήθειας η οποία, αν δεν είναι σαφείς οι όροι άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης, γίνεται αναξιόπιστη, ευνοεί τις καταχρηστικές συμπεριφορές και τις διαφορετικές ερμηνείες εκ μέρους των συμμετεχόντων. Τέλος, ακόμα και για τον ίδιο τον προμηθευτή αποτελεί σημαντική επιβάρυνση η διάκριση των πελατών του σε επιμέρους κατηγορίες ως προς τη δυνατότητα ή όχι άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης. Τούτο διότι, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ύπαρξη της υπαναχώρησης απαιτεί ο προμηθευτής να επιδεικνύει μια αντίστοιχη ετοιμότητα ως προς το να μην αποδεχθεί πλέον ως πελάτη του τον υπαναχωρούμενο, αν επιπλέον θεωρήσουμε ότι υπάρχουν υποπεριπτώσεις εφαρμογής ή όχι του δικαιώματος υπαναχώρησης ανάλογα με τον τύπο του Μικρού Πελάτη και ανάλογα με τον τρόπο που συνήψε τη σύμβασή του, τότε ο προμηθευτής πρέπει να επιστρατεύσει επιπλέον πόρους με τη βοήθεια των οποίων θα μπορεί να έχει την απαιτούμενη ετοιμότητα για το αν θα προβεί στις απαιτούμενες ενέργειες ώστε να γίνει πελάτης του αυτός που υπέγραψε μαζί του σύμβαση ή όχι.

(γ) Το ανωτέρω ζήτημα γίνεται πιο περίπλοκο αν αναλογιστεί κάποιος ότι υπάρχουν ένα τεχνικό δεδομένο της αγοράς προμήθειας, άμεσα συνδεδεμένο με την υπογραφή της σύμβασης προμήθειας, το οποίο δημιουργεί αμηχανία στους προμηθευτές κατά την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης των νέων πελατών τους.

Πιο συγκεκριμένα, για να προμηθεύσει ένας προμηθευτής οποιονδήποτε πελάτη με ηλεκτρική ενέργεια, δεν αρκεί να συνάψει με αυτόν σύμβαση προμήθειας. Οφείλει, επιπλέον, να γνωστοποιήσει αυτή την συμφωνία του στον διαχειριστή του δικτύου διανομής (ΔΕΔΔΗΕ). Η γνωστοποίηση αυτή είναι η *δήλωση εκπροσώπησης μετρητή φορτίου* του προμηθευτή προς τον ΔΕΔΔΗΕ ότι πλέον αυτός *εκπροσωπεί* την παροχή του εν λόγω πελάτη. Ο ΔΕΔΔΗΕ, ως διαχειριστής του ελληνικού δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, είναι το εκ του νόμου αρμόδιο πρόσωπο να τηρεί ηλεκτρονικό αρχείο που περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, το σύνολο των μετρητών φορτίου του συστήματος διανομής και κάθε σχετική με τους μετρητές πληροφορία, συμπεριλαμβανομένης της ταυτότητας του προμηθευτή που εκπροσωπείται από κάθε μετρητή. Την πληροφορία αυτή την λαμβάνει από τον εκάστοτε προμηθευτή που έχει συνάψει σύμβαση προμήθειας με τον πελάτη και τηρεί στο αρχείο του τα σχετικά με τη σύμβαση προμήθειας νομιμοποιητικά έγγραφα. Το κρίσιμο λοιπόν είναι όταν ο προμηθευτής συνάψει σύμβαση προμήθειας με έναν πελάτη να το δηλώσει προσηκόντως στον ΔΕΔΔΗΕ ώστε να μεταβληθεί η εκπροσώπηση του μετρητή του πελάτη και να ενεργοποιηθεί η συναφθείσα σύμβαση προμήθειας. Λαμβάνουμε υπόψη ότι κάθε νέα δήλωση εκπροσώπησης μετρητή φορτίου, δεν μπορεί να ανακληθεί συστημικά από τον νέο προμηθευτή. Ήτοι, άπαξ ο προμηθευτής υποβάλει δήλωση εκπροσώπησης μετρητή φορτίου στον ΔΕΔΔΗΕ για ορισμένο πελάτη, στη συνέχεια δεν μπορεί να την ανακαλέσει. Οπότε, πρακτικά, αν ο προμηθευτής υποβάλει τη δήλωση εκπροσώπησης στον ΔΕΔΔΗΕ πριν τις 14 ημέρες και ο πελάτης εντός των ημερών αυτών ασκήσει δικαίωμα υπαναχώρησης, τότε είναι μονόδρομος ο πελάτης να εκπροσωπηθεί πλέον από τον νέο προμηθευτή, παρόλο που άσκησε εμπρόθεσμα το δικαίωμά του και δεν επιθυμεί πλέον να εκπροσωπηθεί από τον νέο προμηθευτή. Επιπλέον, ο προμηθευτής έρχεται αντιμέτωπος και με τη διάταξη της παραγράφου 7 του άρθρου 5 του Παραρτήματος του ισχύοντος Εγχειρίδιου Εκπροσώπησης Μετρητών και Περιοδικής Εκκαθάρισης (ΡΑΕ 1443/2020 – ΦΕΚ Β' 4737/26.10.2020) που προβλέπει ότι «η υποβολή της δήλωσης εκπροσώπησης μετρητή φορτίου χαμηλής τάσης γίνεται εντός 15 ημερών από την κατάρτιση της σύμβασης προμήθειας μεταξύ του πελάτη και του προμηθευτή. Η υποβολή

δήλωσης εκπροσώπησης μετρητή φορτίου είναι κατ' εξαίρεση άμεση στις περιπτώσεις που [...] η δήλωση εκπροσώπησης αφορά αλλαγή χρήστη χωρίς αλλαγή προμηθευτή.». Λαμβάνοντας υπόψη όσα ανωτέρω αναπτύχθηκαν για την προθεσμία άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης, πρέπει να ερμηνευθεί ότι στην ουσία ο προμηθευτής μπορεί να υποβάλει τη δήλωση εκπροσώπησης του μετρητή φορτίου του πελάτη μόνο την 15^η ημέρα από την υπογραφή της σύμβασης καθώς αν την υποβάλει νωρίτερα, θα παραβιάζει το δικαίωμα του πελάτη για υπαναχώρηση ενώ αν την υποβάλει αργότερα θα παραβιάζει την προθεσμία που έχει εκ του νόμου ώστε να εκπροσωπήσει τον πελάτη εμπρόθεσμα. Παράλληλα, όπως φαίνεται από την παραπάνω διάταξη, στην περίπτωση που ο προμηθευτής συνάπτει σύμβαση προμήθειας με νέο πελάτη για παροχή που ήδη εκπροσωπεί, ο προμηθευτής δεν γνωρίζει ποια διάταξη πρέπει να προτάξει: αυτή που τον υποχρεώνει να εκπροσωπήσει τον νέο του πελάτη όσο το δυνατό πιο σύντομα ή τη γενική αρχή ότι πρέπει να σεβαστεί το δικαίωμα υπαναχώρησής του από τη σύμβαση; Η λύση πιστεύουμε ότι βρίσκεται στη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 42 του Κώδικα που προβλέπει ότι «2. Ο νέος Προμηθευτής υποχρεούται να υποβάλει Δήλωση Εκπροσώπησης του Μετρητή Φορτίου του Πελάτη στον αρμόδιο Διαχειριστή, κατά τα οριζόμενα στις κείμενες διατάξεις, εντός δεκαπέντε (15) ημερών από τη σύναψη Σύμβασης Προμήθειας. Ειδικότερα στην περίπτωση σύναψης Σύμβασης Προμήθειας από απόσταση, ο Προμηθευτής προβαίνει στις παραπάνω ενέργειες αποκλειστικά μετά την παρέλευση άπρακτης της προθεσμίας υπαναχώρησης του Πελάτη και το αργότερο εντός τριών (3) ημερών.». Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, στις περιπτώσεις που ο πελάτης έχει δικαίωμα υπαναχώρησης (όχι αποκλειστικά στις συμβάσεις εξ' αποστάσεως όπως αναλύθηκε ανωτέρω), ο προμηθευτής οφείλει να αναμένει να παρέλθουν οι 14 ημέρες από την υπογραφή και να υποβάλει δήλωση εκπροσώπησης μετρητή φορτίου εντός 3 ημερών.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε θα θέλαμε να αναδείξουμε κυρίως δύο σημεία. Πρώτον, είναι επιτακτική ανάγκη το ρυθμιστικό πλαίσιο της αγοράς προμήθειας να είναι συνεκτικό και «φιλικό» στον χρήστη – προμηθευτή. Η αντιφατικού περιεχομένου πολυνομία δημιουργεί προβλήματα στους συμμετέχοντες της αγοράς, ενώ οι προμηθευτές καλούνται να εφαρμόσουν διατάξεις που αλληλοαναιρούνται μεταξύ τους. Δεύτερον, ακόμα και αν δεχθούμε ότι τελικά ο προμηθευτής έχει υποχρέωση να υποβάλει δήλωση εκπροσώπησης μετρητή φορτίου: α) για νέα παροχή την 15^η ημέρα από την υπογραφή της σύμβασης και β) για νέο πελάτη της ίδιας παροχής την 17^η ημέρα από την υπογραφή της σύμβασης, ο προμηθευτής δεσμεύεται σε υπερβολικό βαθμό ως προς την εσωτερική του οργάνωση και την ανάπτυξη της οικονομικής του δραστηριότητας αποκλειστικά και μόνο για να ανταποκριθεί στις ανελαστικές προθεσμίες που θέτουν οι ρυθμιστικές διατάξεις. Επιπλέον, η δέσμευση αυτή του προμηθευτή είναι αμφίβολο κατά πόσο συμβαδίζει και με επιταγές της ΕΕ για σύντομη και χωρίς τεχνικά εμπόδια αλλαγή προμηθευτή του πελάτη και, κατ' επέκταση, με την ουσία του δικαιώματος αλλαγής προμηθευτή στην απελευθερωμένη αγορά ενέργειας.

Με βάση τα ανωτέρω, πιστεύουμε ότι επιβάλλεται να υπάρξει ενιαία νομοθετική πρόβλεψη ως προς το υποκειμενικό και το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος υπαναχώρησης καθώς και να βρίσκονται σε εναρμονισμένη πρακτική η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης του πελάτη, η έναρξη της διαδικασίας εκπροσώπησης του πελάτη από τον προμηθευτή και η αλλαγή προμηθευτή.

3. Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές - Η ΣτΕ 1888/2020

Η απελευθέρωση της αγοράς και η ελευθερία επιλογής προμηθευτή δημιουργεί αναπόφευκτα ζήτημα ληξιπρόθεσμων οφειλών στην αγορά. Από την πρώτη στιγμή οι προμηθευτές και η ΡΑΕ αναζητούσαν λύση στο ζήτημα των ληξιπρόθεσμων οφειλών των πελατών τους. Παρακάτω γίνεται μία επισκόπηση της ιστορικής πορείας των διατάξεων που ρυθμίζουν άμεσα ή έμμεσα το ζήτημα των ληξιπρόθεσμων οφειλών των πελατών.

Μέχρι και πριν ένα έτος, το μεγαλύτερο μέσο που είχε ο προμηθευτής για να αντιμετωπίσει το ζήτημα ληξιπρόθεσμων οφειλών πελατών του και πρώην πελατών του ήταν οι επιλογές που του έδιναν τα εδάφια 3 και 4 της παραγράφου 1 του άρθρου 42 του Κώδικα που προέβλεπε ότι «Ο Πελάτης δεν δύναται να προβεί σε καταγγελία της Σύμβασης, για άσκηση του δικαιώματος αλλαγής Προμηθευτή, εάν δεν έχει προηγουμένως εξοφλήσει ολοσχερώς τις ληξιπρόθεσμες οφειλές του που απορρέουν από την αρχική Σύμβαση, ή, εάν δεν έχει πρώτα προβεί σε διακανονισμό των ληξιπρόθεσμων οφειλών του προς τον Προμηθευτή του, στο πλαίσιο της πολιτικής διακανονισμών που αυτός εφαρμόζει, εκτός εάν εμπίπτει στην παράγραφο 5 του άρθρου 34 του παρόντος. Ο παλαιός Προμηθευτής, σε περίπτωση μη τήρησης, από μεριάς του Πελάτη, των όρων του διακανονισμού των ληξιπρόθεσμων οφειλών, διατηρεί το δικαίωμα να υποβάλλει στον αντίστοιχο Διαχειριστή εντολή απενεργοποίησης της παροχής, ακόμη και εάν έχει συναφθεί σύμβαση προμήθειας με νέο Προμηθευτή». Η διάταξη αυτή εισήχθη στον Κώδικα το έτος 2016. Ο προμηθευτής με τη χρήση των διατάξεων αυτών μπορούσε αφ' ενός να εμποδίσει τη μετάβαση αφερέγγυου πελάτη του σε άλλον προμηθευτή, αφ' ετέρου, στην περίπτωση που ο πελάτης αυτός τελικά άλλαζε προμηθευτή, να απενεργοποιήσει την παροχή ρεύματός του.

Στην προϊσχύουσα έκδοση του Κώδικα το 2013 δεν υπήρχε η ρύθμιση αυτή. Η ΡΑΕ ήταν εξ αρχής επιφυλακτική ως προς την αποτελεσματικότητα της εν λόγω διάταξης για την αντιμετώπιση των ληξιπρόθεσμων οφειλών των πελατών. Αντιθέτως, στην πρότασή της για το περιεχόμενο του Κώδικα είχε εγκρίνει τη λήψη άλλων μέτρων από τους προμηθευτές τα οποία θα τους βοηθούσαν στην εξάλειψη του φαινομένου των ληξιπρόθεσμων οφειλών των πελατών. Τα μέτρα αυτά ήταν η δυνατότητα των προμηθευτών να αυξήσουν το ποσό της εγγύησης σε αφερέγγυο πελάτη¹⁴, να μην αποδεχθούν να συνάψουν σύμβαση προμήθειας με έναν πελάτη που διατηρεί ληξιπρόθεσμες οφειλές σε οποιονδήποτε προμηθευτή¹⁵ ή με πελάτη που αδικαιολόγητα αρνείται να προσκομίσει τελευταίο λογαριασμό κατανάλωσης ή με πελάτη για τον οποίο έχει υποβληθεί εντολή απενεργοποίησης μετρητή φορτίου τουλάχιστον δύο φορές λόγω ληξιπρόθεσμων οφειλών. Αξιολογώντας συγκεκριμένες προτάσεις των προμηθευτών η ΡΑΕ είχε προτείνει ως επιπλέον των ανωτέρω μέτρο αντιμετώπισης τη λεγόμενη επισήμανση χρέους (debt flagging), δηλαδή μηχανισμό σύμφωνα με τον οποίο ο νέος προμηθευτής, αφού λάβει ενημέρωση μέσω του ΔΕΔΔΗΕ ότι ο υποψήφιος πελάτης έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές σε άλλον προμηθευτή, αποφασίζει εάν θα δεχθεί το αίτημα του πελάτη με οφειλές σε άλλον πάροχο. Τελικά, η τελευταία αυτή πρόταση δεν εντάχθηκε στον Κώδικα και προβλέφθηκε ρητά ότι «Η ύπαρξη ληξιπρόθεσμων οφειλών που απορρέουν από τη Σύμβαση Προμήθειας δεν εμποδίζει την άσκηση του δικαιώματος αλλαγής Προμηθευτή.». Παράλληλα, εντάχθηκαν στον Κώδικα οι προαναφερθείσες προτάσεις που είχε δεχθεί η ΡΑΕ περί αναπροσαρμογής της εγγύησης από τον προμηθευτή και άρνησης σύναψης σύμβασης για συγκεκριμένους λόγους που υποδεικνύουν την οικονομική αφερέγγυότητα του πελάτη.

---

¹⁴ Άρθρο 20 παρ. 2 εδάφιο α του Κώδικα («Το ποσό της εγγύησης δύναται να αναπροσαρμόζεται κατά την διάρκεια ισχύος της Σύμβασης, σε περίπτωση που παρατηρείται σημαντική απόκλιση των Λογαριασμών Κατανάλωσης του Πελάτη σε σχέση με το εκτιμώμενο ποσό που χρησιμοποιήθηκε για τον καθορισμό της εγγύησης ή σε περίπτωση επαναλαμβανόμενης καθυστέρησης του πελάτη στην εξόφληση των λογαριασμών του.»).

¹⁵ Άρθρο 28 παρ. 1 περ. α του Κώδικα («1. Ο Προμηθευτής υποχρεούται να κάνει δεκτές τις Αιτήσεις Προμήθειας Μικρών Πελατών, εκτός αν συντρέχει μία από τις παρακάτω εξαντλητικά αναφερόμενες περιπτώσεις: α. Αν υφίστανται ληξιπρόθεσμες οφειλές του αιτούντος προς τον Προμηθευτή που απορρέουν από προηγούμενη μεταξύ τους Σύμβαση Προμήθειας ή προς οποιονδήποτε άλλο Προμηθευτή, ή αν ο αιτών δεν προσκομίζει αντίγραφο του τελευταίου Λογαριασμού Κατανάλωσης, ή αν έχει υποβληθεί τουλάχιστον δύο φορές εντολή απενεργοποίησης μετρητή φορτίου λόγω ληξιπρόθεσμων οφειλών του Πελάτη κατά το προηγούμενο της αίτησης έτος.»).

Δύο έτη αργότερα, κατά τη δημόσια διαβούλευση για την τροποποίηση της επίμαχης διάταξης, διατυπώθηκε η άποψη να απαγορεύεται η αλλαγή προμηθευτή σε πελάτες που διατηρούν ληξιπρόθεσμες οφειλές στους προμηθευτές. Οι ανωτέρω διατάξεις δεν ήταν, κατά τη γνώμη των προμηθευτών, αρκετές για να αντιμετωπίσουν το ζήτημα των ληξιπρόθεσμων. Η ΡΑΕ διατύπωσε αρνητική γνώμη, καθώς μία τέτοια πρόταση αποτελεί εμπόδιο στη συμβατική ελευθερία των πελατών ενώ δεν είναι ούτε πρόσφορη ούτε αναλογική για την επίλυση του ζητήματος των ληξιπρόθεσμων οφειλών των πελατών. Παρ' όλα αυτά, αναγνώρισε ότι η αύξηση του αριθμού των αφερέγγυων πελατών στην αγορά αποτελεί εμπόδιο στην απελευθέρωση της αγοράς λιανικής ρεύματος επειδή δημιουργεί οικονομική ασφυξία στους προμηθευτές και επιχειρηματικό αντικίνητρο σε νεοεισερχόμενους στην αγορά προμηθευτές. Για τον λόγο αυτό, γνωμοδότησε υπέρ μίας μέσης λύσης, δηλαδή για το έτος 2016 να δύνανται οι προμηθευτές να εμποδίζουν τους πελάτες αυτούς από την αλλαγή προμηθευτή καθώς και να μπορούν να απενεργοποιούν την παροχή τους όταν έχουν αλλάξει προμηθευτή χωρίς να έχουν εξοφλήσει την οφειλή τους. Κατά το διάστημα αυτό, οι προμηθευτές θα είχαν τον αναγκαίο χρόνο ώστε να εφαρμόσουν κατάλληλες εμπορικές πολιτικές για τη βελτίωση της εισπραξιμότητας των ληξιπρόθεσμων οφειλών των πελατών αυτών. Ωστόσο, ο κανονιστικός νομοθέτης αποδέχτηκε την πρόταση αυτή για αόριστο χρονικό διάστημα. Οι προμηθευτές μπορούσαν πλέον να εμποδίζουν τους οικονομικά αναξιόπιστους πελάτες τους από το να καταγγείλουν τη μεταξύ τους σύμβαση, καθώς και να τους κόβουν την παροχή ρεύματος ενώ έχουν μεταβεί σε άλλον προμηθευτή. Η πρόβλεψη όμως αυτή, όπως είχε διαβλέψει η ΡΑΕ, είχε ως συνέπεια χιλιάδες πελατών να «εγκλωβιστούν» σε οικονομικά δυσβάσταχτες συμβάσεις με παρόχους. Ακόμα όμως και αν οι πελάτες αυτοί κατάφεραν τελικά να αλλάξουν προμηθευτή παρά τη σχετική απαγόρευση, τότε μπορεί να έξαφνα να αντιμετωπίζαν διακοπή ρεύματος από τον δανειστή τους λόγω ληξιπρόθεσμων οφειλών.

Η απόφαση 1888/2020 του Συμβουλίου της Επικρατείας έθεσε τέλος στην πολυετή συζήτηση περί της ορθότητας των ανωτέρω προβλέψεων. Το δικαστήριο έκρινε ότι η διάταξη που απαγορεύει την αλλαγή προμηθευτή λόγω ληξιπρόθεσμων οφειλών και παράλληλα επιτρέπει στον πρώην προμηθευτή να διακόψει την προμήθεια ρεύματος σε αφερέγγυο πρώην πελάτη του είναι μεν πρόσφορη για την αντιμετώπιση του ζητήματος των ληξιπρόθεσμων οφειλών (ένα ποσοστό πελατών θα πεισθεί να εξοφλήσει τις οφειλές του υπό την πίεση της επιβολής των μέτρων αυτών), αλλά δεν είναι αναγκαία ούτε αναλογική για την αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού. Ήτοι, είναι μεν αποτελεσματικά μέτρα αλλά δεν είναι αναγκαία για την αντιμετώπιση του ζητήματος με την έννοια ότι και χωρίς αυτά *είναι δυνατή* η λύση του προβλήματος των ληξιπρόθεσμων οφειλών των πελατών. Επιπλέον, *ούτε είναι αναλογικά*, επειδή τα μέτρα αυτά είναι μία οριζόντια, απόλυτη ρύθμιση για όλες τις κατηγορίες πελατών ρεύματος που μπορεί να τους διακοπεί το ρεύμα, αδιακρίτως, είτε η ληξιπρόθεσμη οφειλή τους είναι ύψους 150 ευρώ είτε είναι 6.000 ευρώ. Το δικαστήριο έλαβε υπόψη του το σύνολο των αρχών που οφείλει να τηρεί η διοίκηση κατά την έκδοση κανονιστικών πράξεων και ακύρωσε τη σχετική τροποποίηση του Κώδικα.

Με το ισχύον, λοιπόν, καθεστώς οι προμηθευτές δεν μπορούν να εμποδίσουν την αλλαγή προμηθευτή ενός πελάτη τους που έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές ούτε να απενεργοποιήσουν την παροχή του από τη στιγμή που άλλαξε προμηθευτή. Οι επιλογές που έχει πλέον ο προμηθευτής είναι αφενός να λάβει τα απαραίτητα εμπορικά μέτρα πριν και κατά τη διάρκεια της συμβατικής σχέσης ώστε να μειώσει τον κίνδυνο δημιουργίας ληξιπρόθεσμων οφειλών των πελατών του και αφετέρου να διεκδικήσει δικαστικά την είσπραξη των απαιτήσεων αυτών. Να σημειωθεί, ωστόσο, ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων τα έξοδα και ο χρόνος που απαιτούνται για τη δικαστική διεκδίκηση και είσπραξη των απαιτήσεων των πελατών είναι δυσανάλογα σε σχέση με τις οφειλές που δημιουργούν. Οπότε, η αγορά προμήθειας με το ισχύον καθεστώς βαίνει προς μία πραγματικότητα όπου οι

πελάτες ρεύματος θα διατηρούν «μικροοφειλές» σε διάφορους προμηθευτές για τους οποίους θα είναι ασύμφορο και ενδεχομένως επιζήμιο να διεκδικήσουν δικαστικά τις γενόμενες σε αυτούς οφειλές. Επειδή όμως η ΠΑΕ αναγνωρίζει ότι οι ληξιπρόθεσμες οφειλές πελατών δημιουργούν προβλήματα ρευστότητας στους προμηθευτές, το τρέχον έτος η ΠΑΕ διενήργησε διαβούλευση ώστε να συγκεντρώσει τις απόψεις των συμμετεχόντων στην αγορά για την αντιμετώπιση του ζητήματος.

4. Επίλυση διαφορών

Σε περίπτωση που ανακύψει διαφωνία ως προς την εκτέλεση της σύμβασης προμήθειας και ο πελάτης δεν ικανοποιηθεί από την απάντηση ή λύση που παρέσχε ο προμηθευτής, τότε ο Κώδικας ορίζει αρμόδια αρχή για την εξωδικαστική επίλυση διαφορών των Πελατών αρμόδια αρχή είναι ο Συνήγορος του Καταναλωτή καθώς και οποιαδήποτε άλλη αρχή είναι αρμόδια για την επίλυση καταναλωτικών διαφορών¹⁶. Το παράδοξο που προκύπτει από το γράμμα του Κώδικα, ότι ακόμα και οι μεγάλοι πελάτες δικαιούνται να προσφύγουν στον Συνήγορο του Καταναλωτή για την εξωδικαστική επίλυση των διαφορών τους με τον προμηθευτή, πρέπει να αγνοηθεί. Είναι προφανές ότι δεν ήταν η πρόθεση του νομοθέτη να μπορεί ο Μεγάλος Πελάτης να προστατευθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία που διέπει την αρχή Συνήγορος του Καταναλωτή¹⁷, καθώς σύμφωνα και με τη νομοθεσία, η αρχή αυτή μπορεί να αναλάβει την επίλυση διαφορών μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών ενώ, όπως έχουμε ανωτέρω επισημάνει, ο νόμος για την προστασία του καταναλωτή προστατεύει το «φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα». Επομένως, ο Μεγάλος Πελάτης, εφόσον δεν εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή, δεν μπορεί να απευθυνθεί στον Συνήγορο του Καταναλωτή για την επίλυση διαφοράς που έχει με τον προμηθευτή του. Ορθή διατύπωση έχει ο Ν. 4001/2011 (άρθρο 50 παρ. 2) που προβλέπει ότι «2. Για κάθε διαφωνία μεταξύ Πελάτη και Προμηθευτή, ο Πελάτης μπορεί να απευθυνθεί στον Συνήγορο του Καταναλωτή κατά τα προβλεπόμενα στο ν. [3297/2004](#) (Α` 259), όπως ισχύει, ή σε κάθε άλλο αρμόδιο φορέα που προβλέπεται από την ισχύουσα νομοθεσία.», δηλαδή ο Πελάτης μπορεί να απευθυνθεί στην Αρχή αυτή μόνο εφόσον η διαφορά του εμπίπτει στις διατάξεις που διέπουν την εν λόγω Αρχή και όχι μόνο εκ του λόγου ότι είναι «Πελάτης» σύμφωνα με την έννοια του Ν. 4001/2011.

Λαμβάνοντας υπόψη το υποκειμενικό πεδίο αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Καταναλωτή, δηλαδή ότι είναι αρμόδιος για επίλυση διαφορών μεταξύ προμηθευτών και «καταναλωτών» και «ενώσεων καταναλωτών», δημιουργείται αμφιβολία για το κατά πόσο είναι αρμόδιος για την επίλυση των διαφορών των Μικρών Πελατών που είναι μη οικιακοί πελάτες. Οι πελάτες αυτοί προμηθεύονται ρεύμα για σκοπούς που εμπίπτουν στην εμπορική, επαγγελματική τους δραστηριότητα και, δεδομένου ότι έχουν ισχύ μέχρι 25kVA, πρόκειται για μικρές επιχειρήσεις (πχ μικρά καταστήματα). Οπότε, τηρώντας αυστηρά το γράμμα του νόμου, η Αρχή αυτή δεν έχει αρμοδιότητα να εξετάσει αιτήματα αυτής της κατηγορίας Μικρών Πελατών. Ωστόσο, μία τέτοια ερμηνεία θα τους άφηνε χωρίς

¹⁶ Άρθρο 45 παρ. 2 Κώδικα («Για κάθε διαφωνία μεταξύ Πελάτη και Προμηθευτή, ο Πελάτης μπορεί να απευθυνθεί στον Συνήγορο του Καταναλωτή, ή σε κάθε άλλο αρμόδιο όργανο που προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία, που λειτουργεί ως εξωδικαστικό όργανο συναινετικής επίλυσης καταναλωτικών διαφορών.»).

¹⁷ Άρθρο 1 παρ. 1 εδάφιο α' του Ν. 3297/2004 (1. Συνιστάται ανεξάρτητη αρχή με την επωνυμία «Συνήγορος του Καταναλωτή», ως εξωδικαστικό όργανο συναινετικής επίλυσης των καταναλωτικών διαφορών.) και άρθρο 3 παρ. 1 εδ. α του ίδιου νόμου (1. Ο Συνήγορος του Καταναλωτή είναι αρμόδιος για την εξώδικη επίλυση διαφορών μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών ή ενώσεων καταναλωτών, όπως οι έννοιες των προμηθευτών και των καταναλωτών ή των ενώσεών τους ορίζονται κάθε φορά στο Νόμο.).

τη δυνατότητα να επιλύσουν εξωδικαστικά τυχόν διαφορά που έχουν με τον προμηθευτή τους, ενώ είναι πελάτες που χρήζουν προστασίας καθώς βρίσκονται σε διαπραγματευτική ανισότητα με τον προμηθευτή. Επομένως, πιστεύουμε ότι πρέπει να γίνει δεκτό ότι στο πεδίο της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, ο Συνήγορος του Καταναλωτή είναι αρμόδιος να επιλαμβάνεται και διαφορών που έχουν ανακύψει μεταξύ μη οικιακών Μικρών Πελατών και προμηθευτή.

Από την άλλη, η ΡΑΕ έχει ευρείες εποπτικές και κυρωτικές αρμοδιότητες στην αγορά προμήθειας, καθώς και αρμοδιότητες να διενεργεί διαβουλεύσεις για ζητήματα της αγοράς και κανονιστικές αρμοδιότητες¹⁸. Η ΡΑΕ εξετάζει καταγγελίες πελατών μόνο εφόσον αυτές απορρέουν από ή αφορούν σε ζητήματα ρυθμιστικής εποπτείας που προβλέπονται στον Κώδικα και στη σχετική νομοθεσία (άρθρο 24 παρ. 3 του Ν. 4001/2011). Σε κάθε περίπτωση, η ΡΑΕ δεν εξετάζει ζητήματα που αφορούν σε αστική ή εμπορικής φύσεως διαφορές. Παρ' όλα αυτά, όπως η ΡΑΕ έχει πρόσφατα ανακοινώσει στην έκθεση πεπραγμένων της για το έτος 2020, «η Αρχή γίνεται συστηματικά αποδέκτης πολύ μεγάλου αριθμού αιτημάτων και κοινοποιήσεων, παραπόνων και αναφορών, από καταναλωτές αλλά και Αρχές (πχ. Γενική γραμματεία Καταναλωτή, Συνήγορος Καταναλωτή), τα οποία αφορούν αμιγώς ζητήματα αστικών διαφορών ή μη ρυθμιστικά ζητήματα Δικτύου Διανομής. Ειδικότερα ζητήματα διακανονισμών οφειλών, επαληθεύσεων λογαριασμών, πληρωμών μέσω διατραπεζικών συστημάτων, εφαρμογής εκπνώσεων καθώς και θέματα όχλησης αισθητικής από υποδομές δικτύου δεν ανήκουν στις αρμοδιότητες της Αρχής. Η συγκεκριμένη συμπεριφορά των καταναλωτών αναδεικνύει την ανάγκη συστηματικής και οριοθετημένης συνεργασίας μεταξύ των φορέων, προκειμένου να περιορισθεί το φαινόμενο της υποβολής ίδιων αιτημάτων σε διαφορετικούς φορείς¹⁹». Είναι συχνό φαινόμενο ο προμηθευτής να γίνεται αποδέκτης καταγγελίας του ίδιου προσώπου για το ίδιο ζήτημα μέσω διάφορων αρμόδιων αρχών όπως ο Συνήγορος του Καταναλωτή, η ΡΑΕ και η Γενική Γραμματεία Καταναλωτή. Η ΡΑΕ, έχοντας αντιληφθεί το ζήτημα αυτό, έχει πρόσφατα θέσει σε λειτουργία²⁰ ένα Αυτοματοποιημένο Εργαλείο Παραπόνων των Καταναλωτών μέσω του οποίου οι καταναλωτές θα μπορούν διαδικτυακά να καταθέσουν το αίτημα/πάραπόνό τους, το οποίο αυτόματα θα αποστέλλεται στον εκάστοτε εμπλεκόμενο Προμηθευτή και/ή Διαχειριστή καθώς και στον Συνήγορο του Καταναλωτή. Σύμφωνα με τη ΡΑΕ²¹, ο ρόλος του ηλεκτρονικού αυτού εργαλείου είναι να την συνδράμει στον εποπτικό της ρόλο, καθώς μέσω αυτού θα ενημερώνεται εγκαίρως σχετικά με τα αιτήματα των καταναλωτών και τον βαθμό ικανοποίησής τους καθώς και η τήρηση στατιστικών δεικτών ώστε να παρεμβαίνει αν χρειασθεί με τα ρυθμιστικά ή κυρωτικά εργαλεία της. Εφόσον μέσω του εργαλείου αυτού, τα παράπονα γνωστοποιούνται αυτομάτως στον προμηθευτή, ο οποίος υποχρεούται να απαντήσει ώστε να ικανοποιηθεί το αίτημα ή να επιλυθεί η διαφωνία, και ταυτόχρονα στον Συνήγορο του Καταναλωτή, ερωτάται αν τελικά ο προμηθευτής θα κληθεί να απαντήσει και στον Συνήγορο του Καταναλωτή για το ίδιο θέμα. Η λύση θα ήταν, να γνωστοποιείται στον Συνήγορο του Καταναλωτή και η επίλυση του ζητήματος που αντιμετωπίζει ο καταναλωτής.

Ο πελάτης δύναται πάντοτε να απευθυνθεί στα αρμόδια δικαστήρια για ζητήματα που άπτονται των αρμοδιοτήτων τους. Στην περίπτωση όμως αυτή, ο Συνήγορος του Καταναλωτή δεν μπορεί να επιληφθεί της σχετικής υπόθεσης, ως αρχή εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών.

¹⁸ Παραπέμπουμε στα άρθρα 22 - 37 του Ν. 4001/2011.

¹⁹ https://www.rae.gr/wp-content/uploads/2021/04/%CE%A0%CE%B5%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%B%CE%AD%CE%BD%CE%B1_2020_final.pdf σ. 268.

²⁰ <https://my.rae.gr/>.

²¹ https://www.rae.gr/wp-content/uploads/2021/04/%CE%A0%CE%B5%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%B%CE%AD%CE%BD%CE%B1_2020_final.pdf σελ. vi - vii.

Δ. Σύμβαση ενεργειακού συμψηφισμού

1. Ιστορική αναδρομή

Ένα από τα εργαλεία της συμμετοχής του τελικού χρήστη στην αγορά ρεύματος είναι εδώ και αρκετά χρόνια η σύμβαση ενεργειακού συμψηφισμού. Στην ελληνική αγορά αυτή η δυνατότητα εισήχθη το έτος 2014²². Η διαδικασία αυτή είχε τον στόχο οι αυτοπαραγωγοί (με την έννοια που τότε τους απέδιδε ο νόμος) να συμψηφίζουν την παραγόμενη από το φωτοβολταϊκό σύστημα ενέργεια με την καταναλισκόμενη ενέργεια στις εγκαταστάσεις του αυτοπαραγωγού, εγκατεστημένου (του φωτοβολταϊκού) στον ίδιο ή όμορο χώρο με την εγκατάσταση κατανάλωσης την οποία τροφοδοτεί και η οποία συνδέεται στο Δίκτυο. Το 2017 η νομοθεσία τροποποιήθηκε (ΥΑ ΑΠΕΗΛ/Α/Φ1/οικ.175067 - ΦΕΚ Β 1547/5.5.2017) και το πεδίο εφαρμογής του ενεργειακού συμψηφισμού διευρύνθηκε με την εισαγωγή, μεταξύ άλλων, του εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού (Ε.Ε.Σ.). Η έννοια του ενεργειακού συμψηφισμού δεν άλλαξε. Η αγορά εξελισσόταν και ήδη δύο χρόνια αργότερα είχαν δημιουργηθεί νέες δυνατότητες και ανάγκες στην αγορά του ενεργειακού συμψηφισμού. Έτσι, το 2019 εκδόθηκε νέα υπουργική απόφαση (ΥΑ ΥΠΕΝ/ΔΑΠΕΕΚ/15084/382/19-2-2019 (ΦΕΚ Β` 759/05.03.2019) για τον ενεργειακό συμψηφισμό, η οποία ισχύει έως σήμερα.

2. Γενικά

Ο χρήστης – αυτοπαραγωγός συνάπτει σύμβαση ενεργειακού συμψηφισμού με τον προμηθευτή του. Η βασική φιλοσοφία του ενεργειακού συμψηφισμού είναι ο χρήστης της παροχής να επωφεληθεί οικονομικά από την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας που λαμβάνει χώρα σε εγκατάστασή του μέσω ορισμένης τεχνολογίας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Η ωφέλεια αυτή θα επιτυγχάνεται μέσω “συμψηφισμού” κιλοβατώραν που ο χρήστης αυτός παρήγαγε (αυτοπαραγωγός) και ενέγχυσε στο δίκτυο διανομής με τις κιλοβατώρες που κατανάλωσε κατά το αντίστοιχο χρονικό διάστημα. Ως αυτοπαραγωγός ορίζεται ο παραγωγός που παράγει ηλεκτρική ενέργεια από μονάδες Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α, κυρίως για δική του χρήση και διοχετεύει τυχόν πλεόνασμα της ενέργειας αυτής στο Σύστημα ή στο Δίκτυο. Ενέργεια από Α.Π.Ε. είναι η ενέργεια από ανανεώσιμες μη ορυκτές πηγές, ήτοι αιολική, ηλιακή, αεροθερμική, γεωθερμική, υδροθερμική και θαλάσσια ενέργεια, υδροηλεκτρική, από βιομάζα, από τα εκλυόμενα στους χώρους υγειονομικής ταφής αέρια, από τα αέρια που παράγονται σε μονάδες επεξεργασίας λυμάτων και από τα βιοαέρια. Ο νομοθέτης αφουγκράστηκε τις ανάγκες της αγοράς και προέβλεψε ότι τα οφέλη του ενεργειακού συμψηφισμού μπορούν να απολαύσουν αυτοπαραγωγοί ενέργειας όχι μόνο από φωτοβολταϊκά συστήματα, αλλά και από μικρές ανεμογεννήτριες²³, βιοαέριο, βιομάζα/βιορευστά, ΣΗΘΥΑ, μικρά υδροηλεκτρικά.

3. Είδη ενεργειακού συμψηφισμού

Ο ενεργειακός συμψηφισμός λειτουργεί στην αγορά είτε με την ομώνυμη έκφραση (σύμβαση ενεργειακού συμψηφισμού) είτε με τη μορφή του εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού (ΕΕΣ). Επίσης, υπάρχει και ο ενεργειακός συμψηφισμός από ενεργειακή κοινότητα. Η τρίτη κατηγορία πρόκειται ουσιαστικά για ΕΕΣ με ειδικές ρυθμίσεις.

Ο ΕΕΣ εφαρμόζεται όταν η εγκατάσταση κατανάλωσης ή τουλάχιστον μία εγκατάσταση κατανάλωσης που πρόκειται να γίνει αντικείμενο συμψηφισμού δεν βρίσκεται στον ίδιο ή όμορο χώρο με αυτόν του σταθμού παραγωγής ή βρίσκεται στον ίδιο ή όμορο χώρο αλλά δεν συνδέεται ηλεκτρικά με την εσωτερική

²² Με την καταργηθείσα ΥΑ ΑΠΕΗΛ/Α/Φ1/οικ.24461 ΦΕΚ Β 3583/2014.

²³ ΥΑΥΠΕΝ/ΔΑΠΕΕΚ/74462/2976 ΦΕΚ Β 3150 (2020): Καθ.ορ. αδειοδοτικ.διαδικασίας εγκατάστ.-σύνδ. με δίκτυο διανομής σταθμών μικρών ανεμογεννητριών ισχ.<=60 kW.

ηλεκτρική εγκατάσταση του σταθμού παραγωγής, δηλαδή ο σταθμός παραγωγής και η εγκατάσταση κατανάλωσης τροφοδοτούνται από διαφορετικές παροχές. Με λίγα λόγια, στην περίπτωση του εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού, κάθε σταθμός παραγωγής αντιστοιχίζεται με τουλάχιστον έναν μετρητή κατανάλωσης που δεν βρίσκεται κατ' ανάγκη στον ίδιο ή όμορο χώρο. Ο συμψηφισμός της ενέργειας στον ΕΕΣ γίνεται στους εκκαθαριστικούς λογαριασμούς των υπό συμψηφισμό παροχών, με τον εξής τρόπο: κατ' αρχάς, ο προμηθευτής λαμβάνει υπόψη αν υπάρχει εγκατάσταση κατανάλωσης στον ίδιο ή όμορο χώρο που συνδέεται/έχει συνδεθεί ηλεκτρικά με την εγκατάσταση του σταθμού παραγωγής και στη συνέχεια, ανάλογα με το δεδομένο, τιμολογεί ως εξής:

- στην πρώτη περίπτωση, ο συμψηφισμός διενεργείται στην παροχή κατανάλωσης και, εφόσον προκύπτει πλεονάζουσα εγχυθείσα ηλεκτρική ενέργεια σε σχέση με την απορροφηθείσα, τότε η πλεονάζουσα μεταφέρεται προς συμψηφισμό στους επόμενους χρονικά εκκαθαριστικούς λογαριασμούς των συμψηφιζόμενων καταναλώσεων, απομειούμενη αναλόγως κατά τη χρονική σειρά έκδοσής τους.
- στη δεύτερη περίπτωση, δεδομένου ότι η εγκατάσταση του σταθμού παραγωγής δεν έχει συνδεθεί ηλεκτρικά με εγκατάσταση κατανάλωσης, τεκμαίρεται ότι η κατανάλωση γίνεται για τις ανάγκες της ίδιας εγκατάστασης παραγωγής οπότε η πλεονάζουσα ενέργεια θα πρέπει να μεταφερθεί (πιστωθεί) προς συμψηφισμό στους επόμενους χρονικά εκκαθαριστικούς λογαριασμούς των συμψηφιζόμενων καταναλώσεων, απομειούμενη αναλόγως κατά τη χρονική σειρά έκδοσής τους.

Το οικείο ρυθμιστικό πλαίσιο είναι αρκετά λεπτομερειακό ως προς τους όρους που διέπουν το σύστημα του ενεργειακού συμψηφισμού. Καθορίζονται αναλυτικά τα όρια ισχύος του σταθμού παραγωγής, η λειτουργία του ενεργειακού συμψηφισμού όταν δικαιούχος είναι Ενεργειακή Κοινότητα, η διάρκεια ισχύος του πλεονάσματος της εγχυθείσας ενέργειας, η διάρκεια ισχύος της σύμβασης ενεργειακού συμψηφισμού, οι συνέπειες αλλαγής προμηθευτή διαρκούς της σύμβασης ενεργειακού συμψηφισμού, ο τρόπος υπολογισμού των επιμέρους ρυθμιζόμενων χρεώσεων, ο τύπος και το περιεχόμενο της σύμβασης του ενεργειακού συμψηφισμού, καθώς και τα προσπατούμενα για τη σύναψη της σύμβασης αυτής μεταξύ αυτοπαραγωγού και προμηθευτή. Με τον ενεργειακό συμψηφισμό ο μικρός πελάτης μπορεί να μειώσει το ύψος του λογαριασμού του και να κάνει ένα βήμα προς την ενεργειακή του αυτονομία, καλύπτοντας ένα τμήμα των ενεργειακών αναγκών του από τη δική του παραγωγή.

III. Το διεθνές όραμα για τη νέα ενεργειακή εποχή

A. Εισαγωγικά

Η ελληνική πραγματικότητα που περιγράψαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο είναι ένας μικρόκοσμος ηλεκτρικής ενέργειας της παγκόσμιας ενεργειακής κοινότητας. Κάθε έτος αυξάνονται οι ενεργειακές ανάγκες των επιμέρους μικρόκοσμων ρεύματος παγκοσμίως, ενώ παράλληλα είναι σαφές ότι οι τρέχοντες ενεργειακοί πόροι δεν είναι αρκετοί για να καλύψουν τις ανάγκες αυτές. Σε αυτό προστίθεται το γεγονός ότι, λόγω της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης που προκαλούν, επιβάλλεται τα συμβατικά καύσιμα να αποσυρθούν από την αγορά της παραγωγής ενέργειας και να αντικατασταθούν από φιλικές προς το περιβάλλον αλλά και ανανεώσιμες πηγές παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Η απανθρακοποίηση είναι ο μεγάλος στόχος των ανεπτυγμένων κρατών.

Υπάρχουν πολύ λίγα μηδενικών - εκπομπών - άνθρακα καύσιμα τα οποία πληρούν τις αυστηρές περιβαλλοντικές επιταγές. Αυτά ακόμα δεν είναι εμπορεύσιμα, και επίσης υπάρχουν ακόμα τεχνικά ζητήματα που πρέπει να ξεπεραστούν πριν τη μαζική παραγωγή τους ανεξαρτήτως κόστους, ενώ ακόμα δεν είναι σαφές και σε

ποιους τομείς θα κατανοηθεί η εμπορία τους. Το πράσινο υδρογόνο φαίνεται να είναι από τα καύσιμα του μέλλοντος - μηδενικών εκπομπών άνθρακα, παρόλο που το υδρογόνο και η αμμωνία είναι εναλλάξιμα καύσιμα, καθώς η παραγωγή του μέσω ηλεκτρόλυσης μπορεί να τροφοδοτηθεί από ηλεκτρισμό από ΑΠΕ. Βραχυπρόθεσμα, το υδρογόνο μπορεί επίσης να παραχθεί από το φυσικό αέριο αλλά η εκπομπή Co₂ που η καύση του συνεπάγεται είναι σημαντική ενώ και η τεχνολογία για την αποθήκευσή του δεν είναι ώριμη. Το υδρογόνο είναι φορέας καθαρής ενέργειας και στο μέλλον θα διαδραματίσει βασικό ρόλο, κυρίως στη βιομηχανία, τις μεταφορές και τη θέρμανση. Ο δρόμος, όμως, για τη χρήση υδρογόνου είναι μακρύς και περίπλοκος. Απαιτείται να υπάρχουν οι κατάλληλες τεχνολογικές υποδομές, το νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των τεχνολογιών αυτών καθώς και η αντίστοιχη πολιτική βούληση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ήδη από το καλοκαίρι του 2020 παρουσιάσει στρατηγική και μέτρα για την εισαγωγή του υδρογόνου στην Ευρώπη²⁴. Η Επιτροπή προκρίνει το πράσινο (ή καθαρό) υδρογόνο το οποίο παράγεται από ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας²⁵, έναντι του υδρογόνου που λαμβάνεται από φυσικό αέριο²⁶ και το οποίο χρησιμοποιείται στη βιομηχανική παραγωγή. Η μεγάλης κλίμακας παραγωγή υδρογόνου είναι ένας τρόπος ώστε να πετύχει η ΕΕ την μετάβαση σε μία κλιματικά ουδέτερη οικονομία μέχρι το 2050 και να πετύχει τους στόχους για το 2030 και το 2050.

Μέχρι ωστόσο να υλοποιηθούν όλα αυτά, το φυσικό αέριο θα πρωταγωνιστεί στον τομέα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας κατά την ενεργειακή μετάβαση. Σταδιακά, όμως, ο στόχος είναι να αντικατασταθεί από καύσιμα κλιματικά ουδέτερα τα οποία είναι φιλικά προς το περιβάλλον ώστε να επιτευχθούν οι ενεργειακοί και περιβαλλοντικοί στόχοι του 2050. Προβλέπεται ότι έως το 2050 η κατανάλωση φυσικού αερίου θα μειωθεί κατά 66-71% σε σύγκριση με το 2015, ενώ η συνδυασμένη ζήτηση για ανανεώσιμα και αέρια χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, ιδίως βιοαέριο, υδρογόνο και συνθετικό μεθάνιο θα είναι διπλάσια από τη ζήτηση φυσικού αερίου²⁷. Το δεδομένο αυτό αναμενόμενα θα επηρεάσει και το ρυθμιστικό πλαίσιο της ΕΕ στον τομέα του φυσικού αερίου. Η Επιτροπή και οι ρυθμιστές της αγοράς επεξεργάζονται ήδη νέα δέσμη μέτρων για το φυσικό αέριο στην οποία το υδρογόνο θα έχει έξει βασικό ρόλο²⁸. Το υγροποιημένο φυσικό αέριο (LNG) συνεπάγεται λιγότερες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (Co₂) στην ατμόσφαιρα κατά την καύση του, αλλά η διαρροή μεθανίου που η καύση συνεπάγεται είναι 36 φορές περισσότερο επιβλαβής σε βάθος 100 ετών από το Co₂. Κάποιοι θεωρούν ότι είναι η καλύτερη λύση (το καύσιμο - γέφυρα) αυτή τη στιγμή μεταξύ των συμβατικών και εναλλακτικών καυσίμων, καθώς έχει χαμηλή περιεκτικότητα σε άνθρακα από οτι τα ορυκτά καύσιμα²⁹. Είναι σαφές ότι η ευρεία χρήση του σε μακροπρόθεσμη βάση δεν συμβαδίζει με τη στρατηγική του IMO για το 2050 και η δημοτικότητά του θα μειωθεί τα επόμενα χρόνια. Για τον λόγο αυτό, η ζήτηση για LNG μετά το 2030 θα μειωθεί ραγδαία και θα αχρηστευθεί όταν τελικά η ναυτιλία απαλλαγεί από τη χρήση άνθρακα. Αυτή η συζήτηση γίνεται ολοένα και πιο έντονη και αυξάνει την αβεβαιότητα της χρησιμότητας/χρήσης του φυσικού αερίου/LNG στη ναυτιλία και στον ενεργειακό τομέα κατά την ενεργειακή μετάβαση και προς το 2030. Παρ' όλα

²⁴ Ανακοίνωση Επιτροπής, Στρατηγική για το υδρογόνο για μια κλιματικά ουδέτερη Ευρώπη, Βρυξέλλες, 8.7.2020, COM (2020) 301 τελικό.

²⁵ Λαμβάνεται από την ηλεκτρόλυση νερού μέσω ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από ΑΠΕ.

²⁶ <https://www.iea.org/reports/the-future-of-hydrogen>, Ιούνιος 2019.

²⁷ www.biogas2020.se/wp-content/uploads/2017/11/nr-1-eba-perspectives.pdf.

²⁸ Barnes, A., & Yafimava, K., EU hydrogen vision: Regulatory opportunities and challenges, OIES Energy Insight, No. 73, Oxford: Oxford Institute for Energy Studies, 2020.

²⁹ Dinos Arkoumanis Shipping&Energy: two converging worlds? Interview to Antonis Papagiannidis for the Greek business file magazine, May - June 2021 p.33.

αυτά, είναι ξεκάθαρο ότι, δεδομένης της υποχρεωτικότητας να απαλλαγεί η διεθνής - ευρωπαϊκή κοινότητα από τη χρήση του άνθρακα μέχρι το 2050 και ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας χρειάζονται πολύ καιρό ακόμα μέχρι να γίνουν το κυρίαρχο συστατικό του ενεργειακού μίγματος της Ευρώπης, η χρήση του φυσικού αερίου αναμένεται να αυξηθεί. Ο ΕΟΧ θα κάνει προσπάθειες να απαλλαγεί κατά το δυνατό συντομότερα από την εξάρτησή του από το φυσικό αέριο και η Συμφωνία των Παρισίων (καθώς και της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας) είναι το μεγάλο του κίνητρο.

Η ευρεία χρήση του υδρογόνου και η μετάβαση σε μία κλιματικά ουδέτερη οικονομία ως ανωτέρω περιγράφηκε προϋποθέτει να είναι έτοιμη η αγορά από επόψεως τεχνολογικών υποδομών ώστε να υποστηρίξει τη μεταφορά του υδρογόνου εντός των συστημάτων μεταφοράς των κρατών - μελών. Το μελλοντικό δίκτυο υδρογόνου της ΕΕ αναμένεται να αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από στοιχεία υποδομών του φυσικού αερίου που θα υφίστανται μετατροπές, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για τη μεταφορά του³⁰, αλλά πέραν αυτών, θα απαιτήσει παράλληλα τη δημιουργία νέων υποδομών. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή προτείνει να δημιουργηθεί μια νέα κατηγορία επενδύσεων, τα ευφυή δίκτυα φυσικού αερίου, ώστε να καταστεί δυνατή η εισαγωγή αυτών των νέων καθαρών αερίων στο δίκτυο με στόχο την αντικατάσταση του φυσικού αερίου.

B. Η στρατηγική για τη δημιουργία της Ενεργειακής Ένωσης.

Η επιτακτική ανάγκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για διασφάλιση του μελλοντικού ενεργειακού της εφοδιασμού σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ζήτηση ενέργειας στον ευρωπαϊκό χώρο, η ύπαρξη 28 διαφορετικών εθνικών ρυθμιστικών - ενεργειακών πλαισίων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ανάγκη να επικρατήσουν στην αγορά της ενέργειας συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού με απώτερο στόχο τη μείωση κόστους προμήθειας ρεύματος για τους τελικούς πελάτες, καθώς και η διεθνής τάση για ένα ενεργειακά «καθαρό» μέλλον, ήταν οι βασικές αιτίες για τις οποίες η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι είναι αναγκαίο η Ευρωπαϊκή Ένωση να μεταβεί σε μορφή Ενεργειακής Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε τον Φεβρουάριο του 2015 την επίσημη θέση της για τη δέσμη μέτρων για την Ενεργειακή αυτή Ένωση με τίτλο «*Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή*»³¹.

Στην ανακοίνωση αυτή η Επιτροπή καθιστά σαφές ότι το πρώτο βήμα για την επίτευξη της Ενεργειακής Ένωσης είναι η πλήρης εφαρμογή της ισχύουσας ενεργειακής νομοθεσίας, καθώς είναι ανώφελο να χαράσσονται νέες πολιτικές σε ασταθείς ρυθμιστικές βάσεις. Ειδικότερα, επισημαίνει ότι η, τότε ισχύουσα, τρίτη ενεργειακή δέσμη έπρεπε να τύχει καθολικής εφαρμογής, να προωθηθεί ο διαχωρισμός των ενεργειακών δραστηριοτήτων και η ανεξαρτησία των ρυθμιστικών αρχών των κρατών - μελών. Περαιτέρω, τονίζεται η ανάγκη να ενισχυθεί ο ρόλος του ACER από γνωμοδοτικό σε ανεξάρτητο αποφασιστικό όργανο, η αυστηρή επιβολή των κανόνων ανταγωνισμού της ευρωπαϊκής συνθήκης με απώτερο σκοπό αφ' ενός να εξαλειφθούν οι διασυνοριακοί περιορισμοί στις συμβάσεις προμήθειας και αφ' ετέρου να ελέγχεται η εξέλιξη των τιμών ηλεκτρικής ενέργειας μέχρι την προμήθεια προς τελικό πελάτη.

Δεύτερο βήμα για την Επιτροπή είναι να γίνει η αγορά ευέλικτη και να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στα σήματα προσφοράς και ζήτησης που λαμβάνει. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της ανάπτυξης της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από

³⁰ *Λελοβίτης*, Στρατηγική ΕΕ για το υδρογόνο και το μέλλον του φυσικού αερίου, Ενέργεια & Δίκαιο, τ. 32^ο, σ. 14-15.

³¹ ΔΕΣΜΗ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή, Βρυξέλλες, 25.2.2015 COM(2015) 80 final.

ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τεχνολογιών αποθήκευσης ενέργειας. Οι τεχνολογίες αυτές δεν θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ή, καλύτερα, να αναπτύξουν τη δυναμική τους, αν δεν εναρμονιστεί η μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ των διάφορων συστημάτων και δικτύων μεταφοράς των κρατών – μελών.

Η ιδέα της συμμετοχής του τελικού πελάτη στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και, συνακόλουθα, η συμβολή του στην ευελιξία της αγοράς και στη διαμόρφωση των τιμών της αγοράς, αποτυπώνεται ήδη στην ανακοίνωση αυτή της Επιτροπής.

Από την έννοια της Ενεργειακής Ένωσης δεν θα μπορούσε να λείπει η ελεύθερη κυκλοφορία του αγαθού της ηλεκτρικής ενέργειας στη μεγαλύτερη δυνατή έκφρασή του: οι τελικοί πελάτες δικαιούνται να προμηθεύονται ηλεκτρική ενέργεια ακόμα και από προμηθευτή που εδρεύει σε άλλο κράτος – μέλος της ΕΕ και αυτό οφείλει να διασφαλίσει η Ενεργειακή Ένωση, ώστε να ενισχυθεί ο ανταγωνισμός, οι τιμές προμήθειας να αντανακλούν το πραγματικό κόστος. Επιπλέον, η ενεργός συμμετοχή των τελικών πελατών στην αγορά προμήθειας προϋποθέτει την τυποποίηση και εξάπλωση των ευφών συστημάτων μέτρησης και την ανάπτυξη των έξυπνων συσκευών και έξυπνων δικτύων³², ώστε να ανταμείβεται η ευέλικτη χρήση ενέργειας.

Στην ανακοίνωσή της η Επιτροπή περιλαμβάνει και την ενεργειακή πενία ως ένα ζήτημα που χρήζει διευθέτησης. Η ενεργειακή πενία είναι το αποτέλεσμα συνδυασμού αρκετών αρνητικών παραγόντων και έχει ως συνέπεια την αδυναμία των πελατών να αποπληρώσουν τους λογαριασμούς κατανάλωσής τους. Όταν μάλιστα καταργηθούν οι κανονιστικά ρυθμιζόμενες τιμές, η ενεργειακή πενία ενδέχεται να γίνει πιο έντονη. Για την Επιτροπή, η πορεία προς την Ενεργειακή Ένωση δεν πρέπει να έχει αρνητικά αποτελέσματα για τους πελάτες που αντιμετωπίζουν ενεργειακή πενία και κρίνει ότι τα κράτη – μέλη πρέπει να προτείνουν έναν μηχανισμό για την προστασία των ευάλωτων καταναλωτών, το οποίο θα μπορούσε κατά προτίμηση να παρασχεθεί μέσω του γενικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Εάν παρασχεθεί μέσω της αγοράς ενέργειας, θα μπορούσε να εφαρμοστεί μέσω μηχανισμών, όπως τιμολόγιο αλληλεγγύης ή έκπτωση στους ενεργειακούς λογαριασμούς. Το κόστος των μηχανισμών αυτών πρέπει να καλυφθεί συλλογικά από μη επιλέξιμους καταναλωτές³³.

Τρίτος πυλώνας της στρατηγικής προς την Ενεργειακή Ένωση είναι η μείωση της ζήτησης ενέργειας μέσω ενεργειακής απόδοσης. Ο στόχος αυτός υλοποιείται κυρίως μέσω των εθνικών νομοθεσιών και περιφερειακών πολιτικών, ωστόσο, επειδή η Επιτροπή κρίνει ότι είναι καίριας σημασίας, κρίνει ότι οφείλει να ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να δώσουν στην ενεργειακή απόδοση πρωταρχική σημασία κατά την εκπόνηση των πολιτικών τους. Οι τομείς των μεταφορών και των κτηρίων είναι αυτοί στους οποίους η Επιτροπή κρίνει ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή καθώς έχουν μεγάλο δυναμικό ενεργειακής απόδοσης.

Από την έννοια της Ενεργειακής Ένωσης δεν θα μπορούσε να λείπει η πολιτική για μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου μέσω συγκεκριμένων στοχοθετήσεων. Φυσικά, το 2015 που η Επιτροπή εκδίδει την ανακοίνωση, ο στόχος αυτός δεν είναι καινούριος. Οποιοσδήποτε τομέας συνδέεται με την εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου ενδιαφέρει την Επιτροπή. Εξίσου φιλόδοξοι είναι οι στόχοι της Επιτροπής για την ένταξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο

³² Βλ. έκθεση με τίτλο «Συγκριτική αξιολόγηση της εγκατάστασης έξυπνων μετρητών στην ΕΕ-27 με επικέντρωση στην ηλεκτρική ενέργεια», COM(2014)356

³³ ΔΕΣΜΗ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, Στρατηγική πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή, Βρυξέλλες, 25.2.2015 COM(2015) 80 final, σ. 14.

παραγωγικό δυναμικό των κρατών – μελών. Αναλυτική αναφορά στους δύο στόχους αυτής της παραγράφου δεν κρίνεται ως σημαντική καθώς πλέον πιο σύγχρονα κείμενα καθορίζουν την πολιτική της ΕΕ.

Τέλος, η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι το όραμα για την Ενεργειακή Ένωση δεν είναι υλοποιήσιμο χωρίς επενδύσεις στους τομείς έρευνας και καινοτομίας που θα αναδείξουν τα μέσα και τον τρόπο προς τούτο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι τεχνολογίες έξυπνου δικτύου και έξυπνου σπιτιού, καθαρών μεταφορών, καθώς και καθαρών ορυκτών καυσίμων και ασφαλέστερης παγκοσμίως παραγωγής πυρηνικής ενέργειας.

Γ. Το διεθνές ενδιαφέρον και η στοχοθέτηση - Η Συμφωνία των Παρισίων

Η ΕΕ, μετά την ανακοίνωση της Επιτροπής για την Ενεργειακή Ένωση, υπέγραψε και έγινε κοινωνός μίας διεθνούς ισχύος σύμβασης σχετικά με το κλίμα, της Συμφωνίας των Παρισίων. Αναμφισβήτητα η συνθήκη αυτή έδωσε σημαντική ώθηση στην ΕΕ ως προς τους στόχους που έπρεπε να θέσει και τις πολιτικές που χρειαζόταν να ακολουθήσει για την υλοποίηση της Ενεργειακής Ένωσης. Η Συμφωνία των Παρισίων υπογράφηκε από κράτη – μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών τον Δεκέμβριο του 2015 και τέθηκε σε ισχύ σχεδόν ένα έτος αργότερα όταν επικυρώθηκε και υιοθετήθηκε επίσημα από 55 κράτη που αντιπροσώπευαν ποσοστό 55% των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Η Συμφωνία των Παρισίων έχει χαρακτηριστεί ως «η γέφυρα μεταξύ των πολιτικών του σήμερα και της κλιματικής ουδετερότητας πριν το τέλος του 21^{ου} αιώνα³⁴». Η αφητηρία της ήταν η Σύμβαση – Πλαίσιο για την κλιματική αλλαγή των Ηνωμένων Εθνών που είχε υιοθετηθεί το 1992. Τα πιο σημαντικά στοιχεία της Συμφωνίας ήταν:

α. σε σχέση με τα προ-βιομηχανικά επίπεδα, τέθηκε ο μακροπρόθεσμος στόχος η αύξηση της μέσης παγκόσμιας θερμοκρασίας να μην υπερβεί τους 2° C, και να γίνουν προσπάθειες να περιοριστεί η αύξηση της θερμοκρασίας σε 1,5°C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα, συμβάλλοντας έτσι στο να μειωθούν αισθητά οι κίνδυνοι και οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής,

β. να αυξηθεί η δυνατότητα προσαρμογής και αντιμετώπισης των δυσμενών συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, να ενθαρρυνθεί η κλιματική ανθεκτικότητα και η χαμηλή εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου κατά τρόπο που δεν απειλείται η παραγωγή τροφίμων,

γ. οι οικονομικές πολιτικές να συνάδουν με μία πορεία προς χαμηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου.

Τα κράτη που προσχώρησαν στη συμφωνία ανέλαβαν έκαστο να συντάξει εθνική πολιτική που θα στοχεύει στην επίτευξη αυτών των στόχων. Η πολιτική αυτή διαμορφώνεται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τις δυνατότητες του ενδιαφερόμενου κράτους. Η διεθνής κοινότητα έχει αυξημένες απαιτήσεις από τα ανεπτυγμένα κράτη, τα οποία πρέπει να συντάξουν φιλόδοξα σχέδια για τη δραστική μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Σημαντικό επίσης είναι τα κράτη να διατηρήσουν τις φυσικές «αποθήκες» των αερίων του θερμοκηπίου.

Επίσης, τα κράτη που προσχωρούν στη Συμφωνία των Παρισίων πρέπει να ενημερώνουν περιοδικά το αρμόδιο όργανο σχετικά με τα μέτρα που έχουν λάβει για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, καθώς και να συντάσσουν αναφορές σχετικά με τις πηγές εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου λόγω του ανθρώπινου παράγοντα. Περαιτέρω, τα κράτη υποχρεούνται να συντάσσουν κάθε πενταετία την Εθνικά Καθορισμένη Συνεισφορά τους (Nationally Determined Contribution), στο οποίο αναλύεται η συμβολή του κράτους στην επίτευξη των στόχων της Συμφωνίας. Κάθε επόμενη Εθνικά Καθορισμένη Συνεισφορά (ΕΚΣ) πρέπει να είναι βελτιωμένη εκδοχή της προηγούμενης και να θέτει τον μέγιστο

³⁴ https://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris_en.

δυνατό στόχο για την επόμενη πενταετία. Το 2024 θα αξιολογηθεί πώς τα κράτη έχουν εφαρμόσει την ΕΚΣ που έχουν εκπονήσει ώστε να αξιολογηθεί η συνολική – συλλογική πρόοδος που έχει γίνει για την επίτευξη του στόχου της Συμφωνίας. Η αξιολόγηση αυτή προφανώς θα επηρεάσει την προετοιμασία και το περιεχόμενο των επόμενων ΕΚΣ. Σύμφωνα με επίσημη πηγή³⁵, η διεθνής κινητοποίηση για την υλοποίηση των στόχων της Συμφωνίας του Παρισιού πρέπει υπέρμετρα να αυξηθεί, ωστόσο από το 2016 η διεθνής κοινότητα (κράτη, περιοχές, ιδιωτική πρωτοβουλία) έχει δείξει θετικά δείγματα, δημιουργώντας νέες αγορές και λύσεις που στοχεύουν στις μηδενικές εκπομπές άνθρακα. Οι πρωτοβουλίες αυτές έχουν ληφθεί σε οικονομικούς τομείς που αντιπροσωπεύουν το 25% των εκπομπών άνθρακα, ιδίως στον ενεργειακό τομέα και στις μεταφορές.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπέγραψε τη Συμφωνία των Παρισίων στις 21 Απριλίου 2016 και επικύρωσε τη Συμφωνία των Παρισίων τον Οκτώβριο του ίδιου έτους. Η ΕΕ επιδιώκει να είναι ηγέτης στις διεθνείς προσπάθειες αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής και να κάνει τη Συμφωνία των Παρισίων να λειτουργήσει. Σύμφωνα με δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το 2017, *«Η συμφωνία των Παρισίων παραμένει ο ακρογωνιαίος λίθος των παγκόσμιων προσπαθειών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αναδιαπραγμάτευσης»*.

Πριν από τη διάσκεψη των Παρισίων για την κλιματική αλλαγή, τον Μάρτιο του 2015, η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε υποβάλει την Εθνικά Καθορισμένη πρόθεση Συνεισφοράς (INDC) της στη γραμματεία της σύμβασης-πλαίσου των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή (UNFCCC), η οποία όταν επικύρωσε τη Συμφωνία, Οκτώβριο του 2016, οριστικοποιήθηκε ως η ΕΚΣ της.

Δ. Διεθνής και Ευρωπαϊκή ενεργειακή ... συμπόρευση

Από το χρονικό σημείο που η Ευρωπαϊκή Ένωση έγινε κοινωνός της Συμφωνίας των Παρισίων, τα νομοθετήματα που εκδίδει και οι πολιτικές που χαράσσει βρίσκονται σε συμμόρφωση με αυτήν και ενσωματώνουν πάντοτε τις φιλοδοξίες της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το από Μαρτίου 2017 έγγραφο *«Συμπεράσματα σχετικά με την κλιματική και ενεργειακή διπλωματία της ΕΕ»* του Συμβουλίου³⁶. Η Συμφωνία των Παρισίων καθώς και η στοχοθέτηση που επακολούθησε τις σχετικές διασκέψεις της Βόννης και του Κατοβίτσε (Πολωνία) το 2017 και το 2018 αντίστοιχα, έτυχαν της αμέριστης προσοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, με τη λήξη της διάσκεψης στο Κατοβίτσε και τη δημοσίευση της *«Δέσμης μέτρων του Κατοβίτσε για το κλίμα»*³⁷, παρέσχε καθοδήγηση σχετικά με τη γενική κατεύθυνση και τις πολιτικές προτεραιότητες το πρώτο εξάμηνο του 2019.

1. Η Δέση Μέτρων του Κατοβίτσε για το Κλίμα - 2018

Οι στόχοι της Συμφωνίας των Παρισίων δεν μπορούν να υλοποιηθούν χωρίς συγκεκριμένα μέτρα και δεσμεύσεις εκ μέρους των κρατών. Η Δέση Μέτρων του Κατοβίτσε για το Κλίμα είναι ένα πολύπλοκο πακέτο με διαδικασίες και μηχανισμούς που φιλοδοξεί να κάνει τη Συμφωνία των Παρισίων υλοποιήσιμη. Υιοθετήθηκε κατόπιν εις βάθος τεχνικών αναλύσεων και πολιτικών συμβιβασμών μεταξύ των κρατών. Ειδικότερα, η Συμφωνία των Παρισίων θέτει έναν φιλόδοξο στόχο η αύξηση της μέσης παγκόσμιας θερμοκρασίας να μην υπερβεί τους 2° C, και να γίνουν προσπάθειες να περιοριστεί η αύξηση της θερμοκρασίας σε 1,5°C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα. Σύμφωνα με τη διακυβερνητική επιτροπή για την κλιματική αλλαγή (IPCC), για την επίτευξη του δεύτερου σκέλους του στόχου πρέπει μέχρι το 2030 η διεθνής κοινότητα να έχει μειώσει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα κατά 45% σε σχέση με τα επίπεδα του 2010 ενώ για την

³⁵ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>.

³⁶ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6981-2017-INIT/en/pdf>.

³⁷ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/katowice-climate-package>.

επίτευξη του πρώτου σκέλους, δηλαδή περιορισμό της αύξησης της παγκόσμιας θέρμανσης του πλανήτη σε 2°C, τότε είναι απαραίτητη η μετάβαση σε μία οικονομία απαλλαγμένη από τη χρήση και εκπομπή άνθρακα μέχρι το 2050. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην ειδική έκθεση "Global Warming of 1,5°C"³⁸ κρίθηκε ζωτικής σημασίας με βάση νέα και πιο επίκαιρα επιστημονικά στοιχεία, η διατήρηση της αύξησης το μέγιστο έως 1,5°C. Σε αυτήν γίνεται μια συγκριτική επισκόπηση ανάμεσα στις επιπτώσεις που θα επέλθουν σε περίπτωση αύξησης της θερμοκρασίας έως 1,5°C και σε περίπτωση αύξησης της θερμοκρασίας έως 2°C. Η τελευταία κρίθηκε καταστροφική για τα οικοσυστήματα, τις πόλεις, τον τουρισμό και πολλές πτυχές που επηρεάζουν την ανθρώπινη διαβίωση³⁹.

2. Η Ευρωπαϊκή νομοθεσία και πολιτική

Όπως σημειώσαμε ανωτέρω, παράλληλα με τις διεθνείς εξελίξεις, η πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Ενεργειακή Ένωση όχι μόνο δεν αναχαιτίστηκε, αλλά εμπλουτίστηκε με τα συμπεράσματα και τους στόχους που είχαν τεθεί σε, διεθνές πλέον, επίπεδο. Μάλιστα, επειδή τα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα της διεθνούς σκηνής μεταβάλλονται συνεχώς (πχ εμφάνιση πανδημίας Covid-19), δημιουργείται συνεχώς η ανάγκη για την αναθεώρηση ακόμα και πολύ πρόσφατων πολιτικών και νομοθεσιών του ενεργειακού τομέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένας επιπλέον παράγοντας δυναμικότητας των δεδομένων είναι ότι η διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή γίνεται (με εξαίρεση το 2020) σε ετήσια βάση. Επομένως, μετά από κάθε τέτοια διάσκεψη, η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να προσαρμόσει τους στόχους της ανάλογα με τα αποτελέσματα της διάσκεψης αυτής.

3. Η Συμφωνία των Παρισίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, τον Ιούνιο του 2017, επιβεβαίωσε με έμφαση τη δέσμευση της ΕΕ και των κρατών μελών της να εφαρμόσουν τάχιστα και στο ακέραιο τη συμφωνία του Παρισιού, υπογραμμίζοντας ότι η συμφωνία «*αποτελεί στοιχείο-κλειδί για τον εκσυγχρονισμό της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και οικονομίας*» και στη συνέχεια, τον Μάρτιο του 2018, κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «*να υποβάλει έως το πρώτο τρίμηνο του 2019 πρόταση στρατηγικής για μακροπρόθεσμη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ, σύμφωνα με τη συμφωνία του Παρισιού, λαμβάνοντας υπόψη τα εθνικά σχέδια*». Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τον Οκτώβριο του 2017, κάλεσε επίσης την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «*να εκπονήσει έως την 24η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (COP24) στρατηγική μηδενικών εκπομπών έως τα μέσα του αιώνα για την ΕΕ*». Τέλος, ο κανονισμός σχετικά με τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο καλεί την Επιτροπή να υποβάλει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική για την ΕΕ έως τον Απρίλιο του 2019.

4. Η από 28.11.2018 ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴⁰

Η Επιτροπή στις 28.11.2018, συνεπώς, εξέδωσε την Ανακοίνωσή της με τίτλο «*Καθαρός πλανήτης για όλους - Ένα ευρωπαϊκό, στρατηγικό, μακρόπνοο όραμα για μια ευημερούσα, σύγχρονη, ανταγωνιστική και κλιματικά ουδέτερη οικονομία*». Στην ανακοίνωσή της αυτή, επιβεβαιώνει την προσήλωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Συμφωνία των Παρισίων και περιγράφει ποια πρέπει να είναι εφεξής η πορεία και πολιτική της βάσει των πλέον πρόσφατων δεδομένων σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Η τότε ισχύουσα πολιτική της ΕΕ δεν επαρκούσε ώστε να συμβάλει

³⁸SPECIAL REPORT Global Warming of 1.5 °C, <https://www.ipcc.ch/sr15/> και [SR15 Chapter3 Low Res.pdf \(ipcc.ch\)](https://www.ipcc.ch/sr15/chapter3/low-res.pdf).

³⁹ Τσέτσα Ηλιάντα – Γεωργία Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία - Προοπτικές και Προκλήσεις (Διπλωματική Εργασία – Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών - Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών) Δεκέμβριος 2020 σ. 13-14.

⁴⁰<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0773&qid=1626618970604&from=EL>.

αποτελεσματικά στους στόχους της Συμφωνίας. Περαιτέρω, η Επιτροπή ανακοίνωσε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει μέχρι το 2050 να επιτύχει μηδενικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Με ποιόν τρόπο όμως η παραδοχή αυτή επηρεάζει τον ενεργειακό τομέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα; Από τις πιο σημαντικές δηλώσεις της Επιτροπής στην ανακοίνωσή της αυτή, είναι ότι *«Η μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου θέτει στο επίκεντρο την ενέργεια, η οποία σήμερα ευθύνεται για περισσότερο από το 75 % των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ. Σε όλες τις επιλογές που αναλύθηκαν, το ενεργειακό σύστημα κινείται προς την κατεύθυνση των μηδενικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Βασίζεται σε έναν ασφαλή και βιώσιμο ενεργειακό εφοδιασμό με αγορακεντρική και πανευρωπαϊκή προσέγγιση. Το μελλοντικό ενεργειακό σύστημα θα ενσωματώνει τα συστήματα και τις αγορές παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, αερίου, θέρμανσης/ψύξης και κινητικότητας σε έξυπνα δίκτυα με επίκεντρο τους πολίτες.»*. Στην ανακοίνωση παρατίθεται λίστα με τις γενικές λύσεις μέσω των οποίων πρέπει να δομηθεί η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να φτάσει σε μία οικονομία μηδενικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050.

Οι βασικοί άξονες είναι η μετατροπή του τρόπου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η ενεργειακή απόδοση των κτηρίων, η αποθήκευση ενέργειας ή/και οι αρνητικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, η αναδιαμόρφωση του τομέα των μεταφορών, η συμμετοχή και συμβολή των καταναλωτών στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και στην ευελιξία του συστήματος, αντίστοιχα. Χωρίς καινοτομία στην τεχνολογία, το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο, την πολιτική βούληση και τις αντίστοιχες επενδύσεις οι ανωτέρω λύσεις – σενάρια δεν μπορούν να υλοποιηθούν. Όπως επισημαίνει η Επιτροπή *«Υπεύθυνες για τις περισσότερες από τις επενδύσεις αυτές θα είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις και νοικοκυριά.»*.

5. Το ... Καθαρό Πακέτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Καθαρό Πακέτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή European Clean Package αποτελείται από οκτώ (8) ευρωπαϊκά νομοθετήματα τα οποία συνδυαστικά προετοιμάζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη μετάβασή της στην Ενεργειακή Ένωση και προς μία οικονομία και κοινωνία «καθαρή» από εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου σε συμφωνία με τους στόχους της Συμφωνίας των Παρισίων και την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 28.11.2018. Ήδη κάποια από αυτά, λόγω της μεταβλητότητας που αναλύσαμε παραπάνω, χρήζουν αναθεώρησης, παρόλο που δημοσιεύτηκαν τα έτη 2018 και 2019. Το EU Clean Package αποτελείται από τα παρακάτω νομοθετήματα:

(i) Οδηγία (ΕΕ) 2018/844 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2018, για την τροποποίηση της οδηγίας 2010/31/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων και της οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση,

(ii) Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές,

(iii) Οδηγία (ΕΕ) 2018/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, σχετικά με την τροποποίηση της οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση,

(iv) Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα, για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 663/2009 και (ΕΚ) αριθ. 715/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των οδηγιών 94/22/ΕΚ, 98/70/ΕΚ, 2009/31/ΕΚ, 2009/73/ΕΚ, 2010/31/ΕΕ, 2012/27/ΕΕ και 2013/30/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των οδηγιών 2009/119/ΕΚ και (ΕΕ) 2015/652 του Συμβουλίου και

για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 525/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου,

(v) Οδηγία (ΕΕ) 2019/944 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2019, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την τροποποίηση της οδηγίας 2012/27/ΕΕ,

(vi) Κανονισμός (ΕΕ) 2019/941 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2019, σχετικά με την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας και με την κατάργηση της οδηγίας 2005/89/ΕΚ,

(vii) Κανονισμός (ΕΕ) 2019/942 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2019, για την ίδρυση Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Συνεργασία των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας, και

(viii) Κανονισμός (ΕΕ) 2019/943 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2019, σχετικά με την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Η εκπόνηση και ψήφιση των νομοθετημάτων αυτών ήταν το αποτέλεσμα πολυετών συζητήσεων και διαπραγματεύσεων υπό το βλέμμα των διεθνών εξελίξεων στον ενεργειακό τομέα. Η διεθνής και ευρωπαϊκή πραγματικότητα, καθώς και τα νέα οικονομικά δεδομένα που ακολούθησαν την υιοθέτηση της τρίτης ενεργειακής δέσμης μέτρων το 2009, δημιούργησαν την ανάγκη να θεσπιστεί στην ΕΕ μία νέα δέσμη κοινών κανόνων ηλεκτρικής ενέργειας που θα συγχρονίζεται με το παρόν. Ειδικότερα, η προβλεπόμενη αύξηση της παραγωγής ρεύματος από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ως απόρροια του στόχου της Συμφωνίας των Παρισίων, δημιουργεί την ανάγκη για μία πιο ευέλικτη φύση της αγοράς. Επίσης, είναι αναγκαίο να εξαιρεθούν οι στρεβλώσεις στην χονδρική αγορά ενέργειας που μειώνουν το επενδυτικό ενδιαφέρον και το διασυνοριακό εμπόριο. Περαιτέρω, οι τεχνολογικές εξελίξεις παρέχουν λύσεις στο πρόβλημα της αυξανόμενης ζήτησης ενέργειας, με τους τελικούς πελάτες να μπορούν να έχουν ενεργό ρόλο στην ενίσχυση της ευελιξίας του συστήματος. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειαζόταν πλέον ένα νομοθετικό πλαίσιο που θα *προσαρμόσει τους ισχύοντες κανόνες της αγοράς στις νέες πραγματικότητες της αγοράς, επιτρέποντας την ελεύθερη κυκλοφορία της ηλεκτρικής ενέργειας εκεί όπου είναι περισσότερο αναγκαία, όταν είναι περισσότερο αναγκαία, μέσω μη στρεβλωμένων σημάτων τιμών, ενισχύοντας παράλληλα τους καταναλωτές, αποκομίζοντας μέγιστα οφέλη για την κοινωνία από τον διασυνοριακό ανταγωνισμό και παρέχοντας τα σωστά σήματα και κίνητρα για την προώθηση των απαραίτητων επενδύσεων για την απανθράκωση του ενεργειακού μας συστήματος*⁴¹. Την σχετική πρόταση υπέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Νοέμβριο του 2016, έναν μήνα μετά την επικύρωση της Συμφωνίας των Παρισίων, οπότε η ευρωπαϊκή πολιτική σκέψη είχε ήδη εμποτιστεί με το όραμα της Ενεργειακής Ένωσης και οι στόχοι της Συμφωνίας των Παρισίων αποτελούσαν επίσημο μέρος της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής.

6. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Στις 11.12.2019 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωσή της με τίτλο «*ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ Η Ευρωπαϊκή*

⁴¹[https://energy.gov.cy/assets/entipo-iliiko/%CE%95%CF%80%CE%B5%CE%BE%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CF%89%CE%BC%CE%B1%20\(%CE%9C%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%AC%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7\).pdf](https://energy.gov.cy/assets/entipo-iliiko/%CE%95%CF%80%CE%B5%CE%BE%CE%B7%CE%B3%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CF%89%CE%BC%CE%B1%20(%CE%9C%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%AC%CF%86%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7).pdf), σελίδα 3.

Πράσινη Συμφωνία». Η Επιτροπή παρουσίασε για πρώτη φορά το όραμα της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, μιας αναπτυξιακής στρατηγικής που αποσκοπεί στον μετασχηματισμό της ΕΕ σε μια δίκαιη και ευημερούσα κοινωνία που διαθέτει μια οικονομία σύγχρονη, ανταγωνιστική και αποδοτική ως προς τη χρήση των πόρων, στην οποία ως το 2050 έχουν μηδενιστεί οι καθαρές εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και όπου η οικονομική ανάπτυξη έχει αποσυνδεθεί από τη χρήση των πόρων⁴². Δεδομένου ότι με την τρέχουσα πορεία η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου αναμενόταν να φτάσει μέχρι το 60% για την ΕΕ⁴³ έως το έτος 2050, ήταν αναγκαίο να ληφθούν πρωτοβουλίες σε πολλούς τομείς της ευρωπαϊκής οικονομίας ώστε να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι. Η Επιτροπή, λοιπόν, διακηρύσσει ότι από το 2020 θα παρουσιάζει σχέδια και προτάσεις για την επίτευξη μείωσης εκπομπών κατά 50%-55% σε σύγκριση με το 1990, μέχρι το 2030. Οι τομείς αυτοί είναι το κλίμα, η βιομηχανία, η ενέργεια, οι μεταφορές, η γεωργία. Οι πρωτοβουλίες στον τομέα της ενέργειας είναι από τις πλέον σημαντικές καθώς η παραγωγή και η χρήση ενέργειας στο σύνολο των τομέων της οικονομίας αντιπροσωπεύουν πάνω από το 75 % των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου της ΕΕ. Πρέπει να αναπτυχθεί ένας ενεργειακός τομέας που να βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, σε συνδυασμό με την ταχεία σταδιακή κατάργηση του άνθρακα και την απανθρακοποίηση του αερίου. Ταυτόχρονα, ο ενεργειακός εφοδιασμός της ΕΕ πρέπει να είναι ασφαλής και οικονομικά προσιτός για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις. Για τον σκοπό αυτό, είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι η ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας είναι πλήρως ολοκληρωμένη, διασυνδεδεμένη και ψηφιοποιημένη, ενώ παράλληλα τηρεί την τεχνολογική ουδετερότητα⁴⁴. Διακηρύσσεται ότι η μετάβαση στην καθαρή ενέργεια θα πρέπει να εμπλέκει και να ωφελεί τον καταναλωτή, καθώς και ότι αποτελεί στόχο η αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας μέσω προγραμμάτων χρηματοδότησης της ενεργειακής αναβάθμισης των νοικοκυριών. Οι στόχοι αυτοί δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς τη διάδοση καινοτόμων τεχνολογιών.

Τις επόμενες ημέρες, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνήλθε σε συνεδρίαση σχετικά, μεταξύ άλλων, με την κλιματική αλλαγή, τον μακροπρόθεσμο δημοσιονομικό σχεδιασμό της ΕΕ και τις εξωτερικές σχέσεις της με τρίτες χώρες⁴⁵. Η πιο σημαντική κατάκτηση της συνεδρίασης αυτής ήταν ότι «*Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, με βάση τα πιο πρόσφατα επιστημονικά δεδομένα και την ανάγκη να ενισχυθεί η παγκόσμια δράση για το κλίμα, ενστερνίζεται τον στόχο να έχει καταστεί η ΕΕ κλιματικά ουδέτερη έως το 2050, σύμφωνα με τους στόχους της Συμφωνίας των Παρισίων.*»⁴⁶. Επίσης, έκανε μνεία στην Πράσινη Συμφωνία και κάλεσε το Συμβούλιο να εργαστεί προς την κατεύθυνση των μηδενικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέχρι το 2050 με οδηγό την Πράσινη Συμφωνία.

Η εμφάνιση της πανδημίας Covid - 19 και οι οικονομικές και κοινωνικές της επιπτώσεις στην Ευρώπη είχαν ως αποτέλεσμα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούλιο του 2020 να συμφωνήσει ότι πρέπει να ληφθούν μέτρα ανάκαμψης των οικονομιών των κρατών - μελών και ότι το κύριο εργαλείο για αυτή την προσπάθεια θα είναι το πρόγραμμα "Next Generation EU". Στο τέλος του έτους, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναθεώρησε τον στόχο μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέχρι το 2030 στο 55% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990.

Το 2020 και το 2021 η ΕΕ εργάστηκε πυρετωδώς για την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, ώστε να αναπτύξει προγράμματα που συντείνουν στην επίτευξη των

⁴² https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF, σελίδα 2.

⁴³ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF, σελίδα 5.

⁴⁴ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF, σελίδα 7.

⁴⁵ <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2019/12/12-13/>.

⁴⁶ <https://www.consilium.europa.eu/media/41780/12-euco-final-conclusions-el.pdf>.

στόχων για το 2030 και το 2050. Στον τομέα της ενέργειας, το σύνθημα είναι η μετάβαση στην καθαρή ενέργεια και οι βασικές αρχές που θα βοηθήσουν στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και στην βελτίωση της ζωής των πολιτών της ΕΕ είναι ο ασφαλής και οικονομικά προσιτός ενεργειακός εφοδιασμός της ΕΕ, η ανάπτυξη μίας πλήρως ενοποιημένης, διασυνδεδεμένης και ψηφιοποιημένης ενεργειακής αγοράς και η προτεραιοποίηση της ενεργειακής απόδοσης και ανάπτυξης ενός τομέα ενέργειας βασιζόμενου κατά βάση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η Επιτροπή έχει θέσει επιμέρους στόχους για την τήρηση των αρχών αυτών. Μεταξύ αυτών είναι η ενδυνάμωση των καταναλωτών και η συνδρομή στα κράτη – μέλη για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας.

Με βάση τη διάκριση αυτήν, στον επίσημο ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας γίνεται παραπομπή στις νομοθετικές και πολιτικές πρωτοβουλίες της ΕΕ που αφορούν τις ενεργειακές αγορές και τους καταναλωτές στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁴⁷. Η θεματική φέρει τον τίτλο «*Ενεργειακή αγορά και καταναλωτές*» και, φυσικά, περιέχει μεταξύ άλλων και την Οδηγία 2019/944/ΕΕ που θα μας απασχολήσει στο επόμενο κεφάλαιο. Τόσο η Οδηγία όσο και η λοιπή νομοθεσία του Ευρωπαϊκού Καθαρού Πακέτου δεν είναι αποσυνδεδεμένα από την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία παρόλο που προϋπάρχουν αυτής. Το αντίθετο, αποτελούν ένα τμήμα της που θα συμβάλει στην επίτευξη των στόχων που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, ώστε να είναι ανοιχτός ο δρόμος για την ενεργειακά καθαρή αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επομένως, κάθε νέο ευρωπαϊκό ενεργειακό νομοθέτημα θα περιλαμβάνει ρυθμίσεις που συμπλέουν με τις αρχές της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και τους στόχους της Συμφωνίας των Παρισίων. Ο ευρωπαϊκός νομοθέτης έχει το δύσκολο έργο να λαμβάνει υπόψη του τόσο τις ανάγκες και το status των ενεργειακών αγορών των κρατών – μελών όσο και τους στόχους για τους οποίους δεσμευτεί για το 2030 και το 2050. Όταν η Οδηγία 2019/944/ΕΕ πάψει να εξυπηρετεί τους στόχους αυτούς ή είναι ανεπαρκής τότε η ΕΕ θα την προσαρμόσει αναλόγως. Αντίστοιχα, η στόχοι αυτοί της ΕΕ θα επηρεάσουν και την ελληνική αγορά προμήθειας.

Αφού συσχετίσαμε την Οδηγία 2019/944/ΕΕ με το ευρωπαϊκό και παγκόσμιο ενεργειακό γίγνεσθαι, στο επόμενο κεφάλαιο θα επικεντρωθούμε στο πώς διαβλέπει η Οδηγία αυτή την αγορά προμήθειας στα κράτη – μέλη και σε σημαντικές προοπτικές που εισάγει στην ευρωπαϊκή (και ελληνική) αγορά. Οι νέες προοπτικές αναμένεται να εφαρμοστούν καθολικά και, κατά το δυνατό, άμεσα, καθώς έχει ήδη παρέλθει η προθεσμία ενσωμάτωσής τους στην ελληνική έννομη τάξη.

IV. Η Οδηγία 2019/944 και η ελληνική πραγματικότητα

A. Εισαγωγικά

1. Η έννοια του τελικού πελάτη στην Οδηγία

Δεδομένου ότι έχουμε αναλύσει το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του ΚΠΗΕ, καθώς και του νόμου για την προστασία του καταναλωτή, το πρώτο προς εξέταση σημείο της Οδηγίας είναι η έννοια του καταναλωτή ή/και τελικού πελάτη στην Οδηγία. Σκοπός αυτής της ανάλυσης είναι να διαπιστώσουμε ποια πρόσωπα, σύμφωνα με την Οδηγία, απολαμβάνουν της προστασίας της, ως αντισυμβαλλόμενοι σύμβασης προμήθειας καθώς και αν τελικά υπάρχει ταυτότητα με τα πρόσωπα του ΚΠΗΕ και του Ν. 4001/2011.

⁴⁷ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/energy-and-green-deal_el.

Σύμφωνα λοιπόν με την Οδηγία, ισχύουν οι κάτωθι ορισμοί (άρθρο 2):

«πελάτης: ο πελάτης χονδρικής ή ο τελικός πελάτης ηλεκτρικής ενέργειας»,

«τελικός πελάτης: ο πελάτης που αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια για δική του χρήση»,

«οικιακός πελάτης: ο πελάτης που αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια για δική του οικιακή κατανάλωση, αποκλεισμένων των εμπορικών ή επαγγελματικών δραστηριοτήτων»,

«μη οικιακός πελάτης: το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που αγοράζει ηλεκτρική ενέργεια που δεν προορίζεται για τη δική του οικιακή χρήση, συμπεριλαμβανομένων των παραγωγών, των βιομηχανικών πελατών, των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των πελατών χονδρικής»,

«πολύ μικρή επιχείρηση: η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 10 εργαζόμενους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατομμύρια ευρώ»,

«μικρή επιχείρηση: η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζόμενους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατομμύρια ευρώ»,

«προμήθεια: η πώληση, συμπεριλαμβανομένης της μεταπώλησης, ηλεκτρικής ενέργειας σε πελάτες», και

«σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας: σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, μη συμπεριλαμβανομένων παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας».

Είναι φανερό ότι οι ορισμοί του πελάτη, του τελικού πελάτη, της προμήθειας και της σύμβασης προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας είναι ταυτόσημοι στην Οδηγία και στην ελληνική έννομη τάξη.

Με τους υπόλοιπους τέσσερις ορισμούς θα ασχοληθούμε παρακάτω, όπου είναι αναγκαίο, εφόσον προηγουμένως θίξουμε το επόμενο σημαντικό ζήτημα το οποίο είναι η νομική δεσμευτικότητα της Οδηγίας.

2. Η επιλογή του ευρωπαϊκού νομοθέτη

Ο ευρωπαϊκός νομοθέτης είχε να επιλέξει μεταξύ κανονισμού και οδηγίας ώστε να θεσμοθετήσει τους νέους κοινούς κανόνες που θα διέπουν την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Όπως είναι γνωστό, η οδηγία είναι το ιδιόμορφο νομοθέτημα το οποίο δεν είναι άμεσα εκτελεστό για το κράτος – μέλος. Στην οδηγία δεσμευτικό είναι μόνο το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Τα κράτη – μέλη οφείλουν να υλοποιήσουν το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, μετατρέποντάς το σε εσωτερικό δίκαιο (εφεξής το «Επιδιωκόμενο Αποτέλεσμα»). Η ΣΛΕΕ τους επιτρέπει όμως να επιλέξουν τον τύπο και τα μέσα για τη μετατροπή του ουσιαστικού τμήματος της οδηγίας σε εσωτερικό δίκαιο. Η οδηγία δεν αποσκοπεί, συνεπώς, στη δημιουργία άμεσα ισχυόντων κανόνων του δικαίου της Ένωσης όπως ο κανονισμός, αλλά στην πρόκληση άμεσων συνεπειών στο εσωτερικό των κρατών – μελών δυνάμει πράξεων ή παραλείψεων των αρχών της εθνικής έννομης τάξης⁴⁸.

Η διακριτική ευχέρεια, που διανοίγεται στα κράτη μέλη βάσει του άρθρου 288 III ΣΛΕΕ, δεν καταλαμβάνει αυτήν καθεαυτήν τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, αλλά μόνον τον τρόπο μεταφοράς της. Εφόσον η οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη, από αυτά αναμένεται και η συμμόρφωση προς τον επιδιωκόμενο από την οδηγία σκοπό και μάλιστα, εντός της προθεσμίας που ρητά προβλέπεται στο κείμενό της. Συνεπώς, βρίσκεται εκτός της λογικής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αναμένει κάποιος την αυτόματη συμμόρφωση των

⁴⁸ Ε. Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2^η έκδ., 2013 σ. 462 – 463.

φυσικών ή νομικών προσώπων προς τις επιταγές της οδηγίας. Δεν επιτρέπεται να θεωρεί το κράτος - μέλος δεδομένη ή αυτόματη τη σύμφωνη προς την οδηγία συμπεριφορά εκ μέρους των ιδιωτών ενώ το ίδιο δεν έχει καθόλου κινηθεί για τη μεταφορά της στο εσωτερικό του δίκαιο. Εδώ εντοπίζεται και μια από τις θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ κανονισμού και οδηγίας: ενώ από τον κανονισμό πηγάζουν απευθείας δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις σε βάρος των φυσικών και νομικών προσώπων, από την οδηγία δεν απορρέουν κατ' αρχήν ούτε δικαιώματα ούτε υποχρεώσεις σε βάρος των ιδιωτών⁴⁹. Υπέρ και σε βάρος των ιδιωτών γεννώνται δικαιώματα και υποχρεώσεις καταρχήν μόνον από τις ενέργειες, με τις οποίες το κράτος αναλαμβάνει τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο. Υπό τον όρο «κράτος μέλος» αντιλαμβάνεται κανείς όλες τις λειτουργίες και όλα τα όργανα του κράτους. Αποδέκτης της επιταγής για την υλοποίηση του δεσμευτικού αποτελέσματος μιας οδηγίας δεν είναι μόνον η νομοθετική ή εκτελεστική εξουσία, αλλά και τα εθνικά δικαστήρια κάθε βαθμίδος, τα ομόσπονδα κρατίδια, η τοπική αυτοδιοίκηση και κάθε άλλη μορφή τοπικής αρχής. Δεν έχει σημασία αν το κράτος ενεργεί ως πρόσωπο του δημοσίου ή του ιδιωτικού δικαίου, ως εργοδότης ή ως δημόσια αρχή. Το κράτος - μέλος ως σύνολο υποχρεούται να σέβεται το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κράτη μέλη διατηρούν, βέβαια, από το ίδιο το άρθρο 288 ΣΛΕΕ, τη διακριτική ευχέρεια να προκρίνουν τα ίδια ποια εθνικά όργανα θα αναλάβουν την έκδοση των πράξεων συμμόρφωσης, ποιας μορφής πράξεις θα εκδοθούν και ποιο θα είναι το περιεχόμενό τους. Τα περιθώρια κινήσεών τους παραμένουν, εντούτοις, περιορισμένα, τόσο σε σχέση προς το ουσιαστικό μέρος της μεταφοράς της οδηγίας όσο και σε συνάρτηση προς τους τυπικούς όρους μεταφοράς της⁵⁰. Ιδίως το επιδιωκόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα θα καθορίσει, αν η οδηγία μεταφέρθηκε ορθά ή όχι⁵¹. Το ΔΕΚ (νυν ΔΕΕ) τονίζει με πάγια νομολογία του ότι τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα, τόσο από το άρθρο 288 ΣΛΕΕ (τότε 249 ΣΕΚ/Ν) όσο και από την εκάστοτε οδηγία, να επιλέγουν εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας τον τύπο και τα μέσα, τα οποία θα διασφαλίσουν με τον καλύτερο τρόπο την «πρακτική αποτελεσματικότητα» (effet utile) της οδηγίας⁵². Κι αυτό, επειδή όλα τα υποκείμενα δικαίου στο εν λόγω κράτος, όπως και σε όλη την Ένωση, πρέπει να γνωρίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, στην περίπτωση που στο μέλλον εμφανισθεί η δραστηριότητα στην οποία αναφέρεται η Οδηγία⁵³. Όπως έχει νομολογήσει το ΔΕΚ⁵⁴, τόσο η αρχή της ασφάλειας δικαίου όσο και η ανάγκη διασφάλισης της πλήρους εφαρμογής των οδηγιών, όχι μόνο στην πράξη αλλά και νομικώς, απαιτούν από τα κράτη μέλη να επαναλαμβάνουν τις συναφείς επιταγές της οδηγίας με δεσμευτικές νομικές διατάξεις. Ειδικότερα, όπως έχει κρίνει το ΔΕΚ «*Η ανυπαρξία πρακτικής ασυμβίβαστης με την οδηγία δεν μπορεί να απαλλάξει το οικείο κράτος μέλος από την υποχρέωση του να λάβει νομοθετικά και διοικητικά μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί η προσήκουσα μεταφορά των διατάξεων της οδηγίας στην εσωτερική*

⁴⁹ Για τις διαφορές κανονισμού – οδηγίες βλ. ειδικότερα *Δαγτόγλου* Αριθ. 441.

⁵⁰ *Ε. Σαχπεκίδου*, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2^η έκδ., 2013 σ. 466.

⁵¹ Βλ. υποσημείωση στη Σαχπεκίδου, αρ. 119: *ΔΕΚ, 25.4.2002, Επιτροπή/Ελλάδος, C-154/00, Συλλ 2002. I-3879: με την εν λόγω απόφαση διαπιστώθηκε ότι η Ελληνική Δημοκρατία μετέφερε εσφαλμένα την οδηγία για την ευθύνη λόγω ελαττωματικών προϊόντων, επειδή δεν προέβλεπε καθόλου το κατώτατο όριο του ύψους της ζημίας, το οποίο θεσπιζόταν από την οδηγία στα 500 ευρώ.*

⁵² ΔΕΚ, 8.4.1976, Royer, 48/75, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61975CJ0048&from=EN>.

⁵³ βλ. αντί άλλων, ΔΕΚ, 16.11.2000, Επιτροπή/Ελλάδος, C-214/98 σκέψεις 20-28, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:61998CJ0214&qid=1629543263700&from=EL>, στην οποία γίνεται παραπομπή και στην απόφαση της 15^{ης} Μαρτίου 1990, C-339/87, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών.

⁵⁴ ΔΕΚ, 15.3.1990, Επιτροπή/Κάτω Χωρών, C-339/87 σκέψεις 22, 25 και 32 όπου το ΔΕΚ κρίνει ότι «[...] το γεγονός ότι ορισμένες δραστηριότητες ασυμβίβαστες με τις απαγορεύσεις που προβλέπει η οδηγία δεν απαντούν σε ορισμένο κράτος - μέλος δεν μπορεί να δικαιολογήσει την έλλειψη σχετικών νομοθετικών διατάξεων.».

έννομη τάξη. Πράγματι, η αρχή της ασφάλειας του δικαίου επιβάλλει οι απαγορεύσεις για τις οποίες πρόκειται να επαναλαμβάνονται με δεσμευτικές νομοθετικές διατάξεις. «προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης εφαρμογή των οδηγιών, όχι μόνο στην πράξη αλλά και νομικώς, τα κράτη μέλη πρέπει να προβλέπουν την ύπαρξη σαφούς νομικού πλαισίου στον συγκεκριμένο τομέα»⁵⁵.

Κανονική προσαρμογή προς τους σκοπούς της οδηγίας λαμβάνει χώρα, κατά πάγια νομολογία του ΔΕΚ, με την έκδοση δεσμευτικών, κανονιστικών πράξεων του εθνικού δικαίου⁵⁶. Μόνον έτσι διασφαλίζεται η αναγκαία σαφήνεια και ασφάλεια δικαίου, και επιτυγχάνεται κατά τρόπο επαρκώς σαφή και συγκεκριμένο η πλήρης εφαρμογή της οδηγίας. Δεν επέρχεται κανονική συμμόρφωση προς την οδηγία, αν αναλάβει τη μεταφορά της στο εσωτερικό του κράτους μέλους οποιαδήποτε αρχή, επιλεγμένη κατά τύχη. Δεν αποτελεί προσηκούσα μεταφορά της οδηγίας μια εσωτερική εγκύκλιος, την οποία εφαρμόζουν, ακόμη και ανελλιπώς οι εθνικές διοικητικές αρχές, διότι η εγκύκλιος είναι πράξη που στερείται επαρκούς δημοσιότητας και δεν εγγυάται τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των διοικουμένων^{57,58}. Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία του δικαστηρίου, μια διοικητική πρακτική, την οποία η διοίκηση μπορεί να μεταβάλλει ως εκ της φύσεώς της κατά βούληση, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί ορθή εκπλήρωση της υποχρέωσης που υπέχουν τα κράτη μέλη στα οποία απευθύνεται μια οδηγία⁵⁹.

Όταν στους σκοπούς της οδηγίας συγκαταλέγεται και η δημιουργία δικαιωμάτων υπέρ των ιδιωτών, μέσω του τρόπου μεταφοράς της οδηγίας πρέπει να παρέχεται στους ιδιώτες η δυνατότητα να λαμβάνουν πλήρη γνώση των δικαιωμάτων τους και να είναι σε θέση να τα επικαλεστούν, εάν χρειαστεί, ενώπιον εθνικού δικαστηρίου ή ενδεχομένως ενώπιον εθνικής διοικητικής αρχής⁶⁰. Το αποτέλεσμα μίας οδηγίας δεν επιτυγχάνεται μόνο μέσω της κανονικής μεταφοράς της στην εσωτερική νομοθεσία⁶¹. Χρειάζεται, στη συνέχεια, και η ορθή εφαρμογή της νομοθεσίας αυτής, ιδίως εκ μέρους της εθνικής διοίκησης⁶². Σε περίπτωση

⁵⁵ ό.π. C-339/87 σκέψη 25.

⁵⁶ ΔΕΚ, 9.3.2000, Επιτροπή/Ιταλικής Δημοκρατίας, C-358/98, όπου ρητά στη σκέψη 17 αναφέρεται ότι «κατά πάγια νομολογία, το ασυμβίβαστο μιας εθνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις της Συνθήκης, ακόμα και με αυτές που έχουν απευθείας εφαρμογή, δεν μπορεί να αρθεί οριστικά παρά μόνο με εσωτερικές διατάξεις δεσμευτικού χαρακτήρα που έχουν την ίδια τυπική ισχύ με αυτές που πρέπει να τροποποιηθούν.»

⁵⁷ Βλ. σκέψη 7 της απόφασης ΔΕΚ, 2.12.1986, Επιτροπή/Βελγίου, 239/85, σύμφωνα με την οποία «σύμφωνα με πάγια νομολογία κάθε κράτος μέλος πρέπει να εφαρμόζει τις οδηγίες κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται πλήρως στην απαίτηση της ασφάλειας δικαίου και να υλοποιεί συνεπώς το γράμμα των οδηγιών με εσωτερικές διατάξεις δεσμευτικού χαρακτήρα. Επομένως, η έκδοση μιας απλής εγκυκλίου, που μπορεί να τροποποιηθεί κατά το δοκούν από τη διοίκηση, δεν μπορεί να συνιστά εκπλήρωση των υποχρεώσεων που υπέχει το Βασίλειο του Βελγίου» https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6ccca488-7047-4e79-8898-2d5174e7031e.0007.02/DOC_2&format=PDF.

⁵⁸ ΔΕΚ, 17.10.1991, Επιτροπή/Γερμανίας, 58/89, σκέψεις 15 και 18 https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8bc10888-4e06-453c-9b4f-f81623dd731c.0007.02/DOC_2&format=PDF.

⁵⁹ Βλ. και ΔΕΚ, 23.2.1988, Επιτροπή/Ιταλικής Δημοκρατίας, C-429/85 σκέψη 12.

⁶⁰ ΔΕΚ, 17.10.1991, Επιτροπή/Γερμανίας, 58/89, σκέψη 13 («Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ. ιδίως την απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 1991, υπόθεση C-131/88, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1991, σ. I-825, σκέψη 6), η μεταφορά μιας οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο δεν απαιτεί κατ' ανάγκη την τυπική και κατά γράμμα επανάληψη των διατάξεων της με ρητή και ειδική διάταξη, ενδέχεται δε, αναλόγως του περιεχομένου της, η υλοποίηση της να είναι δυνατή με ένα γενικό νομικό πλαίσιο, εφόσον το πλαίσιο αυτό εξασφαλίζει πράγματι την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας κατά τρόπο αρκετά ορισμένο και σαφή, έτσι ώστε, σε περίπτωση κατά την οποία η οδηγία αποσκοπεί στη δημιουργία δικαιωμάτων υπέρ των ιδιωτών, οι δικαιούχοι να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων τους και, ενδεχομένως, να τα προβάλλουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.).

⁶¹ Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2^η έκδ., 2013 σ. 468.

⁶² ΔΕΚ, 11.7.2002, Marks and Spencer, C-62/00, σκέψεις 27-28.

κανονικής συμμόρφωσης, οι έννομες συνέπειες της οδηγίας για τον ιδιώτη πηγάζουν αποκλειστικά και μόνον από τις πράξεις μεταφοράς των εθνικών αρχών και όχι από την ίδια την οδηγία⁶³. Στη δυνατότητα των ενδιαφερομένων να γνωρίζουν το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων τους επιμένει ιδιαίτερος το δικαστήριο⁶⁴.

Η κανονική μεταφορά της οδηγίας δεν σημαίνει, ωστόσο, απαρεγκλίτως και μεταφορά της μόνον δια της νομοθετικής οδού. Δεν αποκλείεται η οδηγία απλώς να αξιώνει τη διατήρηση εθνικών διατάξεων, σύμφωνων προς το περιεχόμενό της. Ενδέχεται τότε να αρκεί για τη συμμόρφωση των εθνικών αρχών η απλή παράλειψη μεταβολής του ισχύοντος νομικού πλαισίου. Η ύπαρξη γενικών αρχών συνταγματικού ή διοικητικού δικαίου στο εσωτερικό του κράτους μέλους, συγγενών προς το επιδιωκόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα, μπορεί να καθιστά ακόμη και περιττή τη μεταφορά μιας οδηγίας με ειδικά νομοθετικά ή κανονιστικά μέτρα. Θα πρέπει όμως οι αρχές αυτές να εξασφαλίζουν πράγματι την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας από τη διοίκηση. Ειδικότερα η νομική κατάσταση, που προκύπτει από τις εν λόγω αρχές, πρέπει να είναι αρκετά διαυγής και σαφής, ώστε οι δικαιούχοι να αποκτούν πλήρη γνώση των δικαιωμάτων τους και να μπορούν να το προβάλλουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Αν υφίσταται εθνική πράξη, την οποία η οδηγία παραμερίζει ή της οποίας το κανονιστικό πεδίο συρρικνώνει, τότε η εθνική πράξη μεταφοράς της οδηγίας θα πρέπει να είναι ισοδύναμη τυπικής ισχύος με την πράξη που παραμερίζεται. Δηλαδή, δεν μπορεί να εκδίδεται μια υπουργική απόφαση ως πράξη μεταφοράς της οδηγίας, όταν υφίσταται ήδη στο ίδιο πεδίο εθνικός τυπικός νόμος. Αν πάλι δεν υπάρχει συναφής πράξη του εθνικού δικαίου, τότε θα πρέπει να εκδοθεί από το κράτος – μέλος πράξη ανάλογης τυπικής ισχύος με εκείνην που θα εκδιδόταν κανονικά.

Σε περίπτωση κανονικής συμμόρφωσης, οι έννομες συνέπειες της οδηγίας για τον ιδιώτη πηγάζουν αποκλειστικά και μόνον από τις πράξεις μεταφοράς των εθνικών αρχών και όχι από την ίδια την οδηγία. Οι πράξεις αυτές, αν και προέρχονται από τον εθνικό νομοθέτη ή την εθνική εκτελεστική εξουσία, δεν βρίσκονται, ωστόσο, στην απόλυτη διάθεση των εθνικών αρχών. Δεν μπορούν να τροποποιούνται, να ανακαλούνται ή α αντικαθίστανται από τις εθνικές αρχές που τις εξέδωσαν ή από τον ίδιο τον εθνικό νομοθέτη, ακόμη και αν πρόκειται για τον συντακτικό νομοθέτη. Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις η υλοποίηση του επιδιωκόμενου από την οδηγία αποτελέσματος δεν πραγματοποιείται απλώς και μόνον με την κανονική

---

⁶³ Χαρακτηριστικές είναι οι σκέψεις 26 – 27 του Γενικού Εισαγγελέα JEAN MISCHO στην υπόθεση Emmott, C-208/90 σύμφωνα με τις οποίες «26. [...] Πράγματι, η αρχή ότι «άγνοια νόμου δεν δικαιολογείται» δεν μπορεί να αντιτάσσεται στους ιδιώτες προκειμένου περί οδηγίας που δεν έχει εισέτι μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο. Μια οδηγία δεσμεύει μόνο το κράτος μέλος και δεν απευθύνεται σε ιδιώτες. Επομένως, δεν είναι δυνατό από μια οδηγία, ως τέτοιας φύσεως νομικό κείμενο, να συνάγονται υποχρεώσεις για τους ιδιώτες. Κατά συνέπεια, μια οδηγία δεν μπορεί ούτε να αποτελέσει την αφετηρία ενάρξεως προθεσμίας ασκήσεως ένδικης προσφυγής που θα μπορούσε να αντιτάσσεται στους εν λόγω ιδιώτες. 27. Συναφώς, πρέπει επίσης να υπομνηστεί ότι η δημοσίευση των οδηγιών στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, γεγονός που οι καθών επικαλέστηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, διαφέρει ουσιωδώς από τη δημοσίευση των δεσμευτικών για τους ιδιώτες πράξεων. Δεν πρόκειται για «επιβαλλόμενη από τον νόμο δημοσίευση», συνεπαγόμενη έννομα αποτελέσματα όπως συμβαίνει με τους κανονισμούς, αλλά μόνο για μια ενημερωτικής φύσεως δημοσίευση.».

⁶⁴ ΔΕΚ, 25.7.1991, Emmott, C-208/90, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:86d12ffb-6ccd-4cc9-a6f8-7e7f8ffc0b7d.0007.02/DOC_1&format=PDF, σκέψη 19 όπου το δικαστήριο κρίνει ότι «πρέπει να υπομνησθεί ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν αποτελεσματικά την πλήρη εφαρμογή των οδηγιών κατά τρόπο αρκούντως σαφή και ακριβή ώστε όταν οι οδηγίες αποσκοπούν στη δημιουργία δικαιωμάτων υπέρ των ιδιωτών, οι δικαιούχοι να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων τους και, ενδεχομένως, να τα προβάλλουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων (βλ. ιδίως την απόφαση της 9ης Απριλίου 1987, 363/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1987, σ. 1733).».

έκδοση των πράξεων μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο. Το κράτος μέλος εξακολουθεί να δεσμεύεται από το κείμενό της και δεν μπορεί να απομακρυνθεί, έστω αργότερα, από τις υποχρεώσεις του⁶⁵.

Το ανωτέρω θεωρητικό υπόβαθρο είναι το βασικό εργαλείο μας στη συνέχεια της έρευνάς μας. Στην έρευνα αυτή θα αναζητήσουμε τη σημερινή θέση της Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη. Η ασφάλεια δικαίου, η υποχρέωση της δεσμευτικότητας των νομικών διατάξεων με τις οποίες μεταφέρεται η οδηγία στην εθνική έννομη τάξη καθώς και η πληρότητα και σαφήνεια των διατάξεων αυτών, όπως αναλύθηκαν ανωτέρω, είναι τα πεδία που κυρίως μας αφορούν ώστε να διαπιστώσουμε τελικά τη «θέση» του καταναλωτή στην αγορά προμήθειας. Ειδικότερα, βάσει των προαναφερόμενων, η μελέτη μας θα οργανωθεί στη συνέχεια σε συγκεκριμένα στάδια: αρχικά, θα απομονώσουμε τις διατάξεις της Οδηγίας που αφορούν τον τελικό πελάτη – καταναλωτή ηλεκτρικής ενέργειας και, κατά συνέπεια, μας ενδιαφέρουν στην παρούσα εργασία. Στη συνέχεια, αναλύουμε το νόημα των διατάξεων αυτών, αναζητούμε το επιδιωκόμενο από αυτές αποτέλεσμα και, τέλος, ερευνούμε εάν και με ποιόν τρόπο έχει ενσωματωθεί το εκάστοτε επιδιωκόμενο αποτέλεσμα στην εθνική έννομη τάξη. Σημειώνουμε ότι προφανώς και όλες οι διατάξεις της Οδηγίας κατατείνουν στη βελτίωση της θέσης του τελικού πελάτη στην εσωτερική αγορά, είτε παρέχοντας νέες δυνατότητες σε αυτόν, είτε θέτοντας όρια στη δραστηριότητα των προμηθευτών είτε, τέλος, προβλέποντας αναδιамόρφωση της αγοράς προμήθειας. Ωστόσο, στην παρούσα θα ασχοληθούμε με τα δύο πρώτα είδη διατάξεων καθώς αυτές πρόκειται να επηρεάσουν *πιο άμεσα* τη θέση του τελικού πελάτη στην αγορά προμήθειας. Όπως έχουμε αναλύσει παραπάνω, η έννοια του τελικού πελάτη στην ελληνική αγορά δεν διαφέρει από αυτήν στην Οδηγία, οπότε η αναφορά σε αυτόν γίνεται χωρίς ερμηνευτικά ζητήματα. Όπου, ωστόσο, είναι αναγκαία η διάκριση σε επιμέρους κατηγορίες λόγω διαφορετικών προβλέψεων σε εθνικό δίκαιο και Οδηγία, τότε θα γίνεται σχετική μνεία.

3. Η ελευθερία επιλογής προμηθευτή, η δυναμική τιμολόγηση και τα δικαιώματα του τελικού πελάτη

Ο τελικός πελάτης στη νέα αγορά ηλεκτρικής ενέργειας είναι σαφώς πιο ενεργός και με περισσότερες ελευθερίες από τον πελάτη της οδηγίας 2009/72/ΕΚ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση οραματίζεται μία εσωτερική αγορά στην οποία ο τελικός πελάτης δεν θα έχει περιορισμούς ως προς το πρόσωπο του προμηθευτή με τον οποίο συνάπτει σύμβαση προμήθειας, θα έχει τη δυνατότητα να μειώνει το ύψος του λογαριασμού του διαθέτοντας τα κατάλληλα εργαλεία, θα συμμετέχει, έναντι ανταλλάγματος, στην αγορά αποκρινόμενος σε αυξημένη ζήτηση όταν αυτή υπάρχει (απόκριση ζήτησης) και, σε κάθε περίπτωση, θα λαμβάνει από τον προμηθευτή ή/και κάθε αρμόδιο φορέα της αγοράς τη μέγιστη δυνατή πληροφόρηση ως προς τα επιμέρους στοιχεία της σχέσης προμήθειας.

Φυσικά, ήδη με την προηγούμενη οδηγία 2009/72/ΕΚ, η οποία έχει καταργηθεί από τις αρχές του τρέχοντος έτους (άρθρο 72 της Οδηγίας), ο τελικός πελάτης οπλίσθηκε με δικαιώματα και δυνατότητες που συναντώνται σε κάθε απελευθερωμένη αγορά, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος αλλαγής προμηθευτή. Τα δικαιώματα αυτά αποτυπώνονται τόσο στον ισχύοντα Ν. 4001/2011 όσο και στον ΚΠΗΕ. Το δικαίωμα στην αλλαγή προμηθευτή είναι θεμελιώδες και, όπως έχουμε αναλύσει στο σχετικό κεφάλαιο, το τελευταίο έτος έχει ενδυναμωθεί έτι περισσότερο ήδη με την απόφαση ΣΤΕ 1888/2020.

Με το άρθρο 4 της Οδηγίας, ο ευρωπαϊκός νομοθέτης βαίνει ένα βήμα παραπέρα: *«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε όλοι οι πελάτες να είναι ελεύθεροι να αγοράζουν ηλεκτρική ενέργεια από τον προμηθευτή της επιλογής τους και διασφαλίζουν ότι όλοι οι πελάτες είναι ελεύθεροι να συνάπτουν ταυτόχρονα περισσότερες από μία*

⁶⁵ Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2^η έκδ., 2013 σ. 469.

συμβάσεις προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, με την προϋπόθεση ότι έχουν καθοριστεί τα απαιτούμενα σημεία σύνδεσης και μέτρησης.».

Στη διάταξη αυτή παρατηρούμε ότι επιδιωκόμενο αποτέλεσμα είναι να δύναται κάθε τύπος τελικού πελάτη (χρήστης της παροχής) να συνάπτει περισσότερες της μίας συμβάσεις προμήθειας για μία παροχή του αρκεί να έχουν καθοριστεί τα απαραίτητα προς αυτό σημεία σύνδεσης και μέτρησης ώστε να είναι σαφές ο κάθε προμηθευτής τι ποσοστό εκπροσώπησης εκπροσωπεί για την παροχή.

Παρ' όλα αυτά, στην ελληνική αγορά προμήθειας το μεγαλύτερο ποσοστό πελατών δεν διαθέτει μέχρι σήμερα τη δυνατότητα αυτή. Ειδικότερα, όπως προβλέπει το ισχύον Εγχειρίδιο Εκπροσώπησης Μετρητών και Περιοδικής Εκκαθάρισης (ΡΑΕ 1443/2020 – ΦΕΚ Β' 4737/26.10.2020), «*Οι Μετρητές Φορτίου ΜΤ δύνανται να εκπροσωπούνται από περισσότερους του ενός Εκπρόσωπους Μετρητών Φορτίου ταυτοχρόνως. Στην περίπτωση αυτή κάθε Εκπρόσωπος Μετρητών Φορτίου προμηθεύει είτε ορισμένο σταθερό ποσοστό της ενέργειας που καταναλώνει ο Πελάτης στον οποίο αντιστοιχεί ο Μετρητής Φορτίου ΜΤ είτε ορισμένη σταθερή ποσότητα ενέργειας ανά ώρα. Δεν συντρέχει περίπτωση ταυτόχρονης, κατά τα ανωτέρω, εκπροσώπησης των Μετρητών Φορτίου ΧΤ.*» και «*Η Δήλωση Εκπροσώπησης Μετρητή Φορτίου που περιέχει σφάλματα σε στοιχεία Πελάτη ή του μετρητή του ή δεν αφορά στην εκπροσώπηση του μετρητή του Πελάτη σε ποσοστό ίσο με 100% για Μετρητές Φορτίου ΧΤ απορρίπτεται από τον Διαχειριστή του Δικτύου, ο οποίος στην περίπτωση αυτή ενημερώνει τον Εκπρόσωπο Μετρητών Φορτίου που την υπέβαλε.*» (Παράρτημα Α του Εγχειριδίου, άρθρα 5 παρ. 2 και 11, αντίστοιχα).

Το άρθρο 4 της Οδηγίας είχε προθεσμία ενσωμάτωσης από την Ελλάδα την 31.12.2020. Από τα ανωτέρω, είναι προφανές ότι οι πελάτες Χαμηλής Τάσης δεν δύνανται να συνάπτουν για την ίδια παροχή περισσότερες της μίας συμβάσεις προμήθειας και να εκπροσωπούνται ταυτόχρονα από παραπάνω του ενός προμηθευτές. Οι πελάτες Χαμηλής Τάσης είναι, σύμφωνα με τον ΚΔΕΔΔΗΕ⁶⁶, αυτοί των οποίων το επίπεδο της τάσης σύνδεσης στο Δίκτυο είναι μικρότερη του 1 kV ενώ οι πελάτες Μέσης Τάσης είναι αυτοί των οποίων το επίπεδο της τάσης σύνδεσης στο Δίκτυο είναι από 1 kV μέχρι 36 kV. Προκειμένου να δούμε κατά πόσο οι ανωτέρω διατάξεις του Εγχειριδίου αποκλίνουν από το άρθρο 4 της Οδηγίας, πρέπει να αναζητήσουμε τη συσχέτιση των πελατών Χαμηλής Τάσης με τα είδη των πελατών του ΚΠΗΕ και, περαιτέρω, της Οδηγίας. Έτσι, στο άρθρο 67 παρ. 2 του ΚΔΕΔΔΗΕ προβλέπεται ότι «*2. Το επίπεδο τάσης του Δικτύου στο οποίο γίνεται η σύνδεση των εγκαταστάσεων Καταναλωτών επιλέγεται με βάση τους εξής ειδικότερους κανόνες: (α) Εγκαταστάσεις με μέγιστη ζήτηση [σ.σ. ισχύος] μέχρι 135 kVA συνδέονται στη ΧΤ.*». Παράλληλα, σύμφωνα με τον ΚΠΗΕ (άρθρο 3 παρ. 2) Μικροί Πελάτες είναι όλοι οι Οικιακοί Πελάτες ανεξαρτήτως ισχύος παροχής και οι Μη Οικιακοί με ισχύ παροχής έως 25 kVA, για μεμονωμένες εγκαταστάσεις. Άρα, πρακτικά, ως προς τους Μικρούς Πελάτες του ΚΠΗΕ, στην ελληνική αγορά προμήθειας ρεύματος απαγορεύεται να συνάπτουν σύμβαση προμήθειας ρεύματος με παραπάνω του ενός προμηθευτή για την ίδια παροχή: α) όλοι οι οικιακοί πελάτες που έχουν ισχύ παροχής μέχρι 135 kVA και β) όλοι οι μη οικιακοί μικροί. Επειδή, πρακτικά, δύσκολα υπάρχουν οικιακοί πελάτες με ισχύ παροχής μεγαλύτερη των 135 kVA, κατ' ουσία αποκλείονται από τη σύναψη σύμβασης προμήθειας με περισσότερους προμηθευτές όλοι οι οικιακοί πελάτες, καθώς επίσης και όλοι οι Μεγάλοι Πελάτες που έχουν ισχύ παροχής μικρότερη ή ίση των 135 kVA. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το ισχύον καθεστώς είναι ευθέως αντίθετο ως προς το άρθρο 4 της Οδηγίας.

B. Η σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης

⁶⁶ Άρθρο 11 παρ. 1 ΚΔΕΔΔΗΕ.

Η κύρια κατάκτηση της Οδηγίας ως προς τη θέση του τελικού πελάτη στην αγορά προμήθειας είναι η πρόβλεψη και ρύθμιση της σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης (dynamic pricing). Η σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης είναι ο τρόπος με τον οποίο ο τελικός πελάτης θα μπορεί αφ' ενός να συμμετέχει ενεργά στην αγορά προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας αφ' ετέρου να επωφεληθεί οικονομικά από τα δεδομένα της χονδρικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Ο όρος σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης είναι η απόδοση στην ελληνική γλώσσα του όρου "dynamic electricity price contract"⁶⁷. Η εκτέλεση των συμβάσεων δυναμικής τιμολόγησης αποτελούν μία πρόκληση για τους προμηθευτές, τους τελικούς πελάτες καθώς και για τις εθνικές ρυθμιστικές αρχές, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους.

1. Γενικά

Η Οδηγία προβλέπει ότι σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης είναι «η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ προμηθευτή και τελικού πελάτη η οποία αντικατοπτρίζει τη διακύμανση της τιμής στις αγορές άμεσης παράδοσης, συμπεριλαμβανομένων των αγορών επόμενης ημέρας και των ενδοημερήσιων αγορών, σε χρονικά διαστήματα τουλάχιστον ίσα με τη συχνότητα εκκαθάρισης της αγοράς.».

Ο παραπάνω ορισμός χρειάζεται ορισμένες αποσαφηνίσεις και συμπληρώσεις ώστε να αντιληφθούμε το πεδίο εφαρμογής της δυναμικής τιμολόγησης και την ορθή της υλοποίηση στην αγορά προμήθειας: ανατρέχουμε στις παρ. 1-2 του άρθρου 11 της Οδηγίας, «1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι το εθνικό ρυθμιστικό πλαίσιο παρέχει τη δυνατότητα στους προμηθευτές να παρέχουν σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης ηλεκτρικής ενέργειας. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι τελικοί πελάτες που διαθέτουν έξυπνο μετρητή μπορούν να ζητούν τη σύναψη σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης ηλεκτρικής ενέργειας από τουλάχιστον έναν προμηθευτή που έχει περισσότερους από 200.000 τελικούς πελάτες. 2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι τελικοί πελάτες έχουν ολοκληρωμένη ενημέρωση από τους προμηθευτές σχετικά με τις ευκαιρίες, το κόστος και τους κινδύνους που συνεπάγεται αυτή η σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης ηλεκτρικής ενέργειας και διασφαλίζουν ότι οι προμηθευτές υποχρεούνται να ενημερώνουν καταλλήλως τους τελικούς πελάτες, επίσης σχετικά με την ανάγκη εγκατάστασης κατάλληλου μετρητή ηλεκτρικής ενέργειας. Οι ρυθμιστικές αρχές παρακολουθούν τις εξελίξεις της αγοράς, αξιολογούν τους κινδύνους που μπορεί να προκύψουν από τα νέα προϊόντα και τις νέες υπηρεσίες, και εξετάζουν τις καταχρηστικές πρακτικές.».

Σύμφωνα με τον ορισμό της δυναμικής τιμολόγησης, η τιμή χρέωσης ανά κιλοβατώρα ενέργειας καθορίζεται από τη χονδρεμπορική αγορά. Σε μία «παραδοσιακή» σύμβαση προμήθειας⁶⁸, ο πελάτης πληρώνει, εκτός από την αξία της ενέργειας (wholesale price), το κόστος του προμηθευτή για την αγορά της ενέργειας (εμπορία), το κόστος εξισορρόπησης, την τιμολόγηση, άλλες υπηρεσίες όπως ρυθμιστικά κόστη και ένα περιθώριο κέρδους για τον προμηθευτή. Αυτά τα γενικά κόστη λογίζονται ως «add-on» στην wholesale price και είναι το στοιχείο εκείνο της τιμής προμήθειας που την κάνει «ανταγωνιστική», με την έννοια ότι διαφοροποιεί την τιμή προμήθειας του ενός προμηθευτή από την τιμή προμήθειας του άλλου προμηθευτή. Στη σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης, το «add-on» στην wholesale price μπορεί να λάβει διαφορετικές μορφές, περιλαμβανομένων, ενδεικτικά, ένα προκαθορισμένο ποσό ανά μήνα, ανεξάρτητα από την κατανάλωση του πελάτη ή ένα ποσό προστιθέμενο στην τιμή ανά κιλοβατώρα που τίθεται από την χονδρεμπορική αγορά. Κατά βάση, το «add-on» αντανακλά τα λειτουργικά κόστη του προμηθευτή για την αγορά της ενέργειας και το περιθώριο κέρδους του.

2. Η τιμή αναφοράς στη σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης

⁶⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0944&qid=1629643902428&from=EL>.

⁶⁸ CEER, Recommendations on Dynamic Price Implementation – Innovation and Retail Markets Work Stream Ref: C-19-IRM-020-03-14, 03 March 2020, σ. 8-9.

Η τιμή αναφοράς στη σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης αντανακλά τη διακύμανση της τιμής της ενέργειας στη χονδρεμπορική αγορά, είτε αυτή η τιμή ανευρίσκεται στην αγορά επόμενης ημέρας (day – ahead market – DAM) είτε στην ενδοημερήσια αγορά (intraday market). Η τιμή της DAM δημοσιεύεται πριν από την ημέρα της παράδοσης και, άρα, κατανάλωσης, στον πελάτη. Έτσι, η τιμή αυτή είναι γνωστή στον πελάτη εκ των προτέρων με αποτέλεσμα να μπορεί, ανάλογα με το ύψος της, να την χρησιμοποιήσει κατάλληλα και να μειώσει ή προσαρμόσει ανάλογα την κατανάλωσή του και να μειώσει αντίστοιχα τον λογαριασμό κατανάλωσής του.

Αντιθέτως, η απόκριση του καταναλωτή σε τιμές της ενδοημερήσιας αγοράς είναι μία πρόκληση, για τους εξής λόγους: η τιμή δεν είναι μοναδική καθώς κάθε ημέρα χωρίζεται σε επιμέρους «χρονικά παράθυρα». Οι τιμές της ενδοημερήσιας αγοράς διαμορφώνονται ανάλογα με το σε ποιο «χρονικό παράθυρο» αγοράστηκε η ηλεκτρική ενέργεια. Εκτός από τη μεταβλητότητα της τιμής της ενδοημερήσιας αγοράς, ο καταναλωτής δεν γνωρίζει εκ των προτέρων την πραγματική τιμή που θα διαμορφωθεί παρά μόνο κατά το χρονικό σημείο ή λίγο νωρίτερα πριν την παράδοση της ηλεκτρικής ενέργειας. Έτσι, έχει περιορισμένη ή μικρότερη δυνατότητα να αποκριθεί και να προσαρμόσει ανάλογα την κατανάλωσή του.

Συνοπτικά, το νόημα της δυναμικής τιμολόγησης είναι να δώσει στον πελάτη αποτελεσματικά το «σήμα της αγοράς» (price signal), ώστε να τους ωθήσει να διαχειρίζονται και να προσαρμόζουν την κατανάλωση ρεύματος στην εγκατάστασή τους. Στην πράξη, όμως, είναι προφανές ότι, αν ισχύουν αποκλειστικά τα παραπάνω, ο πελάτης θα είναι εκτεθειμένος σε πολύ υψηλές τιμές προμήθειας ρεύματος όταν υπάρχει μεγάλη ζήτηση σε ρεύμα.

Όπως προβλέπει ο ορισμός, η τιμή καθορίζεται ανάλογα με τη διακύμανση της τιμής στην εκάστοτε αγορά. Η διακύμανση όμως αυτή πρέπει να αφορά *σε χρονικά διαστήματα τουλάχιστον ίσα με τη συχνότητα εκκαθάρισης της αγοράς*. Σχετικά με την DAM, είναι προφανές ότι η συχνότητα της εκκαθάρισης είναι η μία ημέρα, οπότε η τιμή διαμορφώνεται μία φορά κάθε επόμενη ημέρα. Σχετικά με την ενδοημερήσια αγορά, όπως αναφέραμε, η διακύμανση της τιμής ποικίλλει για κάθε κράτος – μέλος. Οι συνήθεις συχνότητες εκκαθάρισης αγοράς είναι η 1 ώρα, τα 30 λεπτά της ώρας και τα 15 λεπτά της ώρας. Οπότε, σε μία σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης δεν είναι δυνατό να ληφθεί υπόψη η διακύμανση της τιμής στην ενδοημερήσια αγορά μεταξύ δύο λεπτών της ώρας (η αγορά δεν εκκαθαρίζεται με αυτή τη συχνότητα), αλλά μόνο η διακύμανσή της με τη συχνότητα που προαναφέρθηκε.

3. Το «κατώφλι» των 200.000 πελατών

Η σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης δεν δύναται να αναπτύξει τη δυναμική της υπέρ του πελάτη χωρίς την ύπαρξη έξυπνου μετρητή, χωρίς δηλαδή τον μετρητή που καταγράφει τα δεδομένα κατανάλωσης με την ίδια ακρίβεια της αντίστοιχης τιμής αναφοράς που έχει συμφωνηθεί στη σύμβαση. Τούτο σημαίνει ωριαία ή ανά μισάωρο (ή μικρότερης διάρκειας) μέτρηση και δυνατότητα του πελάτη να αντιδρά εγκαίρως και να μεταβάλλει ανάλογα την κατανάλωσή του σύμφωνα με το σήμα της αγοράς.

Δεν είναι σαφές από την Οδηγία αν στην έννοια των 200.000 πελατών που πρέπει να εκπροσωπεί ο προμηθευτής ώστε να υποχρεούται να μπορεί να προσφέρει στους πελάτες του σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης, εμπίπτει ο αριθμός των πελατών ή ο αριθμός των μετρητών που πρέπει να εκπροσωπεί ο πελάτης. Την ασάφεια αυτή τονίζει και το CEER⁶⁹. Αυτό που είναι σαφές είναι ότι κάθε πελάτης που διαθέτει έξυπνο μετρητή έχει δικαίωμα να αιτηθεί τη σύναψη σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης από προμηθευτή, οπότε πρέπει το κράτος – μέλος να

⁶⁹ CEER, Recommendations on Dynamic Price Implementation – Innovation and Retail Markets Work Stream Ref: C-19-IRM-020-03-14, 03 March 2020, σ. 10.

διασφαλίσει ότι στην αγορά προμήθειας υπάρχει τουλάχιστον ένας προμηθευτής που προσφέρει αυτό το είδος τιμολόγησης.

4. Προσυμβατική ενημέρωση

Ανωτέρω διαπιστώσαμε ότι ο πελάτης δεν γνωρίζει εκ των προτέρων την τιμή προμήθειας στη σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης διότι αυτή εξαρτάται από τη διακύμανση της τιμής της στην χονδρεμπορική (επόμενης ημέρας ή ενδοημερήσια) αγορά. Επομένως, είναι πολύ σημαντική η διαμόρφωση της φόρμουλας (μεθοδολογίας) τιμολόγησης. Αν λάβουμε υπόψη πόσο σημαντική είναι η προσυμβατική ενημέρωση του Μικρού Πελάτη σύμφωνα με τον ΚΠΗΕ πριν τη σύναψη των «παραδοσιακών» συμβάσεων προμήθειας, αντιλαμβανόμαστε ότι στη σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης ο προμηθευτής οφείλει να εκπονήσει μία μεθοδολογία τιμολόγησης απολύτως σαφή, διαφανή και άμεσα προσβάσιμη στον Μικρό, αλλά και στον Μεγάλο, Πελάτη. Περαιτέρω, όταν η τιμή διαμορφώνεται σύμφωνα με τη διακύμανση τιμών στην ενδοημερήσια αγορά, τα χρονικά περιθώρια αντίδρασης του πελάτη είναι στενά και, ως εκ τούτου, δικαιούται να γνωρίζει με ακρίβεια και έγκαιρα την τιμή αναφοράς ώστε να δύναται να αξιοποιήσει τη σύμβασή του. Δεν προκαλεί έκπληξη επομένως η πρόβλεψη της Οδηγίας ότι πρέπει ο πελάτης να δώσει τη συναίνεσή του για τη σύναψη σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης. Ωστόσο, η συγκεκριμένη πρόβλεψη κρίνεται ίσως περιττή καθώς πάντοτε ο πελάτης δίνει τη συναίνεσή του (συμφωνεί) ώστε να συνάψει σύμβαση προμήθειας ή να μεταβεί σε νέο προϊόν, εκτός αν ρητά προβλέπεται το αντίθετο στους ειδικούς όρους της σύμβασης περί μονομερούς τροποποίησης της σύμβασης εκ μέρους του προμηθευτή. Η πρόβλεψη αυτή ενδεχομένως είναι μία απαγόρευση προς τον προμηθευτή να περιλαμβάνει όρο στη σύμβαση προμήθειας περί δυνατότητας μονομερούς τροποποίησής της σε σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης.

Γενικότερα, ο προμηθευτής οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός ως προς τον τρόπο παρουσίασης και προώθησης της σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης. Ειδικότερα, δεν θα πρέπει να παρουσιάζει στον πελάτη αποκλειστικά τα ενδεχόμενα οικονομικά οφέλη της, ιδιαίτερα μάλιστα κατά τις περιόδους των χαμηλών τιμών της χονδρικής αγοράς, καθώς σε εκείνες τις περιόδους η σύμβαση αυτή θα φαίνεται ιδιαίτερα ελκυστική στον υποψήφιο πελάτη σε σχέση με τις συμβάσεις των οποίων η τιμή είναι προκαθορισμένη και τιμολογούνται ανάλογα με την κατανάλωση.

Το ρίσκο που αναλαμβάνει ο πελάτης με αυτή τη σύμβαση θα μπορούσε να παρομοιαστεί με το ρίσκο που αναλαμβάνει ο δανειζόμενος σε ξένο νόμισμα με την υποχρέωση να αποπληρώνει το δάνειο σε ευρώ με την ισοτιμία που κάθε φορά έχει το ευρώ με το ξένο νόμισμα.

Σύμφωνα με τις προτάσεις του CEER⁷⁰, ο προμηθευτής που συμμορφώνεται με την Οδηγία ως προς τη λήψη συναίνεσης και την ενημέρωση του πελάτη για τη σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης, ακολουθεί τις εξής υποχρεώσεις:

α. ενημερώνει τον καταναλωτή ότι η μεταβλητή τιμή της σύμβασης υπόκειται σε ευρύ πλαίσιο διακύμανσης ανά τον χρόνο, εντός του ίδιου έτους και από έτος σε έτος, ανάλογα με τη διακύμανση της χονδρεμπορικής αγοράς.

β. παρέχει μία εκτίμηση μεγέθους (μέγιστο/ελάχιστο) προηγούμενων δυναμικών τιμολογήσεων που ο πελάτης θα είχε πληρώσει ανά μήνα/έτος βάσει της κατανάλωσής του για το προηγούμενο έτος, εφόσον αυτά τα δεδομένα είναι διαθέσιμα στον προμηθευτή, καθώς και τις τιμές που έχουν καταγραφεί ιστορικά για μακρά χρονική περίοδο (τουλάχιστον για τα προηγούμενα 5 έτη). Αν τέτοια ιστορικά δεδομένα δεν είναι διαθέσιμα στον πελάτη, τότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί

---

⁷⁰ CEER, Recommendations on Dynamic Price Implementation – Innovation and Retail Markets Work Stream Ref: C-19-IRM-020-03-14, 03 March 2020, σ. 12.

ένα μέσο προφίλ κατανάλωσης. Σε κάθε περίπτωση, ο πελάτης πρέπει να ενημερωθεί ότι η τιμή αυτή ενδέχεται στη δική του σύμβαση να ξεπεράσει ακόμα και αυτά τα όρια.

γ. αν δεν υπάρχουν διαθέσιμα πραγματικά στοιχεία κατανάλωσης του πελάτη, τότε ο προμηθευτής πρέπει να παράσχει πρόσβαση σε εργαλείο που θα δώσει τη δυνατότητα στον πελάτη να προβλέψει το προφίλ κατανάλωσής του, ανάλογα με τον τύπο της εγκατάστασης, τον αριθμό των συνοίκων του πελάτη, τον εξοπλισμό της εγκατάστασης, τα χαρακτηριστικά κατανάλωσης κλπ., προκειμένου να εκτιμήσει καλύτερα την καταλληλότητα της σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης για αυτόν,

δ. ενημερώνει τον καταναλωτή για τη σημασία της διαχείρισης της κατανάλωσης ώστε να αποτραπούν πιθανές τιμολογιακές αυξήσεις, καθώς και ότι οι αυτοματοποιημένες συσκευές είναι χρήσιμες προς τούτο, και

ε. λαμβάνει τη ρητή συγκατάθεση του πελάτη, περιλαμβανομένης της ρητής μνείας ότι αυτός (ο πελάτης) έχει λάβει τις σχετικές πληροφορίες, σε ασφαλές μέσο καθ' όλη τη διάρκεια της σύμβασης, σύμφωνα με τις διατάξεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΓΚΠΔ).

Αυτό το τελευταίο μας προβληματίζει για τον εξής λόγο: σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, νόμιμη βάση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων αποτελεί, μεταξύ άλλων, και η εκτέλεση της σύμβασης. Δηλαδή, ο υπεύθυνος επεξεργασίας (εδώ, ο προμηθευτής) δικαιούται, βάσει της περ. α' της παραγράφου 1 του άρθρου 6 του ΓΚΠΔ, να επεξεργαστεί τα προσωπικά δεδομένα που είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης που έχει συναφθεί. Εφόσον, λοιπόν, υπάρχει σύμβαση που έχει συναφθεί (ή πρόκειται, κατόπιν αιτήματος του υποκειμένου των δεδομένων, να συναφθεί), τότε δεν υπάρχει λόγος να αναζητήσει ο προμηθευτής τη βάση επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων του υποκειμένου (πελάτη/υποψήφιου πελάτη) στη συγκατάθεσή του. Κατά τη γνώμη μου, η αναφορά του CEER στον ΓΚΠΔ θα πρέπει να ερμηνευθεί με την έννοια ότι η νόμιμη βάση για την επεξεργασία συνίσταται στην αναγκαιότητα της επεξεργασίας για την εκτέλεση της σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης ή για τη λήψη μέτρων κατά το προσυμβατικό στάδιο εφόσον έχει προηγηθεί αίτημα του πελάτη, και όχι στη συγκατάθεση.

5. Προκλήσεις της δυναμικής τιμολόγησης

Η σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης δεν είναι αφ' εαυτής ικανή να ωφελήσει τον καταναλωτή. Υπάρχουν δεδομένα που, είτε φύσει είτε θέσει, αποτελούν πραγματικές δυσκολίες για τον καταναλωτή να την χρησιμοποιήσει στο μέγιστο δυνατό και να απολαύσει οικονομικά οφέλη.

ι. Η σύγκριση των προσφορών

Κατ' αρχάς, δεν είναι βέβαιο ότι ο καταναλωτής θα μπορεί να αντιληφθεί αν η οικονομική προσφορά του προμηθευτή τον συμφέρει. Αυτό επειδή, κατ' αρχάς, ο καταναλωτής χρειάζεται να γνωρίζει και να αντιλαμβάνεται ορισμένους δείκτες της χονδρεμπορικής αγοράς. Δεύτερον, ακόμα και αν αναγνωρίζει τους δείκτες αυτούς, η τιμή τους είναι μεταβλητή ανάλογα με το με ποια αγορά συνδέονται, οπότε και πάλι ο πελάτης δεν μπορεί να γνωρίζει εκ των προτέρων το περιεχόμενο που θα λάβουν μία δεδομένη χρονική στιγμή.

Αυτοί είναι οι λόγοι για τους οποίους ο καταναλωτής δεν θα δύναται κατ' αρχήν να συγκρίνει την τιμή τιμολόγησης της σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης με τις τιμές άλλων τιμολογίων. Υπάρχει επίσης και ο υποκειμενικός παράγοντας του διαφορετικού προφίλ κάθε πελάτη που επηρεάζει το αποτέλεσμα μιας τέτοιας σύγκρισης.

Το CEER δεν έχει προσδιορίσει κάποιο εργαλείο σύγκρισης που μπορεί να προσφέρει σύγκριση μεταξύ των δυναμικών προσφορών και των «προκαθορισμένων» προσφορών για μία μελλοντική περίοδο. Είναι δύσκολο, αν

όχι απόλυτα θεωρητικό, να προβλεφθούν οι μελλοντικές τιμές της ενέργειας ώστε αυτές να συγκριθούν με τις προσφορές στις οποίες οι τιμές είναι εκ των προτέρων καθορισμένες. Για τον λόγο αυτό, αυτά τα δύο διαφορετικά είδη προσφορών συνήθως παρουσιάζονται ξεχωριστά στα εργαλεία σύγκρισης. Επομένως, υπάρχει ο κίνδυνος τα εργαλεία σύγκρισης να μην δύνανται να αξιολογούν τα πιθανά οφέλη – συνέπειες της δυναμικής τιμολόγησης και ο καταναλωτής να παραπλανηθεί όταν κάνει τη σχετική επιλογή, αν δεν είναι σαφής ο διαφορετικός τρόπος υπολογισμού της τιμής σε κάθε προσφορά.

ii. Το προφίλ του δυναμικού καταναλωτή

Από την ανάλυση της δυναμικής τιμολόγησης είναι σαφές ότι αυτή δεν απευθύνεται σε κάθε καταναλωτή. Ειδικότερα, είναι αμφίβολο κατά πόσο ο μέσος καταναλωτής δύναται να αντιληφθεί τον οικονομικό κίνδυνο της σύμβασης αυτής. Περαιτέρω, ο καταναλωτής πρέπει να έχει τη δυνατότητα να προσαρμόσει ανάλογα την κατανάλωσή του σύμφωνα με τη μελλοντική τιμή ή την τιμή που διαμορφώνεται στην αγορά για μικρό χρονικό διάστημα – αυτό δεν είναι αυτονόητο καθώς απαιτούνται συνδυαστικά, ευελιξία στην κατανάλωση (που σημαίνει πιθανόν και ορισμένος τρόπος ζωής), επίγνωση των δεικτών της αγοράς, και κατοχή των κατάλληλων συσκευών ενεργειακής διαχείρισης. Στην ελληνική αγορά η συντριπτική πλειοψηφία των Μικρών Πελατών δεν διαθέτει έξυπνο μετρητή.

iii. Η σημασία του σήματος στην αγορά άμεσης παράδοσης

Όπως προαναφέρθηκε, τα πλεονεκτήματα της δυναμικής τιμολόγησης αναδεικνύονται και μπορούν να αξιοποιηθούν σύμφωνα με την ικανότητα των καταναλωτών να προσαρμόσουν την κατανάλωσή τους σύμφωνα με **το μέγεθος της διακύμανσης της τιμής στις αγορές άμεσης παράδοσης**. Αυτό το πλεονέκτημα περιορίζεται από το γεγονός ότι η ηλεκτρική ενέργεια μπορεί να γίνεται αντικείμενο συναλλαγής σε άλλες ενεργειακές αγορές. Είναι γενικά γνωστό ότι η πολιτική των προμηθευτών να προσφέρουν στους πελάτες τους συμβάσεις με προκαθορισμένες τιμές βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις συναλλαγές χονδρικής για μελλοντικές φυσικές παραδόσεις ή σε συμβόλαια «over the counter». Θεωρητικά, θα έπρεπε να υπάρχει στενή σχέση μεταξύ της τιμής στις μελλοντικές αγορές και στην προσδοκώμενη τιμή στην αγορά άμεσης παράδοσης. Επομένως, αν ένα μεγάλο μερίδιο αγοράς καταναλωτών παραμένουν σε συμβάσεις με προκαθορισμένες τιμές, τότε η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας στις αγορές άμεσης παράδοσης δεν θα έχουν μεγάλο μερίδιο στη συνολική στρατηγική αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας του προμηθευτή. Επομένως, η σχέση του σήματος της αγοράς για τη διαχείριση της έλλειψης μπορεί να αμφισβητηθεί, ειδικά στην περίπτωση απροσδόκητων γεγονότων. Αυτό μειώνει τη δυναμική και την αξία των πιθανών ωφελειών τέτοιων προσφορών για το σύστημα.

Γ. Τα τέλη αποχώρησης από τη σύμβαση προμήθειας

Οι διατάξεις που έχουν προκαλέσει μεγάλη συζήτηση στην ελληνική αγορά προμήθειας, χωρίς μάλιστα ο εθνικός νομοθέτης ακόμα να έχει λάβει ρητή θέση ως προς την ενσωμάτωση των διατάξεων αυτών, είναι οι προβλέψεις σχετικά με την απαγόρευση επιβολής τελών αποχώρησης στους πελάτες προμήθειας σε περίπτωση λήξης της συμβατικής τους σχέσης⁷¹.

Οι παράγραφοι 2 -3 του άρθρου 12 της Οδηγίας προβλέπουν ότι «2. Τα κράτη – μέλη μεριμνούν ώστε τουλάχιστον οι οικιακοί πελάτες και οι μικρές επιχειρήσεις να μην επιβαρύνονται με οποιοδήποτε τέλος σχετιζόμενο με την αλλαγή προμηθευτή. 3. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 2, τα κράτη – μέλη δύνανται να επιτρέπουν στους προμηθευτές ή στους συμμετέχοντες στην αγορά που δραστηριοποιείται στη σωρευτική εκπροσώπηση να επιβάλλουν στους πελάτες τέλη

⁷¹ Οδηγία άρθρο 12 παρ. 2-3.

τερματισμού σύμβασης σε όσους πελάτες καταγγέλλουν οικειοθελώς συμβάσεις προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας σταθερής τιμής ορισμένου χρόνου πριν από την λήξη της σύμβασης, υπό τον όρο ότι τα εν λόγω τέλη προβλέπονται από σύμβαση την οποία έχει συνάψει οικειοθελώς ο πελάτης και ότι τα εν λόγω τέλη ανακοινώνονται σαφώς στον πελάτη πριν από τη σύναψη της σύμβασης. [...]». Σύμφωνα με το άρθρο 71 παρ. 1 της Οδηγίας «Τα κράτη - μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν προς το άρθρο 12 το αργότερο έως τις 31.12.2020. Ανακοινώνουν αμέσως στην Επιτροπή το κείμενο των εν λόγω διατάξεων.». Άρα, πρέπει να αναζητήσουμε αν μερίμνησε η Ελλάδα να επιτευχθεί το Επιδιωκόμενο Αποτέλεσμα των παρ. 2 -3 του άρθρου 12 της Οδηγίας.

Το Επιδιωκόμενο Αποτέλεσμα των παρ. 2-3 του άρθρου 12 της Οδηγίας είναι όποιος οικιακός ή μικρός επαγγελματικός πελάτης αλλάξει προμηθευτή (σ.σ. καταλαβαίνουμε, ανεξάρτητα ή όχι από ληξιπρόθεσμες οφειλές), να μην επιβαρυνθεί με τέλος αλλαγής προμηθευτή. Κατ' εξαίρεση, μπορεί να επιτρέπεται να επιβληθεί τέλος αλλαγής σε σταθερές συμβάσεις ορισμένου χρόνου όταν ο πελάτης αποφασίσει να φύγει από μόνος του. Ας ενσκήψουμε περισσότερο στην έννοια των διατάξεων αυτών καθώς παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για την ελληνική αγορά. Για την Οδηγία το τέλος τερματισμού σύμβασης είναι *κάθε χρέωση ή κύρωση που επιβάλλεται στους πελάτες από προμηθευτές σε περίπτωση τερματισμού σύμβασης προμήθειας ή παροχής υπηρεσιών ηλεκτρικής ενέργειας*, ενώ τέλος σχετιζόμενο με την αλλαγή προμηθευτή είναι *κάθε χρέωση ή κύρωση που επιβάλλεται στους πελάτες από προμηθευτές άμεσα ή έμμεσα, σε περίπτωση αλλαγής προμηθευτών, συμπεριλαμβανομένων των τελών τερματισμού σύμβασης*. Μελετώντας το νόημα των διατάξεων αυτών, κατ' αρχήν είναι εύλογο να συμπεριλαμβάνεται εννοιολογικά το τέλος αποχώρησης από τη σύμβαση στην έννοια του τέλους σχετιζόμενου με την αλλαγή προμηθευτή, καθώς όταν ο πελάτης αλλάξει προμηθευτή, κατ' ανάγκη καταγγέλλει - αποχωρεί από τη σύμβασή του με τον προηγούμενο. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει στην περίπτωση που είτε ο πελάτης καταγγείλει τη σύμβαση με τον προμηθευτή επειδή επιθυμεί να μεταβεί σε άλλο εμπορικό πακέτο ή την καταγγείλει επειδή επιθυμεί να διακόψει την ηλεκτροδότηση της παροχής του είτε ο προμηθευτής καταγγείλει τη σύμβαση προμήθειας χωρίς να προβλέπεται ότι θα γίνει αλλαγή προμηθευτή. Στις τρεις αυτές περιπτώσεις, δεν είναι *συστηματικά* συνεπές να δεχθούμε ότι το τέλος αποχώρησης από τη σύμβαση μπορεί να συμπεριλαμβάνεται στο τέλος σχετιζόμενο με την αλλαγή προμηθευτή. Οπότε, σκόπιμη είναι η τελολογική ερμηνεία των διατάξεων αυτών ώστε να μην προκαλείται η παραπάνω λογική ασυνέχεια. Η διαφορά των δύο αυτών ειδών τελών είναι ότι ο πελάτης, μετά την αποχώρησή του από τη σύμβασή του με τον προμηθευτή, αλλάζει προμηθευτή. Από την άλλη, ενδέχεται η συστηματική αυτή συμπερίληψη του τέλους αποχώρησης από τη σύμβαση στο τέλος σχετιζόμενο με την αλλαγή προμηθευτή να έχει την έννοια ότι ο ευρωπαϊκός νομοθέτης θέλει να διασαφηνίσει ότι όταν αλλάζει προμηθευτή ο πελάτης, απαγορεύεται να του επιβληθούν χρεώσεις ή κυρώσεις που σχετίζονται όχι μόνο με την αλλαγή, αλλά και με την περίπτωση τερματισμού της σύμβασης. Αυτό καταλαβαίνουμε ότι εννοούσε ο νομοθέτης, αν ανατρέξουμε και στην αγγλική έκδοση της Οδηγίας: *"switching -related fee" means a charge or penalty for changing suppliers, including contract termination fees, that is directly or indirectly imposed on customers by suppliers [...]*. Προχωρούμε, επομένως, στην παράγραφο 2 του άρθρου 12 της Οδηγίας. Οι παρ. 2-3 είναι δυσνόητες και για έναν επιπλέον λόγο: περιλαμβάνουν μία έννοια που δεν ορίζεται στην Οδηγία.

Η δεύτερη παράγραφος, λοιπόν, προβλέπει ότι τα κράτη - μέλη μεριμνούν ώστε τουλάχιστον οι οικιακοί πελάτες και οι μικρές επιχειρήσεις να μην επιβαρύνονται με οποιοδήποτε τέλος σχετιζόμενο με την αλλαγή προμηθευτή. Κατ' αρχάς, εδώ ο νομοθέτης εννοεί και τις πολύ μικρές επιχειρήσεις της περ. 6) του άρθρου 2 της Οδηγίας, δεδομένου ότι περιλαμβάνει στη ρύθμιση και τις μικρές επιχειρήσεις. Άρα, τα κράτη - μέλη πρέπει να μεριμνήσουν ώστε να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα

ώστε οι ανωτέρω πελάτες να μην επιβαρύνονται, άμεσα ή έμμεσα, με χρεώσεις ή κυρώσεις σε περίπτωση αλλαγής προμηθευτή, συμπεριλαμβανομένων των χρεώσεων/κυρώσεων σε περίπτωση τερματισμού σύμβασης.

Η τρίτη παράγραφος θέτει εξαίρεση στην περίπτωση επιβολής τελών σύμφωνα με την παράγραφο 2 («κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 2 [...]»). Οπότε, κατ' αρχήν μπορούμε να δεχθούμε ότι δεν υπάρχει κάποια απαγόρευση επιβολής χρεώσεων ή κυρώσεων από προμηθευτή σε πελάτη που τερματίζει τη σύμβαση και εμπίπτει σε μία από τις ανωτέρω περιπτώσεις, δηλαδή είτε ο πελάτης αλλάζει σύμβαση εντός του ίδιου προμηθευτή μεταβαίνοντας σε άλλο πρόγραμμα/πακέτο, είτε ο πελάτης τερματίζει τη σύμβαση προκειμένου να διακοπεί η ηλεκτροδότηση της παροχής είτε ο προμηθευτής τερματίζει (καταγγέλλει) τη σύμβαση χωρίς να προβλέπεται ο πελάτης να μεταβεί σε άλλον προμηθευτή. Περαιτέρω, η εξαίρεση που θέτει ο νομοθέτης για την περίπτωση της αλλαγής προμηθευτή είναι ότι ο προμηθευτής μπορεί να επιβάλει στον πελάτη (όπως τον ορίσαμε παραπάνω) χρέωση ή κύρωση σε περίπτωση αλλαγής προμηθευτή (συμπεριλαμβανομένων των τελών τερματισμού της σύμβασης) μόνο όταν ο πελάτης καταγγείλει οικειοθελώς τη σύμβαση προμήθειας και αυτή η σύμβαση προμήθειας θα πρέπει να είναι ορισμένου χρόνου και σταθερής τιμής⁷². Το πρώτο ερμηνευτικό πρόβλημα ξεκινά με την έννοια της *σύμβασης σταθερής τιμής* διότι σε κανένα σημείο της Οδηγίας δεν υπάρχει ορισμός της. Είναι πολύ σημαντικό να διευκρινιστεί αυτή η παράμετρος ώστε να γίνει η ορθή ενσωμάτωση της Οδηγίας στην έννομη τάξη αλλά και για να αποσαφηνιστεί στην αγορά ποια είναι τα επιμέρους δικαιώματα και υποχρεώσεις των συμμετεχόντων σε αυτήν. Η Οδηγία δεν λαμβάνει θέση ούτε ως προς το αν η σύμβαση σταθερής τιμής είναι το αντίθετο της σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης, ώστε να μπορεί να συναχθεί κάποιο συμπέρασμα από αυτό, ούτε όμως αν η σύμβαση σταθερής τιμής είναι ένα μεταξύ περισσότερων των δύο ειδών συμβάσεων στην αγορά προμήθειας. Μία τόσο σημαντική διάταξη από πλευράς δέσμευσης της συμβατικής και οικονομικής ελευθερίας των προμηθευτών θα έπρεπε να είναι πιο σαφής ως προς το πεδίο εφαρμογής της, διότι εξ' αιτίας της σιωπής της Οδηγίας δημιουργούνται περισσότερες ερμηνείες της σύμβασης σταθερής τιμής ανάλογα με το αν ο συμμετέχων είναι ο προμηθευτής ή ο πελάτης. Πιστεύουμε ότι το πρόβλημα αυτό επιρρώνεται αν λάβουμε υπόψη και την αγγλόφωνη έκδοση της φράσης *σύμβαση σταθερής τιμής* που είναι το *fixed-price contract*. Το *fixed - price* δύναται να σημαίνει ότι η τιμή είναι προκαθορισμένη, δεδομένη και προβλέψιμη, όχι απαραίτητα ότι είναι σταθερή με την έννοια του αμετάβλητου. Επομένως, θα μπορούσε κάποιος προμηθευτής να ισχυριστεί, λόγω της σιωπής της Οδηγίας, ότι αν ο πελάτης γνωρίζει και συμφωνεί σε επιμέρους παραμέτρους και στοιχεία τιμολόγησής του, καθώς και σε ένα ανώτατο ποσό που πρόκειται να χρεωθεί για την προμήθεια ρεύματος, τότε και η σύμβαση αυτή θα είναι *fixed - price*. Αν η σύμβαση αυτή είναι και ορισμένου χρόνου, τότε ο προμηθευτής επιτρέπεται να επιβάλλει χρέωση λόγω αλλαγής προμηθευτή. Κατά την άποψή μου, δεν είναι σαφές το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της εν λόγω εξαίρεσης. Αυτό αποδεικνύει και η πράξη καθώς, όπως θα παραθέσουμε παρακάτω, το συγκεκριμένο ζήτημα έχει απασχολήσει έντονα τη ΡΑΕ και τους προμηθευτές σε πρόσφατη δημόσια διαβούλευση σχετικά με την Οδηγία.

Το δεύτερο στοιχείο της παραγράφου αυτής που δημιουργεί αμηχανία ερμηνείας και εφαρμογής είναι ότι εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση που ο πελάτης «καταγγέλλει οικειοθελώς τη σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας». Προσπαθώντας να ερμηνεύσουμε τη διάταξη σύμφωνα με τις παραδοχές που έχουμε κάνει ανωτέρω, ο ευρωπαϊκός νομοθέτης ορίζει τα εξής: για την επιβολή τέλους σχετιζόμενου με την αλλαγή προμηθευτή εκτός από την ύπαρξη σύμβασης σταθερής τιμής ορισμένου χρόνου, πρέπει ο πελάτης να καταγγέλλει τη σύμβαση με τη θέλησή του. Δημιουργείται το ερώτημα, όμως, εφόσον εξ' ορισμού σε αυτές τις παραγράφους αναφερόμαστε σε αλλαγή προμηθευτή, ποια περίπτωση θέλει να

⁷² Fixed-price electricity contract.

αποκλείσει ο νομοθέτης και θέτει τον περιορισμό ότι πρέπει ο πελάτης να καταγγέλλει οικειοθελώς τη σύμβασή του. Η μοναδική περίπτωση που ενδέχεται να θέλει να καλύψει ο ευρωπαϊκός νομοθέτης είναι η περίπτωση που ο πελάτης αλλάζει προμηθευτή σε σύμβαση σταθερής τιμής ορισμένου χρόνου, παρά τη θέλησή του και, αναγκαστικά μεταπίπτει σε άλλον προμηθευτή, χωρίς δηλαδή να διακόπτεται η ηλεκτροδότησή του. Στην ελληνική αγορά προμήθειας, όπως αυτή σήμερα έχει διαμορφωθεί, η μόνη περίπτωση που ένας πελάτης μπορεί να αλλάξει προμηθευτή παρά τη θέλησή του είναι να μεταβεί σε καθεστώς καθολικής υπηρεσίας και να εκπροσωπείται πλέον από τον Προμηθευτή Καθολικής Υπηρεσίας ή σε καθεστώς τελευταίου καταφυγίου και να εκπροσωπείται από τον Προμηθευτή Τελευταίου Καταφυγίου. Επομένως, οι πελάτες που μπορούν να επιβαρυνθούν με τέλη σχετιζόμενα με την αλλαγή προμηθευτή είναι μόνο αυτοί που αποχωρούν από σύμβαση σταθερής τιμής ορισμένου χρόνου και εκπροσωπούνται πλέον από προμηθευτή της επιλογής τους. Αυτή όμως η διάκριση των πελατών σύμβασης σταθερής τιμής ορισμένου χρόνου που έκανε ο νομοθέτης μεταξύ αυτών που επιλέγουν τον επόμενο προμηθευτή τους και αυτών που δεν τον επιλέγουν, είναι διττά προβληματική καθώς αφ' ενός δεν δικαιολογείται από κάποια ειδική αρχή η διάκριση αυτή των πελατών και αφ' ετέρου η διάταξη αυτή αντί να προκρίνει και διευκολύνει τη θέση των πελατών που πραγματικά επιθυμούν να αλλάξουν προμηθευτή και εξ αυτού του λόγου να τους απαλλάξει από τέτοια τέλη, αποφασίζει, αντιθέτως, να απαλλάξει και διευκολύνει οικονομικά τους πελάτες που αλλάζουν προμηθευτή παρά τη θέλησή τους. Πιστεύουμε ότι αυτή η ρύθμιση είναι ευθέως αντίθετη στη βασική αρχή που διακηρύσσει η ΕΕ για την ελευθερία αλλαγής προμηθευτή. Επιπλέον, δημιουργεί ερωτηματικά ως προς τη σκοπιμότητα επιβολής αυτού του περιορισμού στους πελάτες που αλλάζουν προμηθευτή με τη θέλησή τους από αυτούς που αλλάζουν προμηθευτή παρά τη θέλησή τους. Θεωρητικά, οι διατάξεις αυτές θεσπίζονται με σκοπό τη διευκόλυνση της αλλαγής προμηθευτή του πελάτη. Όμως, είναι αμφίβολο κατά πόσο τελικά επιτυγχάνεται το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, κατά πόσο αιτιολογείται μία τέτοια διάκριση των πελατών και επίσης κατά πόσο αιτιολογείται ο σχετικός περιορισμός της οικονομικής δραστηριότητας του προμηθευτή.

Έχει ενδιαφέρον να μελετήσουμε πώς οι ανωτέρω διατάξεις έχουν τύχει αντιμετώπισης από τον Έλληνα νομοθέτη καθώς και τις απόψεις των συμμετεχόντων στην αγορά προμήθειας σχετικά με το περιεχόμενο των διατάξεων αυτών.

Δ. Η ελληνική αγορά προμήθειας και η Οδηγία

Όπως προαναφέραμε, ο ευρωπαίος νομοθέτης επέλεξε να περιβάλει την δυναμική τιμολόγηση του τελικού πελάτη καθώς και τις προβλέψεις για τα τέλη αποχώρησης από τη σύμβαση προμήθειας, με τη μορφή της Οδηγίας, έναντι του Κανονισμού. Οι προβλέψεις της Οδηγίας δεν έχουν άμεση ισχύ για τους αποδέκτες της, αλλά τα κράτη – μέλη οφείλουν να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την υλοποίηση του επιδιωκόμενου από την Οδηγία αποτελέσματος στην εσωτερική έννομη τάξη: πρόκειται για την ενσωμάτωση της Οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη. Η ΣΛΕΕ (άρθρο 288 II) επιτρέπει στα κράτη – μέλη να επιλέξουν τον τύπο και τα μέσα για την μετατροπή του ουσιαστικού τμήματος της Οδηγίας σε εσωτερικό δίκαιο.

Επομένως, στην ελληνική έννομη τάξη αναμένουμε να δούμε πώς τα επιδιωκόμενα από τα άρθρα 11 και 12 της Οδηγίας αποτελέσματα (σύμβαση δυναμικής τιμολόγησης και απαγόρευση επιβολής τελών αποχώρησης) έχουν ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη. Σύμφωνα με τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 71 της Οδηγίας «*Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν προς τα άρθρα [...] 11 έως 24 [...] το αργότερο έως τις 31 Δεκεμβρίου 2020. Ανακοινώνουν αμέσως στην Επιτροπή το κείμενο των εν λόγω διατάξεων. [...] Όταν τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις εν λόγω διατάξεις, αυτές περιέχουν παραπομπή στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από παρόμοια παραπομπή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Οι εν λόγω διατάξεις*

περιλαμβάνουν επίσης δήλωση που διευκρινίζει ότι οι παραπομπές στην οδηγία που καταργείται από την παρούσα οδηγία, οι οποίες περιέχονται στις ισχύουσες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, θεωρούνται ότι γίνονται στην παρούσα οδηγία. Ο τρόπος πραγματοποίησης αυτής της παραπομπής και η διατύπωση αυτής της δήλωσης καθορίζονται από τα κράτη μέλη.» και «2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων εθνικού δικαίου τις οποίες θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία.».

1. Το ελληνικό δίκαιο

Ο Έλληνας νομοθέτης θα έπρεπε να έχει λάβει τα απαραίτητα νομοθετικά μέτρα για την επιδίωξη των αποτελεσμάτων των άρθρων 11 και 12 της Οδηγίας, μέχρι και την 31.12.2020. Η επίσημη τοποθέτηση της χώρας μας είναι ότι έχει ενσωματώσει την Οδηγία με τους νόμους 4342/2015 και 4643/2019⁷³. Αμφότεροι οι νόμοι αυτοί δεν περιέχουν διάταξη που αφορά τα προβλεπόμενα στα άρθρα 11 και 12 της Οδηγίας. Οι σχετικές παρεμβάσεις θα έπρεπε να έχουν γίνει, σύμφωνα με όσα έχουμε αναφέρει σε προηγούμενη ενότητα, είτε σε επίπεδο νομοθεσίας (νόμος) είτε σε επίπεδο κανονιστικής ρύθμισης (τροποποίηση του Κώδικα).

Ο Έλληνας νομοθέτης σιωπά, ειδικά στην περίπτωση της σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης. Δεν υπάρχει νομοθετική ή κανονιστική ρύθμιση που προβλέπει τη σύναψη και τη λειτουργία της σύμβασης δυναμικής τιμολόγησης. Οπότε, κανένας προμηθευτής δεν υποχρεούται σε συμμόρφωση με τις σχετικές διατάξεις.

Σχετικά με τα τέλη αποχώρησης, αυτό που ισχύει είναι ότι από τη μία ο Ν. 4001/2011⁷⁴ προβλέπει ότι «*Η διαδικασία αλλαγής προμηθευτή δεν επιφέρει οικονομική επιβάρυνση στον πελάτη.*» και «*Με τον Κώδικα Προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας σε Πελάτες καθορίζονται ιδίως [...] (ε) Ο τρόπος διασφάλισης της δυνατότητας αλλαγής Προμηθευτή, χωρίς οικονομική ή άλλη επιβάρυνση.*». Περαιτέρω, ο Κώδικας προβλέπει ότι δεν απαγορεύεται η επιβολή τελών αποχώρησης από τη σύμβαση προμήθειας εάν έχει εκ των προτέρων ενημερωθεί και συμφωνήσει σχετικά ο πελάτης: «*Ειδικότερα, η έγκαιρη και επαρκής ενημέρωση του καταναλωτή από τον προμηθευτή περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον τα ακόλουθα: [...] 9. Ελάχιστη διάρκεια ισχύος της σύμβασης, όρους ανανέωσης, ενδεχόμενες ρήτρες πρόωρης καταγγελίας.*»⁷⁵, «*Σχετικά με τη διαμόρφωση των τιμοκαταλόγων προμήθειας, επισημαίνονται τα εξής: [...] ζ. Σε περιπτώσεις που έχουν συμφωνηθεί όροι ελάχιστης διάρκειας, οι ενδεχόμενες χρεώσεις για πρόωρη λήξη του συμβολαίου πρέπει να αντανακλούν το πραγματικό και όχι το εικαζόμενο κόστος που αυτή προκαλεί.*»⁷⁶, «*Η Σύμβαση Προμήθειας καταρτίζεται εγγράφως και έχει κατ' ελάχιστο το ακόλουθο περιεχόμενο: [...] ιγ. Όρους αναφορικά με τον ελάχιστο χρόνο παραμονής προς Σύμβασης σε ισχύ, αν τέτοιος χρόνος προβλέπεται, αντισταθμιστικά οφέλη που παρέχονται στον Πελάτη, ενδεχόμενες ρήτρες που επιβάλλονται στον Πελάτη εάν καταγγείλει την Σύμβαση πριν την λήξη προς ελάχιστης διάρκειας προς ή εάν καταγγελθεί η Σύμβαση από τον Προμηθευτή λόγω υπερημερίας του Πελάτη ως προς την εξόφληση οφειλών του κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 39 παρ. 6 του παρόντος*»⁷⁷ και, κυρίως, «*Η καταγγελία της Σύμβασης Προμήθειας από Πελάτη ουδεμία συνέπεια, οικονομική ή άλλης φύσεως, επιφέρει σε βάρος του Πελάτη, με εξαίρεση την περίπτωση που η Σύμβαση Προμήθειας περιλαμβάνει ειδικούς όρους σχετικά με τον ελάχιστο χρόνο ισχύος και την οφειλόμενη αποζημίωση αν η Σύμβαση καταγγελθεί από τον Πελάτη, ή από*

⁷³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/NIM/?uri=CELEX:32019L0944>.

⁷⁴ Ν. 4001/2011 άρθρο 47 παρ. 1 εδάφιο γ και άρθρο 138 παρ. 2 παρ. (ε).

⁷⁵ Παράρτημα Ι άρθρο 3 παρ. 9 του Κώδικα.

⁷⁶ Παράρτημα ΙΙ άρθρο 2 παρ. 5ζ.

⁷⁷ Άρθρο 18 παρ. 2 παρ. ιγ του Κώδικα.

τον Προμηθευτή αποκλειστικά λόγω υπερημερίας του Πελάτη ως προς την εξόφληση οφειλών του, πριν την παρέλευση του ελάχιστου χρόνου.»⁷⁸. Επομένως, ο Κώδικας δίνει το δικαίωμα στον προμηθευτή να συμφωνήσει με τον πελάτη ότι, σε περίπτωση που καταγγελθεί η σύμβαση προμήθειας ορισμένου χρόνου είτε λόγω αλλαγής προμηθευτή είτε λόγω ληξιπρόθεσμων οφειλών του πελάτη, να υποχρεούται ο πελάτης να αποζημιώσει τον προμηθευτή για τη ζημία που υπέστη λόγω της πρόωρης λήξης της σύμβασής του. Η προϋπόθεση είναι ότι πρέπει το «τέλος αποχώρησης» που θα επιβληθεί, να αντανακλά το πραγματικό κόστος που αυτή προκαλεί. Δηλαδή, ο προμηθευτής επιτρέπεται να αξιώσει από τον πελάτη του ένα ποσό που αντιστοιχεί στη ζημία που επήλθε λόγω της πρόωρης καταγγελίας της σύμβασης προμήθειας.

Το ζήτημα κατά πόσο έχει ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη η ρύθμιση του άρθρου 12 της Οδηγίας περί απαγόρευσης επιβολής τελών αποχώρησης στον πελάτη κατά την αλλαγή προμηθευτή ανάγεται, τελικά, στην έννοια της ίδιας της προς ενσωμάτωση διάταξης. Το ζήτημα γίνεται περισσότερο περίπλοκο αν σκεφτούμε ότι από τη μία ο νόμος προβλέπει ότι η διαδικασία αλλαγής προμηθευτή δεν επιφέρει οικονομική επιβάρυνση στον πελάτη, ενώ ο Κώδικας προβλέπει ότι επιτρέπεται να επιβληθούν τέλη αποχώρησης του πελάτη υπό συγκεκριμένες (σαφείς) προϋποθέσεις.

2. Η 409/2020 απόφαση της ΠΑΕ και η δημόσια διαβούλευση

Η ΠΑΕ, ως αρμόδια εθνική αρχή για την εποπτεία της αγοράς ενέργειας, εξέδωσε με την υπ' αριθμόν 409/2020 απόφασή της κατευθυντήριες οδηγίες προς τους προμηθευτές σχετικά με διάφορα ζητήματα τιμολόγησης των συμβάσεων προμήθειας. Εντός των ζητημάτων που εθίγησαν στην απόφαση αυτή είναι και η πρόβλεψη Οδηγίας για την επιβολή τελών αποχώρησης από τις συμβάσεις προμήθειας. Από την επισκόπηση των σχετικών χωρίων (σελίδες 14 και 20) προκύπτει ότι η ΠΑΕ αναφέρεται κάπως αόριστα και με διαφορετικό λεκτικό στις σχετικές διατάξεις της Οδηγίας. Ειδικότερα, κάνει αναφορά σε «*συμβάσεις σταθερού τιμολογίου*» χωρίς να υπάρχει τέτοια έννοια στην Οδηγία και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι για τις συμβάσεις ορισμένου χρόνου δεν πρέπει να επιβάλλονται «ρήτρες πρόωρης αποχώρησης». Λόγω της γενικότητας της αναφοράς αλλά και του μη δεσμευτικού χαρακτήρα των οδηγιών αυτών της ΠΑΕ (δεν έχει κανονιστικές αρμοδιότητες σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο), πιστεύουμε ότι αυτή η απόφαση ήταν περισσότερο ο προάγγελος της διαβούλευσης που έλαβε χώρα πρόσφατα σχετικά με τα τιμολόγια λιανικής παρά κάποια απόφαση η οποία, στον βαθμό που αφορά στα τέλη πρόωρης αποχώρησης/αλλαγής προμηθευτή, μπορούσε να τύχει εφαρμογής.

Η ΠΑΕ σε πρόσφατη διαβούλευσή της, η οποία θα αποτελέσει τον προθάλαμο για σχετική γνωμοδότηση σχετικά με την τροποποίηση του Κώδικα, διατύπωσε τη γνώμη της σχετικά με τα τέλη λόγω αλλαγής προμηθευτή και κάλεσε τους προμηθευτές για τις απόψεις τους.

Κατ' αρχάς, πρέπει να επισημανθεί ότι ενώ η Οδηγία κάνει λόγο για οικιακούς πελάτες, πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, η διαβούλευση της ΠΑΕ αναφέρεται σε πελάτες χαμηλής τάσης. Κατά τη λήψη των σχετικών μέτρων από τον νομοθέτη, σχετικά με τα τέλη λόγω αλλαγής προμηθευτή ή αποχώρησης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η Οδηγία προστατεύει τους ανωτέρω πελάτες χωρίς να εφαρμόζεται ως κριτήριο διάκρισης οι πελάτες χαμηλής τάσης. Σχετικά με τα χαρακτηριστικά των πελατών χαμηλής τάσης, μπορούμε να ανατρέξουμε σε προηγούμενη ενότητα όπου αντιλαμβανόμαστε ότι πρόκειται για διαφορετικό υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της επίμαχης πρόβλεψης. Πρέπει, βέβαια, να τονιστεί ότι είναι μεγάλη πρόκληση για τον νομοθέτη και τους προμηθευτές να εφαρμόσουν αυτές τις διατάξεις στους πελάτες που ορίζει η Οδηγία καθώς αυτό

⁷⁸ Άρθρο 21 παρ. 1 εδάφιο β του Κώδικα.

προϋποθέτει ότι θα πρέπει να είναι γνωστός ο κύκλος εργασιών κάθε επιχείρησης ή ο αριθμός των εργαζομένων που απασχολούν. Τούτο δε με τα δεδομένα που ισχύουν στην αγορά δεν είναι άμεσα υλοποιήσιμο, ενώ τίθενται και ζητήματα σκοπιμότητας γνωστοποίησης των δεδομένων αυτών στον προμηθευτή για τον σκοπό να απαλλαγεί η επιχείρηση από τα τέλη αλλαγής προμηθευτή. Από την άλλη, ο Κώδικας επιφυλάσσει ευνοϊκή μεταχείριση για μη οικιακούς πελάτες με ισχύ μέχρι 25 kVa. Οπότε, είναι σημαντικό, κατά την ενσωμάτωση της Οδηγίας, να μην δημιουργηθούν πελάτες τριών ταχυτήτων, δηλαδή να μην είναι ασαφές αν οι προβλέψεις περί τελών αποχώρησης αφορούν τους πελάτες που διακρίνει η Οδηγία, τους Μικρούς Πελάτες του Κώδικα ή τους πελάτες χαμηλής τάσης που προτείνει η ΡΑΕ.

Δεύτερον, ισχύουν οι προβληματισμοί που διατυπώθηκαν ανωτέρω σχετικά την έννοια της σύμβασης σταθερής τιμής προμήθειας, αλλά και το παράδοξο του να επιτρέψει ο νομοθέτης να επιβάλλονται τέλη σε πελάτη που οικειοθελώς αλλάζει προμηθευτή αλλά όχι σε πελάτη που αλλάζει προμηθευτή παρά τη θέλησή του. Επίσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι προμηθευτές δεν απαγορεύεται να επιβάλλουν τέλη που δεν σχετίζονται με την αλλαγή προμηθευτή κατά την έννοια της οδηγίας. Στη διαβούλευσή της η ΡΑΕ φαίνεται να μην θίγει ευθέως τα ζητήματα αυτά. Είναι, άλλωστε, εργασία του νομοθέτη να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της Οδηγίας. Ο ισχυρισμός της ΡΑΕ ότι η έννομη τάξη έχει εναρμονιστεί με την Οδηγία πιστεύουμε ότι δεν είναι επιτυχής, καθώς αφ' ενός ο Κώδικας έχει διαφορετική ρύθμιση από τον νόμο 4001/2011 και ως γνωστόν η ειδικότερη διάταξη υπερισχύει της γενικής, και αφ' ετέρου διότι η έννομη τάξη σε καμία περίπτωση δεν έχει προβληματιστεί σχετικά με τα ανωτέρω ζητήματα που θίγονται. Ειδικά η παράγραφος 3 του άρθρου 12 της Οδηγίας δεν είναι τόσο γενική και «οριζόντιας εφαρμογής» όπως παρουσιάζεται στη διαβούλευση. Περαιτέρω, πιστεύουμε ότι η αυτοαναφορικότητα σε διαβούλευση της ΡΑΕ σε μία προηγούμενη απόφασή της, μη δεσμευτικής ισχύος, δεν μπορεί, χωρίς επιπλέον στοιχεία, να δημιουργήσει επιχειρήματα υπέρ της οριζόντιας εφαρμογής των σχετικών διατάξεων.

Τρίτον, πιστεύουμε ότι η συσχέτιση της υπό ενσωμάτωση διάταξης με την απόφαση ΣτΕ 1888/2020 δεν είναι επιτυχής. Το σκεπτικό της απόφασης αυτής αφορούσε στην τήρηση των αρχών της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας από τον νομοθέτη κατά τη σύνταξη των διατάξεων του Κώδικα σχετικά με την αντιμετώπιση του ζητήματος των ληξιπρόθεσμων οφειλών των πελατών. Κανένα όργανο ή πρόσωπο στην ελληνική έννομη τάξη δεν έχει αρμοδιότητα να ερμηνεύει δικαστικές αποφάσεις ή να τις εφαρμόζει αναλογικά, πολλώ δε μάλλον όταν πραγματεύονται ένα διαφορετικό ζήτημα.

Τέταρτον, είναι, πιστεύουμε, ευθέως αντίθετη στην Οδηγία η πρόταση της ΡΑΕ για απαγόρευση επιβολής τελών αποχώρησης από τη σύμβαση σε περίπτωση διακοπής της ηλεκτροδότησης, καθώς σε κανένα σημείο της Οδηγίας δεν επιβάλλεται τέτοιος περιορισμός.

Τέλος, πρέπει να ληφθεί υπόψη και η άποψη των προμηθευτών, δηλαδή των συμμετεχόντων της αγοράς που είναι οι άμεσα σχετιζόμενοι με την επιβολή των τελών αυτών, ότι τα τέλη που συμφωνούν με τους πελάτες στους ειδικούς όρους της σύμβασης προμήθειας είναι, στην πραγματικότητα, τμήμα της τιμολόγησης που θα είχαν οι πελάτες αν η σύμβαση αυτή δεν ήταν ορισμένου χρόνου με συγκεκριμένους οικονομικά ευνοϊκούς όρους.

Το ζήτημα της απαγόρευσης επιβολής τελών σχετιζόμενων με την αλλαγή προμηθευτή είναι αρκετά ελκυστικό για θεωρητική συζήτηση, ωστόσο στην πράξη είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες και τα συμφέροντα των συμμετεχόντων στην αγορά καθώς και η πραγματική επιδίωξη του ευρωπαϊκού νομοθέτη κατά τη σύνταξη της σχετικής διάταξης.

V. Συμπεράσματα

Η αγορά προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας είναι μια αγορά προσφάτως απελευθερωμένη. Παράλληλα, οι συμμετέχοντες σε αυτήν, λόγω της σπουδαιότητας του αγαθού που είναι το αντικείμενο της συναλλαγής, δεσμεύονται με συγκεκριμένες υποχρεώσεις. Η «επόμενη ημέρα» στην αγορά είναι να διασφαλιστεί η κατά το δυνατό μεγαλύτερη συμμετοχή του τελικού πελάτη σε αυτήν είτε μέσω ιδιοκατανάλωσης ενέργειας είτε μέσω επιλογής του κατάλληλου προϊόντος ρεύματος σύμφωνα με τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του. Σε αυτό το ταξίδι του ο τελικός πελάτης και ιδίως ο μικρός έχει αρωγό ευρωπαϊκές πολιτικές και νομοθεσία που, βέβαια, έχουν διαφορετική αφετηρία από την προστασία και συνδρομή του μικρού πελάτη.

Η Πράσινη Συμφωνία, ως ρυθμιστική δέσμευση της ΕΕ για την επίτευξη των στόχων της Συμφωνίας των Παρισίων, είναι η πυξίδα των νομοθετημάτων και των πολιτικών της Ε.Ε. για τα επόμενα έτη μέχρι το 2050 στην ενεργειακή αγορά. Οι στόχοι της Πράσινης Συμφωνίας κατευθύνουν το περιεχόμενο που πρέπει να έχουν τα νομοθετήματα και οι στρατηγικές σε όλους τους τομείς που επηρεάζονται από το καθεστώς της ενεργειακής αγοράς. Η ΕΕ επιδιώκει να επιτύχει την Ευρωπαϊκή ενεργειακή ενοποίηση, δηλαδή την κατάργηση των ενεργειακών συνόρων μεταξύ των εθνικών αγορών ενέργειας και την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και ανεξαρτησίας της ΕΕ.

Η ΕΕ ανέκαθεν είχε ως στόχο να αναδιαμορφώσει την ενεργειακή αγορά προμήθειας ώστε να ικανοποιεί την αρχή της ελευθερίας διακίνησης κεφαλαίων και αγαθών/υπηρεσιών εντός της Ένωσης. Οι προσπάθειές της επικεντρώθηκαν αρχικά στην απελευθέρωση των αγορών προμήθειας των κρατών – μελών. Πλέον οι διεθνείς επιταγές επιβάλλουν ο καταναλωτής να γίνει βασικός συμμετέχων της αγοράς και να έχει επιλογές που θα συμβάλλουν αφ' ενός στη μείωση του λογαριασμού του ηλεκτρικού ρεύματος και αφ' ετέρου στη μετάβαση προς μία ενεργειακά καθαρή αγορά. Οι προμηθευτές παραμένουν σημαντικοί συμμετέχοντες της αγοράς, ωστόσο η δραστηριοποίησή τους οφείλει να είναι πελατοκεντρική και εναρμονισμένη με τους διεθνείς στόχους για το κλίμα και την ενέργεια.

Στην προσπάθεια αυτή, η Οδηγία 2019/944 της ΕΕ είναι το βασικό νομοθέτημα που δίνει στα κράτη – μέλη μία πληθώρα επιταγών που πρέπει να ακολουθήσουν ώστε να συνδράμουν στη μετάβαση των εθνικών αγορών προμήθειας στη νέα ενεργειακή εποχή.